

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Opole, dnia 3 września 2020 r.

Poz. 2436

UCHWAŁA NR XXVII/147/20 RADY MIEJSKIEJ W NIEMODLINIE

z dnia 31 sierpnia 2020 r.

w sprawie przyjęcia gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Niemodlin na lata 2021-2024

Na podstawie art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.¹⁾) Rada Miejska w Niemodlinie, po uzyskaniu opinii Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się gminny program opieki nad zabytkami Gminy Niemodlin na lata 2021-2024, sporządzony przez Burmistrza Niemodlina, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Niemodlina.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego i wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Przewodniczący Rady

Bartosz Wajman

---

¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2020 r. poz. 782.

Załącznik

do uchwały nr XXVII/147/20

Rady Miejskiej w Niemodlinie

z dnia 31 sierpnia 2020 r.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Niemodlin na lata 2021-2024

SPORZĄDZAJĄCY:

BURMISTRZ NIEMODLINA
ul. Bohaterów Powstań Śląskich 37
49-100 Niemodlin

Opracowanie:

IWONA SOLISZ
iwona-solisz@o2.pl
artdopracownia.pl

SPIS TREŚCI

1	Wstęp	4
2	Podstawa prawna.....	5
3	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w polsce.....	6
4	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	9
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	9
	Narodowa Strategia Rozwoju Kultury.....	9
	Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020	10
	Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami.	11
4.2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	12
	Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2020.....	12
	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego	13
	Program opieki nad zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020 – 2023 (projekt)	14
	Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Opolskiego na lata 2020 – 2023.....	15
	Strategia Powiatu Opolskiego na lata 2015 -2025.....	17
5	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	18
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	18
	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Niemodlin ze zmianami.....	18
	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:	21
	Strategia Rozwoju Gminy Niemodlin na lata 2015-2025	23
	Lokalny Program Rewitalizacji Niemodlina na lata 2016-2023.....	24
	Plany odnowy miejscowości.....	27
5.2.	Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	28
	Położenie	28
	Rys historyczny	29
	Zabytki nieruchome – charakterystyka	34
	Zabytki archeologiczne – charakterystyka	55
	Zabytki ruchome - charakterystyka	57
5.3.	Zabytki nieruchome objęte prawnymi formami ochrony	60
	Pomniki historii.....	61

Parki kulturowe	61
Zabytki nieruchome w wojewódzkim rejestrze zabytków	62
Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzjach.	65
5.4. Wojewódzka i gminna ewidencja zabytków	67
5.5. Dziedzictwo niematerialne	70
5.6. Obszary i obiekty cenne przyrodniczo	71
5.7. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych oraz inne zasoby historyczne	74
6 Działania gminy w obszarze dziedzictwa kulturowego	75
6.1. Obiekty zabytkowe będące własnością gminy	75
6.2. Infrastruktura i działania gminy w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulturowego do popularyzacji miasta i obszaru gminy.	77
6.3. Realizacja Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w latach 2015-2018 oraz zadań wykonanych w 2019 roku	80
7 Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza SWOT.	83
8 Założenia programowe	87
9 Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	91
10 Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	91
11 Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	92
12 Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	96
13 Literatura i źródła	96
14 Aneksy	98
14.1. Wykaz nieruchomości obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie gminy Niemodlin	98
14.2. Wykaz obiektów zabytkowych ujętych w ewidencji zabytków archeologicznych zlokalizowanych na terenie gminy Niemodlin	118
14.3. Wykaz obiektów zabytkowych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków ruchomych zlokalizowanych na terenie gminy Niemodlin	123
14.4. Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków proponowanych do wyłączenia z GEZ	131
14.5. Wykaz obiektów proponowanych do włączenia do gminnej ewidencji zabytków	132
15 Spis ilustracji	134

1 WSTĘP

Gminny program opieki nad zabytkami przyjęty przez Radę Miejską w formie uchwały, jest elementem polityki samorządowej, służy podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania szeroko rozumianego dziedzictwa jako zasobu rzeczy materialnych i niematerialnych.

Należy podkreślić, że jest to bardzo obszerna i skomplikowana problematyka, w której ścierają się różne wizje i metody dbania o pamiątki przeszłości, przy czym zauważalne jest stale rosnące zainteresowanie dziedzictwem kulturowym, realizowane są liczne prace w zabytkach przy wsparciu funduszy krajowych i europejskich. Często funkcja kulturotwórcza łączona jest z komercyjnymi celami. Mimo ogromnego zaangażowania właścicieli, użytkowników zabytków i aktywności samorządu wciąż dziedzictwo kulturowe wymaga ogromnych nakładów finansowych i organizacyjnych. Program opieki nad zabytkami ma być merytorycznym wsparciem w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania są ukierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i poszukiwać wspólnych korzeni, bowiem to wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości i integrację społeczną.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Przygotowany zgodnie z zapisami ustawowymi Gminny program opieki nad zabytkami został opracowywany na 4 lata. Jako dokument strategiczny ma wyznaczać kierunki działań oraz wskazywać możliwe do realizacji zadania, z których co dwa lata sporządzane powinny być sprawozdania dotyczące efektów wdrażania obowiązującego programu z uwzględnieniem aktualnego stanu zachowania zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachodzących zmian prawnych, społecznych i gospodarczych. Tak, aby program faktycznie wspierał działania związane z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego i wpływał korzystnie na rozwój społeczno – gospodarczy Gminy Niemodlin.

2 PODSTAWA PRAWNA

Podstawę prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowi **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (tekst jednolity Dz.U. 2020 r. poz. 282).

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami określa zapis art. 87 cytowanej wyżej ustawy, w myśl którego burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Program ten przyjmuje rada miejska, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Następnie jest on publikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego. Z realizacji programu burmistrz sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się radzie miasta. Analogiczne dokumenty opracowują powiaty i samorządy województw.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Niemodlin na lata 2021-2024, zgodnie z zapisami artykułu 87 ust. 2 ustawy ma na celu:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Ponadto Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na organy administracji publicznej obowiązek (art. 4):

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowania i utrzymania;
- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględniania zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

3 UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm., szczególnie art.5, art. 6 ust. 1 i art. 73 i 86).

Fundamentem systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, w myśl jej zapisów: „*Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5), (...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art.6. ust. 1), a także „zapewnia wolność korzystania z dóbr kultury” (art. 73). Jednocześnie „każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86)”.*

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 713) w art. 7 ust. 1 pkt. 9 stanowi, iż „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz.U. 2020 r. poz. 282).

Podstawowym wyróżnikiem ustawy jest rozdzielenie pojęcia „ochrony zabytków” i „opieki nad zabytkami”. Do ochrony odnoszą się wszelkie czynności władcze podejmowane w tym zakresie przez organy administracji publicznej – opisane w artykule 4, natomiast zadania należące do właścicieli i użytkowników zabytków, polegające na ich utrzymaniu we właściwym stanie technicznym to – opieka nad zabytkami (m.in. obowiązki wymienione w art. 5).

Ustawa precyzuje pojęcie zabytku jako nieruchomości lub rzeczy ruchomej, ich części lub zespołu, będącego dziełem człowieka lub związanego z jego działalnością i stanowiącego świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania (art. 6):

- zabytki nieruchome – krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome – dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki archeologiczne – pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie ustawodawczej mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Zasadnicze odniesienia do obszaru działań administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków zostały przedstawione w rozdziale pierwszym, zawierającym przepisy ogólne. Przede wszystkim są to obowiązki wymienione w art. 5: zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w celu trwałego zachowania zabytków oraz ich zagospodarowania i utrzymania; zapobieganie zagrożeniom, które mogłyby spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków czy też uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska. Natomiast opieka nad zabytkami (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza, a więc także samorząd polega w szczególności na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.

Kolejne rozdziały istotne w kontekście działań samorządów poświęcone są takim kwestiom jak: formy i sposób ochrony zabytków, zagospodarowanie zabytków, prowadzenie badań, prac i robót oraz podejmowanie innych działań przy zabytkach, nadzór konserwatorski, zasady finansowania opieki nad zabytkami, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, organizacja organów ochrony zabytków, społeczni opiekunowie zabytków. Istotną zmianą wprowadzoną do zapisów cytowanej ustawy w roku 2017 jest umożliwienie finansowania prac konserwatorskich i robót budowlanych przez jednostki samorządu terytorialnego nie tylko zabytków wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków, ale także ujętych w gminnej ewidencji zabytków oraz powołanie Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków. NFOZ to państwowy fundusz celowy, którego dysponentem jest minister kultury i dziedzictwa narodowego. Zgromadzone środki mają być przeznaczone na ratowanie zniszczonych lub uszkodzonych zabytków, np. w wyniku powodzi lub pożarów.

Ustawę o ochronie i opiece nad zabytkami uzupełniają akty wykonawcze – **Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego**, dotyczące poszczególnych zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami. Do najważniejszych należy zaliczyć:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 r., Nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019r., zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków

oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2019 r., poz. 1886);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2018 r., poz. 1609);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. 2017 r. poz. 1674);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2004 r., Nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. 2004 r., Nr 124 poz. 1304);

Zadania z zakresu ochrony zabytków zawarte są również w innych ustawach, m.in. ustawy o planowaniu przestrzennym, prawa budowlanego, prawa o ochronie przyrody, przepisów o gospodarce nieruchomościami. Każda z tych ustaw normuje według swojej właściwości zasady postępowania w przypadku obiektów i stref zabytkowych. Na przykład:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 293, z późn. zm.) określa zadania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, szczególnie podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy. Wymagane jest między innymi zdefiniowanie stanu zabytków, obszarów i zasad ochrony, zaś działania planistyczne muszą być uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1333) odnosi się do zabytków w sposób szczególny uznając, że obiekt budowlany należy projektować i budować zapewniając: „ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską”. W ustawie wymienione są rodzaje czynności w procesie budowlanym, również w kontekście obiektów wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Odniesienia do ochrony obiektów objętych ochroną konserwatorską znajdują się także w następujących ustawach:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 1396, z późn.zm.);
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 55 z późn.zm.);
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 65, z późn.zm.);
- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 1398 z późn.zm.);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw z związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r., poz. 774 z późn.zm.);
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity Dz. U. 2017 r., poz. 1161 z późn.zm.);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 688 z późn. zm.).

4 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY.

W momencie opracowywania *Programu* obowiązuje Narodowa Strategia Rozwoju Kultury (NRSK) na lata 2004 – 2020. Misją *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020* jest: *zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całość historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.*

Cele operacyjne NRSK na lata 2004-2020 określają programy operacyjne Ministra Kultury, które stanowią uszczegółowienie i rozszerzenie Narodowych Programów Kultury. W przypadku dziedzictwa kulturowego jest to Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Program realizowany jest w ramach dwóch komplementarnych priorytetów: rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu 1 jest poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, wreszcie zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego nie udostępniło informacji dotyczących prac nad kolejnym dokumentem strategicznym w obszarze kultury, który będzie obowiązywał w kolejnych latach realizacji *Programu* gminy Niemodlin.

STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO 2020

W momencie opracowywania *Programu* obowiązuje Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 (SKRS). Działania wskazane w SRKS mają wspierać zaangażowanie obywatelskie, zachęcać do współpracy oraz wzmacniać kreatywność Polaków.

Wskazuje ona, iż polityka rozwoju powinna wspierać procesy i inicjatywy, które wzmacniają wolę działania obywateli na rzecz dobra wspólnego i przyczyniają się do wzmocnienia zaufania, jako jednego z podstawowych komponentów życia społecznego, gospodarczego i kulturowego.

SRKS zawiera Cel szczegółowy 4. *Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego*. Dla Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami istotne są dwa priorytety strategii:

4.1. Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej.

Projektowane działania mają przyczynić się m.in. do wsparcia zaangażowania społeczności w kwestie dziedzictwa kulturowego, w tym do korzystania z zasobów kulturowych i przyrodniczych, a także rozwijania kultury i sztuki współczesnej.

4.2. Wzmocnienie znaczenia kultury w rozwoju społeczno – gospodarczym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

Ochrona dziedzictwa, jako ważnego zasobu kulturowego, wymaga także zintegrowanego podejścia do zagadnienia krajobrazu kulturowego. O skuteczności zachowania dziedzictwa decyduje bowiem dzisiaj nie tylko forma ochrony, ale także funkcja użytkowa zabytkowych obiektów i ich otoczenia. Problematyka ochrony krajobrazu kulturowego obejmującego przyrodę, układy urbanistyczne, zagospodarowanie i sposoby wykorzystania terenu powinna być odpowiednio uwzględniona w zapisach Strategii i planów rozwoju lokalnego i regionalnego, a w szczególności w planach zagospodarowania przestrzennego.

Zintegrowane podejście, w którym będzie łączyć się ochronę zasobów kulturowych z ochroną środowiska przyrodniczego, zwiększy skuteczność ochrony obu tych elementów. W szczególności aktywizacja społeczności lokalnych wokół zintegrowanej ochrony zasobów kulturowych i środowiska przyrodniczego może prowadzić do wzmocnienia więzi między mieszkańcami oraz zwiększania ich kreatywności i przedsiębiorczości. Umożliwi to wykorzystanie unikatowych zasobów wewnętrznych, rozwój lokalnych produktów i usług oraz specjalizację regionów.

Obecnie trwają prace nad strategią do roku 2030. Zakończył się etap konsultacji, przyjęto m.in. misję strategii, którą jest: „*tworzenie, utrzymywanie i doskonalenie warunków dla rozwoju kapitału społecznego w Polsce, poprzez wspieranie działań na rzecz aktywności i kreatywności obywateli oraz ich współpracy dla dobra wspólnego*”.

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Cel główny Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 to **stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami**. Został on opracowany na bazie wniosków płynących z realizacji i ewaluacji Programu 2014–2017, a także zmiany systemu ochrony zabytków wprowadzonej ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw. Trzy cele szczegółowe Programu określają poszczególne kierunki działań.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1 OPTIMALIZACJA SYSTEMU OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Kierunek działania 1.1.

Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym

1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
2. Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym
3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach
4. Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami

Kierunek działania 1.2.

Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

1. Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych pracowników służb konserwatorskich
2. Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich
3. Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego
4. Powołanie Centrum Architektury Drewnianej

CEL SZCZEGÓŁOWY 2 WSPARCIE DZIAŁAŃ W ZAKRESIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Kierunek działania 2.1.

Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

1. Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działania 2.2.

Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego

1. Podniesienie bezpieczeństwa zasobów ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje

CEL SZCZEGÓŁOWY 3 BUDOWANIE ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNEJ WARTOŚCI DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Kierunek działania 3.1.

Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości

1. Kampania społeczno – edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami
2. Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Kierunek działania 3.2.

Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączenia społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO DO ROKU 2020

(Uchwała Nr XXV/325/2012 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 grudnia 2012 r.)

W trakcie prac nad opracowaniem Gminnego programu obowiązuje Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2020, w której wizji Opolszczyzna w 2020 roku to:

- region wielokulturowy, w którym na pierwszym miejscu są jego mieszkańcy: wykształceni, otwarci na zmianę, wiedzę i innowacje, a także aktywni – na rynku pracy i poza nim,
- przyjazne środowisko życia jego mieszkańców, rodzin, przedsiębiorców i wszystkich reprezentantów przestrzeni społeczno-gospodarczej,
- województwo z atrakcyjną ofertą rynku pracy, edukacyjną, kulturalną i gospodarczą, zachęcającą do wyboru tego regionu jako miejsca do zamieszkania, wypoczynku, inwestycji i rozwoju działalności innowacyjnej.

W tym kontekście dziedzictwo kulturowe postrzegane jest w Strategii jako potencjał do tworzenia oferty kulturalnej i turystycznej i zostało ujęte w piątym celu strategicznym:

CEL STRATEGICZNY 5. Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna

Atrakcyjność województwa wzrastać będzie wraz ze zwiększaniem konkurencyjności produktów turystycznych i kulturalnych. Stąd za istotne uznano rozszerzenie oferty turystyczno-kulturalnej regionu poprzez modernizację i rozbudowę obiektów dziedzictwa kulturowego. Wykorzystanie potencjału turystycznego powinno uwzględniać chłonność środowiska przyrodniczego i nie powodować uszczerplenia walorów przyrodniczych.

Należy zaznaczyć, że obecnie trwają intensywne prace Samorządu Województwa Opolskiego nad **strategią województwa opolskiego do roku 2030**, przygotowane zostały projekty uchwał związanych z właściwą organizacją procesu, a także zlecono opracowanie koncepcji

modelu strategii rozwoju województwa opolskiego. W ramach poszczególnych obszarów tematycznych trwały prace o charakterze analityczno-diagnostycznym. Prace Zespołów Roboczych (Społeczeństwo, Gospodarka, Środowisko) oraz społecznych Grup Doradczych zaowocowały prezentacją Marszałka Województwa Opolskiego w dniu 18 grudnia 2019 roku, WIZJI WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO w roku 2030 – jako regionu cenionej jakości życia, wynikającej z unikalnego i uniwersalnego łączenia różnorodności:

- dynamiki i równowagi
- nowoczesności i tradycji
- otwartości i integracji.

Prace nad scenariuszami rozwoju i identyfikacją celów strategicznych są kontynuowane w roku 2020, obejmują one następujące obszary:

Ryc. 1 Źródło: Prezentacja W. Zadka, Departament Polityki Regionalnej i Przestrzennej UMWO, marzec 2020

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

(Uchwała Nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 24 kwietnia 2019 r. w sprawie uchwalenia zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego)

Plan jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu. Aktualne kierunki polityki przestrzennej w zakresie dziedzictwa kulturowego zostały ustalone w nowym, obowiązującym od 2019 roku PZPWO i obejmują:

- 1) zachowanie ciągłości dziedzictwa regionalnego;
- 2) umiejętne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego;
- 3) kształtowanie tożsamości regionalnej i budowanie klimatu społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

Dla realizacji tych kierunków wytypowano następujące zasady i działania je uzupełniające:

1. Poszanowanie dla wartości zasobu kulturowego struktur zurbanizowanych.

2. Podporządkowanie działań inwestycyjnych w historycznych terenach zurbanizowanych i ich otoczeniu ochronie wartości zasobu i jego ekspozycji.
3. Harmonizowanie zabudowy i zagospodarowania w otoczeniu obiektów zachowanego dziedzictwa kulturowego z cechami architektoniczno-urbanistycznymi tych obiektów.
4. Porządkowanie zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych (eliminowanie obiektów niezgodnych z charakterem obszaru zabytkowego).
5. Zwiększanie dostępności do zabytków dla mieszkańców, turystów i inwestorów.
6. Podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej.

Polityka opieki i ochrony nad zasobami dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej jest skierowana do obszarów o cennych walorach krajobrazu i dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej, miast i miejscowości z cennymi układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zabytkami, oraz pozostałych obszarów województwa.

Główne działania w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego winny powinny skupić się na następujących kwestiach:

- kontynuacji rewitalizacji historycznych zespołów staromiejskich i układów wiejskich;
- odnowie zabytkowych zespołów wraz z adaptowaniem do nowych funkcji;
- rozwoju nowych form obszarowej ochrony krajobrazu kulturowego, w tym systemu pomników historii i parków kulturowych.

Wskazane w kierunkach polityki przestrzennej województwa wymagania, zostały ujęte w niniejszym *Programie*.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO NA LATA 2020 – 2023

Uchwała Nr XX/190/2020 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lipca 2020 roku (Dz. Urz. Woj. Op. z 2020r., poz. 2185).

Program zakłada realizację dwóch celów strategicznych:

CEL STRATEGICZNY I – Skuteczna ochrona i opieka nad regionalnym dziedzictwem kulturowym.

CEL STRATEGICZNY II – Zasoby dziedzictwa kulturowego jako źródło tożsamości i wyznaczania kierunków rozwoju województwa opolskiego.

Cele strategiczne dookreślają priorytety i kierunki działań. W ramach poszczególnych kierunków zaproponowano również realizację określonych zadań, powinny one być uwzględniane na etapie realizacji niniejszego Programu opieki.

CEL STRATEGICZNY I – SKUTECZNA OCHRONA I OPIEKA NAD REGIONALNYM DZIEDZICTWEM KULTUROWYM			
PRIORYTET 1	PRIORYTET 2	PRIORYTET 3	PRIORYTET 4
Utrzymanie i poprawa stanu zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego	Badanie, dokumentowanie i monitoring zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego	Ochrona krajobrazu regionu uwzględniającego wartości kulturowe i przyrodnicze	Profesjonalna i nowoczesna ochrona i zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego

	KIERUNKI:	KIERUNKI:	KIERUNKI:	KIERUNKI:
1	Zachowanie obiektów i zespołów zabytkowych i ich otoczenia w dobrym stanie technicznym i estetycznym	Weryfikacja i uzupełnienia rejestru zabytków oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków	Wdrażanie narzędzi dydaktycznych do ochrony krajobrazu kulturowego	Zwiększanie aktywności samorządów w obszarze dziedzictwa kulturowego
2	Systemowe działania na rzecz zabytków stanowiący wyróżnik regionu oraz obiektów zagrożonych	Zwiększanie roli środowisk naukowych w działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego	Realizacja świadomej ochrony krajobrazu kulturowego	Rozwój opieki instytucjonalnej nad dziedzictwem kulturowym
3	Działania na rzecz utrzymania tradycyjnej zabudowy oraz stosowania tradycyjnych materiałów i form architektonicznych	Monitorowanie stanu zachowania zabytków ruchomych województwa opolskiego	Integracja działań ochrony krajobrazu w obszarze dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	Wdrażanie nowoczesnych narzędzi ochrony zabytków
4		Opracowanie listy dóbr kultury współczesnej Opolszczyzny		
CEL STRATEGICZNY II – ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ŹRÓDŁO TOŻSAMOŚCI I WYZNACZANIA KIERUNKÓW ROZWOJU WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO				
	PRIORYTET 1	PRIORYTET 2	PRIORYTET 3	PRIORYTET 4
	Zachowanie wielokulturowości regionu oraz tożsamości lokalnej i regionalnej	Rozwijanie współpracy regionalnej i integracji w obszarze dziedzictwa kulturowego	Edukacja na rzecz aktywnej odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe	Świadome wykorzystywanie walorów dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionu
	KIERUNKI:	KIERUNKI:	KIERUNKI:	KIERUNKI:
1	Wzmacnianie znaczenia dziedzictwa niematerialnego	Rozwijanie współpracy regionalnej w obszarze dziedzictwa kulturowego	Zwiększanie aktywności społecznej w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego	Rozwój oferty spędzania czasu wolnego z oparciem o wartości krajobrazu kulturowego
2	Wspieranie działalności twórców ludowych i rzemieślników	Integracja osób i środowisk związanych z ochroną i opieką nad zabytkami	Opracowanie kompleksowej oferty edukacyjnej dotyczącej dziedzictwa kulturowego	Wspieranie inicjatyw związanych z tworzeniem lokalnych usług i produktów wykorzystujących zasoby materialne i niematerialne dziedzictwa
3	Popularyzacja wielokulturowego dziedzictwa Śląska Opolskiego			Tworzenie miejsc pracy związanych z dziedzictwem kulturowym

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU OPOLSKIEGO NA LATA 2020 – 2023

Uchwała Nr XVI/115/19 Rady Powiatu Opolskiego z dnia 19 grudnia 2019 r. w sprawie przyjęcia "Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Opolskiego na lata 2020-2023"

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Opolskiego zasadniczo ma służyć ochronie, sukcesywnej rewaloryzacji i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego do

różnych dziedzin życia społecznego, zatem jako główne cele do realizacji i w ich ramach zadania przyjęto:

- I. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
  1. Kontynuacja prowadzenia prac pielęgnacyjnych, adaptacyjnych, rewitalizacyjnych, remontowo – budowlanych oraz konserwatorskich przy obiektach zabytkowych nieruchomości będących własnością Powiatu Opolskiego; zabezpieczenie i utrzymanie tych obiektów oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystanie z nich w sposób zapewniający trwałe zachowanie ich wartości.
  2. Ochrona i rewaloryzacja zabytkowych założeń zieleni, w tym przy dworskich i przypałacowych.
  3. Ustanawianie przez starostę na wniosek Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków społecznych opiekunów zabytków; cofanie ustanowienia społecznych opiekunów zabytków; prowadzenie listy społecznych opiekunów zabytków; wydawanie osobom fizycznym legitymacji społecznego opiekuna zabytków a osobom prawnym zaświadczenia społecznego opiekuna zabytków (na terenie Powiatu Opolskiego funkcjonuje jeden społeczny opiekun ustanowiony w 2015 r.).
  4. Pozyskiwanie środków zewnętrznych na prace przy obiektach zabytkowych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających pozyskiwaniu środków finansowych na ochronę zabytków.
  5. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody w decyzjach oraz innych aktach prawa lokalnego na terenie powiatu opolskiego.
  6. Zabezpieczenie w budżecie Powiatu środków na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością powiatu.
- II. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
  1. Współpraca na wniosek zainteresowanych stron w zakresie utrzymania istniejących i wytyczenie nowych szlaków kulturowych.
  2. Wspieranie podejmowanego przez gminy zagospodarowania miejsc atrakcyjnych turystycznie m.in. szlaków kulturowych, ścieżek edukacyjnych, tras rowerowych i innych związanych z dziedzictwem kulturowym.
  3. Publikacja materiałów z zakresu dziedzictwa kulturowego oraz naturalnego terenu powiatu opolskiego.
  4. Współpraca z organami samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie:
    - edukacji dzieci i młodzieży obejmującej ochronę zabytków,
    - organizacji konkursów poszerzających wiedzę uczniów na temat idei propagujących walory powiatu opolskiego w zakresie dziedzictwa kulturowego i jego ochrony

III. Podjęmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.

1. Wykorzystanie walorów zabytkowych, kulturowych i przyrodniczych w materiałach promocyjnych jako czynnika wpływającego na rozwój powiatu.
2. Upowszechnianie wiedzy o zasobach kulturowych powiatu oraz jego walorach turystycznych na stronie internetowej powiatu oraz innych dostępnych środkach masowego przekazu
3. Obejmowanie patronatem działań na rzecz promocji dziedzictwa kulturowego powiatu.
4. Tworzenie i promowanie szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych, rowerowych, których atrakcją są obiekty zabytkowe.
5. Współorganizacja cyklicznych imprez folklorystycznych.
6. Kontynuacja wspierania właścicieli zabytków w realizacji prac remontowych przy zabytkach.

STRATEGIA POWIATU OPOLSKIEGO NA LATA 2015 -2025.

Strategia Powiatu Opolskiego na lata 2015 -2025 została przyjęta Uchwałą Rady Powiatu Opolskiego Nr XVI/101/16 w dniu 28 stycznia 2016 r. Celem Strategii jest określenie kierunków rozwojowych Powiatu Opolskiego zgodnie z potrzebami lokalnej społeczności oraz zmiennymi warunkami społeczno- gospodarczymi. Dokument ten nawiązuje do działań prorozwojowych i proinwestycyjnych z uwzględnieniem przemian, jakie zachodzą w polityce regionalnej i krajowej. Zapisy Strategii zostały dostosowane do obowiązujących dokumentów krajowych i regionalnych określających priorytety polityki spójności i polityki regionalnej Unii Europejskiej oraz możliwości współfinansowania przedsięwzięć z udziałem środków zewnętrznych. Do realizacji programu dedykowanemu dziedzictwu kulturowemu zastosowanie bezpośrednie mają następujące cele strategiczne i operacyjne:

Cel operacyjny – I. Czyste środowisko naturalne. Cel strategiczny – 3. Ochrona i promocja różnorodności biologicznej i dziedzictwa naturalnego.

Cel operacyjny - II. Aktywne i bezpieczne społeczeństwo. Cel strategiczny – 4. Wspieranie wielokulturowego dziedzictwa i tożsamości.

Cel operacyjny – V. Infrastruktura społeczna przyjazna ludziom i środowisku. Cel strategiczny - 3. Zachowanie ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego.

5 UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Niemodlin wykazuje zgodność z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi i planistycznymi wykonanymi przez Gminę Niemodlin:

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY NIEMODLIN ZE ZMIANAMI

**(Uchwała Nr LIII/322/14 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 30 stycznia 2014 r.)
oraz projekt Zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Niemodlin, opracowany i poddany konsultacjom społecznym w 2019r.**

Obowiązujące *Studium* opisuje obszary i obiekty oraz zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Wskazuje na liczne problemy przyczyniające się do negatywnej oceny stanu zachowania tych zasobów. Zachowanie tożsamości kulturowej i ochrona wartości historycznych, zarówno obiektów jak i układów urbanistycznych, wymaga rewaloryzacji i rewitalizacji zabudowy w otoczeniu i sąsiedztwie obiektów historycznych na terenach wiejskich i w mieście Niemodlinie.

Zachowanie tożsamości kulturowej i ochrona wartości historycznych, zarówno obiektów jak i układów urbanistycznych, wymaga rewaloryzacji i rewitalizacji z ograniczeniem tzw. nowej zabudowy plombowej w otoczeniu i sąsiedztwie obiektów historycznych na terenach wiejskich i w mieście Niemodlinie. W studium wskazano, iż ochrona dziedzictwa kulturowego na terenie wsi sprowadza się przede wszystkim do wpisania pojedynczych obiektów do rejestru zabytków, natomiast brak jest ochrony układu przestrzennego oraz wytycznych do kształtowania nowej zabudowy wsi. Niekontrolowane są również remonty budynków, związane z ocieplaniem, wymianą stolarki oraz przebudową. Dlatego niezbędnym elementem ochrony zabytkowych układów wsi jest wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej i sprecyzowanie wymogów w opracowywanym dokumencie oraz na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego¹.

Obecnie opracowany projekt *Studium* opiera się na ustaleniach zasad w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego zawartych w Gminnym programie opieki nad zabytkami na lata 2015-2018, uchwalonego przez Radę Miejską w Niemodlinie w 2015 roku. Studium określa następujące zasady dotyczące ochrony:

Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

¹ Projekt studium, str. 67 i 98, <https://niemodlin.pl/>

Ze względu na fakt, iż stan techniczny obiektów zabytkowych jest niezadowalający, ce-
lowym kierunkiem działania powinno być wykorzystanie ich jako obiektów pełniących funkcje
usług turystycznych i kulturalnych.

Bezwzględna ochroną należy objąć:

- zabytki architektury i budownictwa w postaci obiektów uznanych za szczególnie cenne wartości dziedzictwa kulturowego,
- zabytkowe założenia parkowe,
- zabytkowe założenia ruralistyczne,
- krajobraz kulturowy zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi,
- krajobraz kulturowy w formie ustanowionych stref ochrony konserwatorskiej,
- stanowiska archeologiczne.

Na terenie gminy znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków, które podlegają
szczególnej ochronie konserwatorskiej. Wszelkie prace wykonywane na tych obiektach oraz
na terenach otaczających, objętych strefą ochrony konserwatorskiej wymagają pozwoleń
Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków podlegają ochronie i wszelkie działania projek-
towe, remontowe i inwestycyjne na tych obiektach wymagają uzgodnienia z Opolskim Woje-
wódzkim Konserwatorem Zabytków.

Na terenie gminy wyznaczono następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- **Strefa „A” - ściślejszej ochrony konserwatorskiej** obszaru bardzo ważnego pod względem hi-
storycznym i kulturowym. Obejmuje miasto średniowieczne wraz z terenem zamkowym
i terenem najstarszej zabudowy przedmiejskiej od strony zachodniej przed Bramą Nyską.
Ochroną obejmuje się również archeologiczne nawarstwienia kulturowe miejskie i zam-
kowe. W strefie tej zakłada się pierwszeństwo wymagań konserwatorskich nad wszelką
prowadzoną współcześnie działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową.
- **Strefa „B” w obszarze miasta – ochrony konserwatorskiej** – obejmuje teren najstarszego
przedmieścia, od strony zachodniej miasta, wzdłuż ulicy Bohaterów Powstań Śląskich,
Brzeskiej i Korfantego.
- **Strefa „K” – ochrony krajobrazu kulturowego** – obejmuje tereny o dużych wartościach
krajobrazowych i rekreacyjnych. Występuje na terenach przylegających do miasta od
strony południowo – wschodniej, wzdłuż rzeki Ścinawa, Potoku Młynówki i rozlewiska
stawu z zorganizowaną i naturalną zielenią i malowniczym spiętrzeniem wody przy moście
oraz tereny cmentarza w części zachodniej miasta. Występuje również na terenach niektó-
rych wsi. Wsie te posiadają historyczne założenia.
- **Strefa „E” – ekspozycji panoramy miasta** – obejmuje teren położony wzdłuż północnej
i południowo – zachodniej granicy miasta. Panorama miasta z jej głównymi dominantami
wysokościowymi jest doskonale widoczna z obu stron.

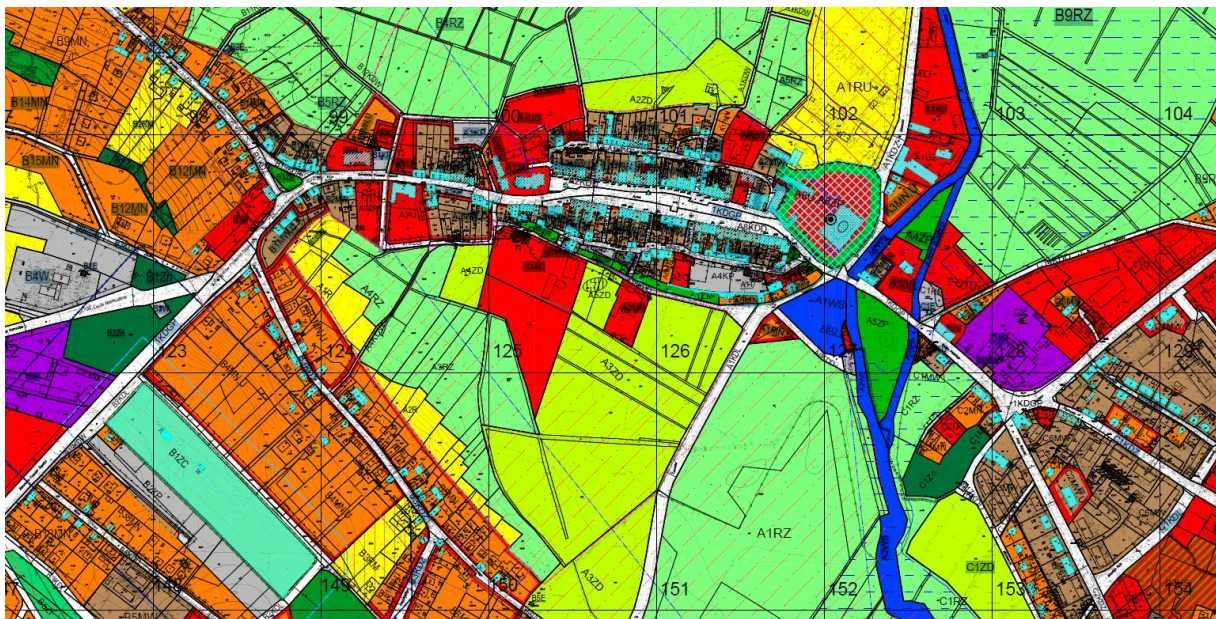
- **Strefa „OW” obserwacji archeologicznej** obejmująca tereny o wczesnej metryce historycznej. Strefa ta jest tożsama z pojedynczymi stanowiskami archeologicznymi lub zespołami oraz ich otoczeniem.
- **Strefa „B” na obszarze wsi – ochrony konserwatorskiej** – obejmuje najstarsze obszary wsi o wartościowych układach ruralistycznych. Strefa została wyznaczona w sołectwach: Sarny Wielkie i Gracze.

Dla ochrony zasobów dóbr kultury zaleca się:

- zachowanie przebiegu historycznych ulic i dróg, za stodołnych układów zieleni, zbiorników wodnych, historycznego układu zabudowy,
- zachowanie odrębności zabytkowych założeń zabudowy w strukturze przestrzennej wsi jako jej elementów (założeń pałacowo-parkowych, układów ruralistycznych, zespołów zieleni, zieleni przydrożnej, typów posadzek – nawierzchni, krzyży i kaplic przydrożnych, ogrodzeń);,
- przywrócenie funkcji publicznych wewnętrznych placów wraz z towarzyszącą zielenią - zachowania cech zabudowy poszczególnych elementów struktury przestrzennej zespołów zabudowy w tym zwłaszcza nieprzekraczalnych gabarytów zabudowy, kształtu formy, i wystroju budynków, okien i dachów z materiałów tradycyjnych,
- zachowanie i przywrócenie do jak najlepszego stanu obiektów zabytkowych – prace konserwatorskie prowadzone przy nich należy zgłaszać, uzgadniać i opiniować przez OWKZ, a obiekty wpisane do rejestru zabytków wymagają pozwolenia konserwatorskiego wydanego przez OWKZ,
- utrzymanie funkcji obiektów zabytkowych – mieszkaniowej, mieszkalnictwa zbiorowego, usługowej, z preferencją dla rekreacji i turystyki, kultury i edukacji, centrów konferencyjnych i zjazdów, siedzib ośrodków pracy twórczej oraz handlu i gastronomii;
- zachowanie w nowych realizacjach zasad zabudowy historycznej pod względem gabarytów, wysokości proporcji, podziałów bryły, geometrii dachów, wystroju architektonicznego oraz stosowania tradycyjnych materiałów,
- wyznaczenie nowych ścieżek dydaktycznych lub rowerowych w parkach zabytkowych, dzięki którym umożliwi się zwiedzanie parku, oznakowanie istniejących i powstałych tras,
- informowanie za pośrednictwem dostępnych źródeł o walorach turystycznych poszczególnych parków,
- wyeksponowanie 8 zabytków archeologicznych - grodzisk o własnej formie terenowej,
- włączenie ważniejszych stanowisk archeologicznych w planowane trasy turystyczne,
- rozpoznanie aktualnego stanu zachowania cmentarzy i dla cmentarzy o czytelnym układzie lub zachowanych nagrobkach,
- oznaczenie zabytkowych cmentarzy tablicami informacyjnymi,
- uporządkowanie cmentarzy zdewastowanych i zarośniętych, lecz o czytelnym układzie i zachowanych nagrobkach,
- uporządkowanie zachowanych nagrobków zabytkowych, zbierając płyty nagrobne w lapidarium.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO:

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (mpzp) są podstawą planowania przestrzennego w gminie. Określają zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmują około 17% powierzchni gminy, w większości dotyczą historycznych struktur przestrzennych, w tym układu urbanistycznego Niemodlina oraz obszarów wiejskich. Na terenie gminy obowiązuje 17 mpzp (wykaz obowiązujących planów na stronie 66).

Ryc. 2 Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Niemodlina, ze wskazaniem obszarów i obiektów podlegających ochronie konserwatorskiej (kolor jasnoniebieski), źródło: <https://niemodlin.pl/>

Szczególnie istotny jest plan miejscowy, który określa ochronę konserwatorską Niemodlina, przyjęty został **Uchwałą nr XVI/69/15 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 29 września 2015r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Niemodlina**. Określa on m.in. w paragrafie 7 przedmiot i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego Niemodlina:

§ 7. 1. Przedmiotem ochrony w strefie „A” jest zabytkowy układ urbanistyczny miasta z okresu średniowiecznej lokacji, wpisany do rejestru zabytków województwa opolskiego decyzją Nr 56/50 z 12.03.1950 r., oraz teren najstarszej zabudowy przedmiejskiej od strony zachodniej, przed Bramą Nyską i zawarte w jej obrębie budynki i budowle oraz towarzysząca im zielen, tj. elementy krajobrazowe wraz z archeologicznymi nawarstwieniami; w strefie „A” obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z prowadzonej działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej.

2. W strefie „A” ochronie podlegają: archeologiczne nawarstwienia kulturowe, historyczny układ przestrzenny i historyczna kompozycja przestrzenna bloków zabudowy, w tym dominy i obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków - wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego wyróżnione na rysunku planu.

W strefie „A” określono szereg nakazów (pkt 3), w tym m.in. zachowanie i odtworzenie przez uzupełnianie brakującej zabudowy, bloków zabudowy lub zwartej pierzei zabudowy zgodnie z historycznym wizerunkiem bloków lub pierzei zabudowy; zachowanie istniejącej zabudowy centrum staromiejskiego z dopuszczeniem przeprowadzania remontów i adaptacji w celu poprawy warunków mieszkaniowych, z wyłączeniem termomodernizacji elewacji posiadających detal architektoniczny oraz elewacji ceglanych; przywrócenie dla obiektów remontowanych pierwotnej kolorystyki elewacji, wielkości witryn, okien i drzwi oraz zachowanie detali architektonicznych, w tym otworów okiennych i drzwiowych, stolarki i dekoracji powiązanych z tymi otworami jak: obramienia, nadokienniki, parapety, podokienniki.

Jednocześnie w strefie „A” zakazuje się (pkt 4) m.in.: umieszczania na bocznych ścianach budynków wszelkich reklam i nośników reklamowych na obiektach i urządzeniach budowlanych oraz w formie wolnostojących konstrukcji; nadwieszania elementów informacyjnych i nośników reklamowych nad ulicami, z wyjątkiem czasowych dekoracji okolicznościowych; umieszczania na elewacjach frontowych wszelkich urządzeń technicznych.

Punkt 5. Dla przestrzeni publicznych położonych w granicach strefy „A” nakazuje się m.in.:

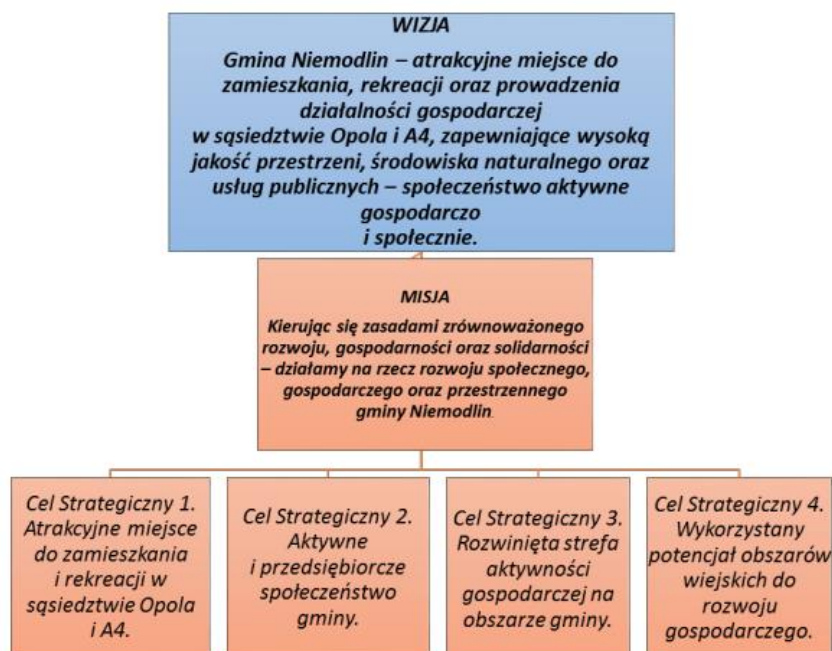
- 1) zachowanie i rewitalizację historycznych nawierzchni ulic i placów na całej ich powierzchni lub fragmentach, w tym szczególnie nawierzchni w rejonie kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP;
- 2) ujednolicenie form ogrodzeń, oświetlenia ulicznego, obiektów małej architektury i form zieleni oraz dostosowanie ich do rangi miejsca lokalizacji i wymogów konserwatorskich;
- 3) zapewnienie w obrębie strefy powiązań z trasą turystyczną obiektów stanowiących atrakcje turystyczne, w tym szczególnie Rynku, zamku, kościoła, z obiektami zapewniającymi obsługę turystyki, usługami handlu, gastronomii, a także z atrakcjami turystycznymi usytuowanymi w strefie „B” ochrony konserwatorskiej oraz terenami zieleni;
- 4) rewitalizację i uzupełnienie nasadzeń szpalerów drzew i formowanej zieleni wysokiej liściastej w pasach drogowych dróg 1KDGP, A2KDD, A8KDD z dopuszczeniem usuwania drzew iglastych oraz innych, jeśli są chore, powodują zagrożenie życia, mienia lub bezpieczeństwa użytkownika, lub kolidują z zasadami ochrony zabytków;
- 5) dostosowanie wszelkich elementów wyposażenia technicznego dróg, w tym barier wygrodzeniowych, w zakresie formy, skali i kolorystyki, do historycznej przestrzeni miasta.

Program wyznacza również przedmiot i zakres ochrony dla pozostałych stref ochronnych. Przedmiotem ochrony w strefie „B” jest częściowo zachowany historyczny układ urbanistyczny o układzie ulicowym z zabudową zabytkową z XIX/XX wieku oraz układ zabudowy folwarcznej i zieleni. Strefa „K” ochrony krajobrazu kulturowego jest integralnie związana z zespołem zabytkowym. Obszar ten obejmuje tereny o dużych wartościach krajobrazowych i rekreacyjnych przylegające do miasta od strony południowo – wschodniej, wzdłuż rzeki Ścinawa Niemodlińska, Potoku Młynówki i rozlewiska stawu z zorganizowaną i naturalną zielenią i

spiętrzeniem wody przy moście oraz tereny cmentarza w części zachodniej miasta. Natomiast przedmiotem ochrony w strefie „W” są występujące nawarstwienia zabytków archeologicznych związanych z powstaniem i funkcjonowaniem historycznego układu urbanistycznego miasta (obszar pokrywa się ze strefą „A”); zaś strefa „OW” obserwacji archeologicznej, obejmująca tereny o wczesnej metryce historycznej, ma granice tożsame z granicą strefy „B” ochrony konserwatorskiej oraz pojedynczymi stanowiskami archeologicznymi, a przedmiotem ochrony są występujące zabytki archeologiczne związane z powstaniem historycznych przedmieść miasta lokacyjnego.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY NIEMODLIN NA LATA 2015-2025

Uchwała NR XIX/87/15 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 26 listopada 2015 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Niemodlin na lata 2015-2025.

Ryc. 3 Wizja, misja i cele Gminy Niemodlin na lata 2015 – 2025. Źródło: <https://niemodlin.pl/2089/2004/strategia-rozwoju-gminy-niemodlin-na-lata-2015-2025.html>, s. 131

W ramach wskazanych celów strategicznych w Strategii założono realizację celów operacyjnych a w ich ramach zadań, które docelowo mają przyczynić się do poprawy stanu, poniżej zaprezentowano działania związane z dziedzictwem kulturowym

• Cel Strategiczny 1. Atrakcyjne miejsce do zamieszkania i rekreacji w sąsiedztwie Opola i A4.

1.1 Cel operacyjny – Kształtowanie atrakcyjnej przestrzeni do życia.

1.1.1. Renowacja zabytków, rewitalizacja przestrzeni, zachowanie ładu przestrzennego i tworzenie miejsc atrakcyjnych dla mieszkańców i turystów.

- 1.1.2. Poprawa estetyki, stanu technicznego obiektów i terenów zdegradowanych.
- 1.1.3. Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych, w tym terenów zieleni, parków, placów zabaw, etc.– we współpracy ze społecznością lokalną.
- 1.1.4. Budowa i modernizacja oraz utrzymanie dobrego stanu dróg lokalnych oraz chodników.
- 1.1.5. Budowa ścieżek rowerowych.
- 1.1.9. Ochrona zasobów materialnych i niematerialnych dziedzictwa kulturowego, w tym ochrona obiektów zabytkowych oraz miejsc pamięci.
- 1.1.10. Ochrona zasobów przyrodniczych.
- 1.1.11. Modernizacja oświetlenia ulicznego gminy.

• **Cel Strategiczny 2. Aktywne i przedsiębiorcze społeczeństwo gminy.**

- 2.3 Cel operacyjny – Wspieranie aktywności społecznej mieszkańców.
- 2.3.4. Budowanie lokalnej tożsamości i przywiązania do gminy, w tym poprzez ochronę dziedzictwa kulturowego, tradycji (nie- i materialnych) oraz poprzez produkty lokalne.

• **Cel Strategiczny 4. Wykorzystany potencjał obszarów wiejskich do rozwoju gospodarczego.**

- 4.2 Cel operacyjny – Wspieranie tworzenia i wchodzenia na rynek produktów lokalnych.
- 4.2.1. Wspieranie działań na rzecz analizy i rozwoju potencjału produktów lokalnych.
- 4.2.2. Aktywna współpraca i działanie w ramach struktur ponadlokalnych na rzecz wsparcia rozwoju powiązań gospodarczych i rozwoju produktów lokalnych.
- 4.3 Cel operacyjny – Wspieranie rozwoju turystyki oraz oferty rekreacyjnej gminy.
- 4.3.1. Rozbudowa i utrzymanie infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej, w tym szlaków turystycznych.
- 4.3.2. Aktywna współpraca i działanie w ramach struktur ponadlokalnych na rzecz rozwoju produktów turystycznych regionu oraz promocji turystycznej.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI NIEMODLINA NA LATA 2016-2023

Uchwała NR XXXIII/182/16 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 24 listopada 2016 r. w sprawie uchwalenia Lokalnego Programu Rewitalizacji Niemodlina na lata 2016-2023

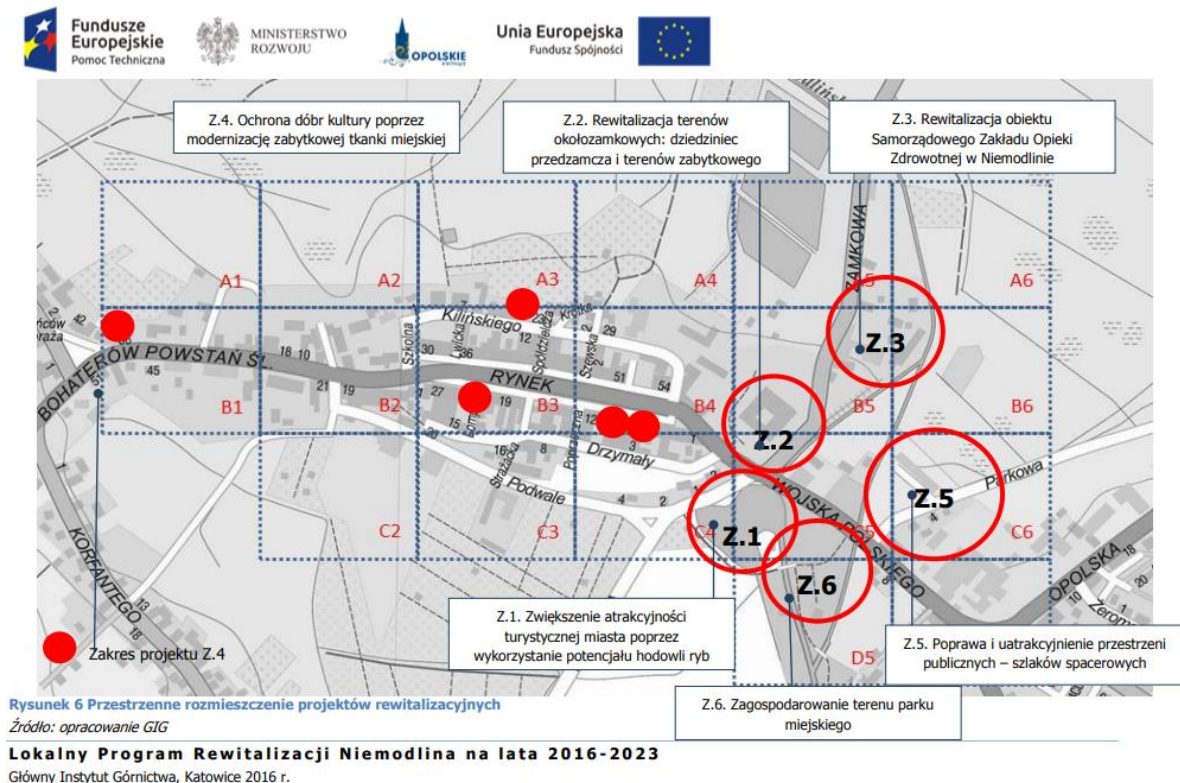
Lokalny program rewitalizacji między innymi analizuje problemy w sferze technicznej, występujące na terenie miasta. W dokumencie stwierdzono, że zabudowania miasta cechują się wieloletnim użytkowaniem oraz częściowo są dysfunkcyjne ze względu na przyjęte w latach ubiegłych rozwiązania projektowe. Wskazano, iż na terenie miasta występują obiekty pochodzące głównie z lat 1900 i 1930 oraz 1950 – 1999, ale także starsze. Wiek obiektów wpłynął na najważniejsze problemy techniczne, występujące na analizowanym terenie, do których zaliczyć należy:

- zły stan techniczny budynków: - nieestetyczne elewacje, - spękania murów, - zawilgocenia ścian i pokryć dachowych, - zły stan techniczny klatek schodowych, - zły stan techniczny

stolarki okiennej i drzwiowej, - zły stan techniczny stref wejściowych (zniszczone drzwi, bramy), - zły stan techniczny i wizualny fasad sklepowych,

- niski standard budynków.

Na podstawie analizy sfery społecznej ustalono, że na wskazanym obszarze występuje silnie zjawisko ubóstwa i bezrobocia, co znacząco przyczynia się do ograniczenia inwestycji prywatnych w odnowę budynków. Dodatkowo na zły stan techniczny wpływ mają akty wandalizmu i włamania.

Ryc. 4 Rozmieszczenie projektów na obszarze podlegającym rewitalizacji. Lokalny Program rewitalizacji Niemodlina na lata 2016 – 2023, Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2016 r., źródło: <https://niemodlin.pl>

Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

Spójność społeczna, przestrzenna i gospodarcza Niemodlina wynikiem wielokierunkowych działań podejmowanych na terenie zdegradowanym, zmierzających do przywrócenia jego historycznych walorów i rozszerzenia oferty usług społecznych. Sformułowana wizja wskazuje, że obszar poddany rewitalizacji będzie się cechował:

- włączeniem społecznym i łagodzeniem poziomu nierówności społecznej,
- poszerzeniem wachlarza usług społecznych, w tym zwłaszcza opiekuńczych, zdrowotnych i rehabilitacyjnych,
- poprawą poziomu przedsiębiorczości, ze szczególnym naciskiem na sferę usług,
- rozwiniętą infrastrukturą rekreacyjną i wypoczynkową,
- zadbaną przestrzenią publiczną,

- przywróceniem walorów historycznych Niemodlina i ochroną dziedzictwa kulturowego,
- szerszą ofertą edukacyjną i kulturalną,
- ochroną materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego z równoczesnym nadaniem im nowych funkcji społecznych i gospodarczych.

Cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań eliminujących lub ograniczających negatywne zjawiska

Cele szczegółowe Lokalnego Programu Rewitalizacji stanowią dekompozycję i uszczegółowienie celu głównego Programu i zostały opracowane w taki sposób, aby objąć główne obszary problemowe zidentyfikowane w Niemodlinie. Kompozycja celów rewitalizacji zakłada otwartą, przyszłościową i realną do osiągnięcia wizję miasta, której realizacja wymaga nieustannych, wspólnych działań ze strony wszystkich interesariuszy zaangażowanych w kreowanie miasta o wysokich standardach życiowych. Szczegółowe cele i wyznaczone w ramach nich kierunki działań obejmują inicjatywy bezpośrednio i pośrednio związane z działaniami na rzecz dziedzictwa kulturowego:

Cel 1: Wzmocnienie funkcji centrotwórczych i rozwój gospodarczy

Kierunki działań:

- 1.1 Zachowanie, rewaloryzacja i modernizacja substancji budowlanej, szczególnie o znaczeniu historycznym, architektonicznym, artystycznym lub przestrzenno-funkcjonalnym;
- 1.2 Wsparcie działań na rzecz ochrony dóbr kulturowych oraz efektywne wykorzystanie historycznych walorów miasta;
- 1.3 Poprawa warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, przede wszystkim dla rozwoju lokalnego handlu, rzemiosła i gastronomii;
- 1.4 Poprawa warunków dla rozwoju funkcji usługowych, również z sektora kultury i turystyki;
- 1.5 Wsparcie innowacyjnych działalności gospodarczych,
- 1.6 Wspieranie działań na rzecz zapewnienia nowych miejsc pracy.

Cel 2: Podniesienie jakości przestrzeni publicznych

Kierunki działań:

- 2.1 Uporządkowanie przestrzeni pod kątem funkcjonalnym i estetycznym;
- 2.2 Zapewnienie miejsc atrakcyjnych dla mieszkańców i turystów;
- 2.3 Zaangażowanie lokalnych interesariuszy w działania na rzecz poprawy przestrzeni miasta;
- 2.4 Poprawa bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej, zapobieganie przestępczości.

Cel 3: Poprawa jakości środowiska naturalnego

Kierunki działań:

- 3.1 Poprawa jakości powietrza oraz klimatu akustycznego m.in. poprzez dostosowanie warunków mieszkaniowych do współczesnych standardów.
- 3.2 Podnoszenie świadomości ekologicznej lokalnych społeczności oraz turystów;

3.3 Wprowadzanie i uatrakcyjnienie enklaw zieleni w przestrzeniach publicznych jako elementu środowiska podnoszącego komfort życia.

Cel 4: Zwiększenie dostępności do szerokiej oferty usług sfery socjalnej i zdrowotnej o wysokim standardzie (...)

Cel 5: Podniesienie jakości edukacji i kultury oraz spędzania czasu wolnego

Kierunki działań:

5.1 Poprawa warunków ośrodków edukacji i kultury;

5.2 Wspieranie dotychczasowych i nowych inicjatyw z zakresu edukacji i kultury;

5.3 Wzmocnienie i poprawa oferty spędzania czasu wolnego;

Cel 6: Wspieranie aktywności i integracja społeczności lokalnych

Kierunki działań:

6.1 Realizacja i wsparcie inicjatyw na rzecz wzmocnienia poczucia tożsamości lokalnej społeczności;

6.2 Wspieranie działań mających na celu wzmocnienie lokalnych sieci współpracy,

6.3 Realizacja działań na rzecz integracji mniejszości społecznych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

W ramach rewitalizacji zaproponowano następujące działania realizacyjne urbanistyczno - przestrzenne i techniczne:

- uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni centrum miasta,
- stworzenie odpowiednich warunków dla lokowania się w centrum miasta usług centrowtwórczych,
- zaplanowane i przemyślane zagospodarowanie terenów wolnych - stworzenie enklaw zieleni,
- zapewnienie wyciszonych stref wypoczynku i rekreacji,
- budowa bezpiecznych ogólnodostępnych, wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych,
- zagospodarowanie przestrzeni miejskiej elementami małej architektury,
- odtworzenie zasobów przyrodniczych i elementów dziedzictwa kulturowego,
- budowa ścieżki spacerowej i edukacyjnej,
- modernizacja obiektu Samorządowego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Niemodlinie
- ochrona dóbr kultury poprzez modernizację zabytkowej tkanki miejskiej,
- prace adaptacyjne, konserwatorskie i remontowe związane z Zamkiem i dziedzińcem, przedzamczą oraz terenami zabytkowego parku.

PLANY ODNOWY MIEJSCOWOŚCI

W ramach planowania działań mających na celu poprawę funkcjonowania poszczególnych miejscowości w gminie opracowano plany odnowy dla miejscowości Gościejowice, Grabin, Gracze, Góra, Krasna Góra, Lipno, Magnuszowice, Piotrowa, Roszkowice i Wydrawice oraz

sołecką strategię rozwoju dla wsi Sady. Nakreślone w nich zadania zaplanowano zrealizować w latach 2016-2025 (dla wsi Sady dokument opracowano na lata 2012-18). W dokumentach tych dokonano inwentaryzacji zasobów służących odnowie wskazanych miejscowości, oceniono mocne i słabe strony miejscowości, a także wskazano zadania inwestycyjne i przedsięwzięcia mające na celu aktywizację społeczności lokalnej. Wśród proponowanych działań szczególnie istotne były m.in. kwestie związane z: infrastrukturą drogową, poprawą połączeń i powiązań z miastem Niemodlin, tworzeniem gospodarstw agroturystycznych i miejsc noclegowych w poszczególnych sołectwach, rozbudową urządzonych terenów zielonych wiejskich, remontem miejsc spotkań oraz obiektów sportowych i rekreacyjnych, a także modernizacją obiektów zabytkowych będących w posiadaniu gminy.

5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

POŁOŻENIE

Gmina miejsko - wiejska Niemodlin leży w centralno-zachodniej części Województwa Opolskiego, w zachodniej części powiatu opolskiego. W jej skład wchodzi 27 miejscowości: Brzęczkowice, Lipno, Gościejowice, Góra, Rogi, Tłustoręby, Wydrowice, Sarny Wielkie, Radoszowice, Piotrowa, Grabin, Roszkowice, Krasna Góra, Gracze, Michałówek, Magnuszowiczki, Magnuszowice, Rutki, Tarnica, Molestowice, Szydłowiec Śląski, Jaczowice, Jakubowice, Sosnówka, Grodziec, Grodziec Drugi, Sady, Rzędziwojowice oraz dwa przysiółki: Mała Góra i Gościejowice Małe. Obszar gminy leży w krainie geograficznej zwanej Równiną Niemodlińską, w samym centrum dużego kompleksu leśnego jednego z największych na Opolszczyźnie - Borów Niemodlińskich. Przeznaczenie i zagospodarowanie terenu Gminy Niemodlin charakteryzuje się znaczącą ilością terenów zalesionych i rolnych. Leśność Gminy wynosi 27/3%, co stanowi wysoki stopień w stosunku do innych gmin Województwa Opolskiego.

Ryc. 5 Schematyczna mapa Gminy Niemodlin z poszczególnymi miejscowościami, źródło: <https://niemodlin.pl/>

Jest to kraina śródleśnych stawów. Obszar gminy rozciąga się pomiędzy rzeką Ścinawą Niemodlińską i Nysą Kłodzką, z dopływami Kanał Wydrowicki i Magnuszowicki oraz Wytoka.

RYS HISTORYCZNY

Pierwsze społeczności zbieracko – łowieckie dotarły na Równinę Niemodlińską prawdopodobnie pod koniec ostatniego zlodowacenia europejskiego, w schyłkowej fazie starszej epoki kamienia (13 – 8 tys. lat p.n.e.), w trakcie badań archeologicznych natrafiono na tych terenach na ślady obozowisk i pozostałości pracowni krzemieniarskich. Intensywniejsze osadnictwo społeczności rolniczych pojawiło się w ostatnich okresach epoki brązu i w okresie halsztackim (1200 – 400 lat p.n.e.) – ślady osadnicze z okolicach m.in. wsi Sarny Małe, Tłustoręby. Po najeździe Scytów na początku V w p.n.e. i upadku kultury łużyckiej, na tych terenach pojawiła się kultura przeworska. Na terenie Ziemi Niemodlińskiej znaleziska osad i cmentarzysk kultury przeworskiej pochodzą z późnego okresu wpływów rzymskich (II- IV wiek n.e.). stanowiska do wytopu żelaza odkryte w Szydłowcu, Skarbiszowie czy Malerzowicach – Bielicach wskazują na istnienie na tym obszarze ośrodka produkcji żelaza, opartego na eksploatacji lokalnych złóż rud darniowych.

Słowianie pojawili się na tych terenach pod koniec VII wieku, tworząc system otwartych i obronnych osad. Na podstawie przekazu Geografa Bawarskiego identyfikuje się i lokalizuje na dzisiejszym Górnym Śląsku w obszarze m.in. Równiny Niemodlińskiej plemię Opolan. Z tego okresu pochodzą grodziska, będące elementami systemu administracyjno – obronnego. Jednym z najlepiej zachowanych na obszarze Górnego Śląska jest grodzisko w Grodźcu, należące do grodzisk nizinnych, funkcjonujące do końca X wieku. Do dzisiaj czytelny jest owalny kształt założenia. Wał ziemny, który je otacza, osiąga u podstawy wymiary 6-17 m szerokości i 0,5 do 2,5 m wysokości, szerokość fosy, dziś słabo czytelnej wynosiła 3-4 metry szerokości.

Pierwsze źródła pisane, odnoszące się do miejscowości wchodzących w skład gminy, pochodzą z XIII wieku. Wiadomo, że Niemodlin jest wymieniony w roku 1228 w dokumencie przekazującym prawo patronatu nad miastem i kościołem. Inne miejscowości są wymieniane po raz pierwszy w późniejszych dokumentach. Brzęczkowice w dokumencie z 1534 r., Gościejowice w dokumencie z 1389 r. Góra i Grabin w spisie świętopietrza z 1335 r., Gracze w spisie uposażeń biskupów wrocławskich w 1447 r., Grodziec w dokumencie z 1382 r., Jaczowice, Magnuszowice oraz Jakubowice w spisie uposażeń biskupów wrocławskich ok. 1305 r., Krasna Góra w dokumencie z 1380 r., Lipno powstało ok. 1305 r., Magnuszowiczki można datować na przełom wieku XIII i XIV, Molestowice w dokumencie z 1451 r., Piotrowa wymieniona została w 1389 r. jako jedna z trzech wiosek, której dochody były przeznaczone na uposażenie kolegiaty niemodlińskiej, Radoszewice po raz pierwszy zostały wymienione w urbarzu dóbr zamkowych w 1534 r., Rogi w spisie uposażeń biskupów wrocławskich w 1335 r., Roszkowice w dokumencie z 1396 r., Rutki w dokumencie z 1534 r., Rzędziwojowice w dokumencie z 1321r., Sady w dokumencie z 1375 r., Sarny Wielkie w dokumencie z 1410 r., Szydłowiec Śląski w

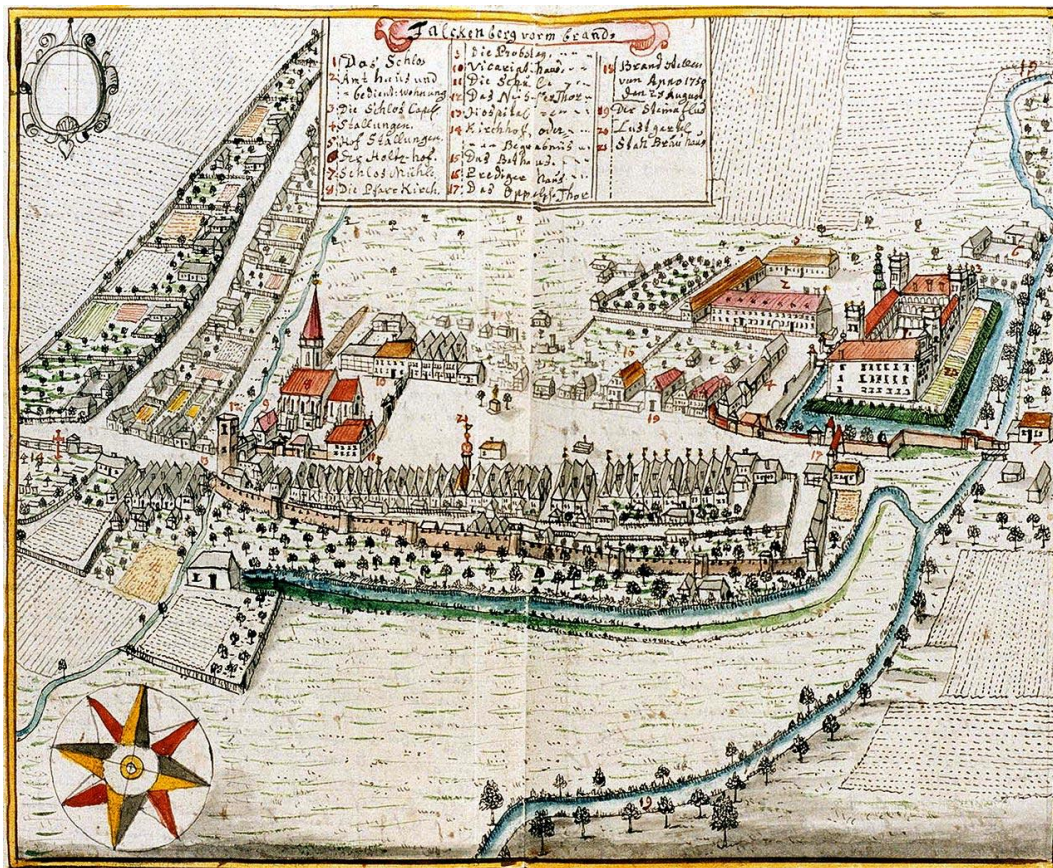
dokumencie z 1295 r., Tarnica w dokumencie z roku 1539 r., Tłustoręby w spisie uposażeń biskupa wrocławskiego w 1296., Wydrowice założone ok. 1300 r.²

W latach 1313 – 1460 na tych terenach istniało Księstwo Niemodlińskie. Zostało ono utworzone po tym jak zmarł książę opolski Bolko I, a ziemie będące własnością księcia zostały podzielone pomiędzy jego trzech synów. Pierwszym księciem wzmiankowany jest Bolesław I Pierworodny, który w 1327 roku złożył hołd lenny królowi Janowi Luksemburskiemu. W 1337 roku odkupił od króla czeskiego ziemie prudnicką, do tej pory należącą do dóbr opawskich. Książę Bolesław utrzymywał dobre stosunki z czeskimi panującymi, także za czasów cesarza Karola IV, któremu towarzyszył w wyprawie do Rzymu. W tym okresie doszło do zacieśniania stosunków rodzinnych (liczne małżeństwa) pomiędzy czeskimi, morawskimi i śląskimi rodami szlacheckimi.

W I połowie XV wieku, za czasów księcia Bernarda, po najazdach na Śląsk i splądrowaniu ziem przez wojska husyckie, odnowiono stosunki z polskim dworem królewskim. W 1438 roku książę Bernard złożył hołd lenny królowi Kazimierzowi IV Jagiellończykowi, ale dwa miesiące później jego przeciwnikowi Albrechtowi Habsburgowi. W odwecie polskie wojsko splądrowało Niemodlin i okolice. Księstwo powróciło do książąt opolskich po bezpotomnej śmierci księcia Bernarda. Odziedziczył je bratanek Bolko V Opolski, po jego śmierci Mikołaj I Opolski, a następnie książę Jan Dobry, który również zmarł bezpotomnie. Po wygaśnięciu rodu opolskich Piastów w 1532 roku, majątek przeszedł pod władzę Habsburgów, ówczesnych królów czeskich. Habsburgowie, w celu pozyskania funduszy na prowadzenie walk z Turkami zastawiali, wydierżawiali i sprzedawali wsie i miasta Księstwo Opolsko – Raciborskiego. W 1557 roku Niemodlin wraz z okolicznymi wiesiami został zastawiony Maciejowi z Łagowa. Po jego śmierci miasto wydierżawiono Casprowi Pücler von Groditz. Nowy dzierżawca był najstarszym synem Mikołaja Pücklera, pana na Grodźcu, jego młodszy brat, Waclaw, objął w posiadanie Szydłowiec, który pozostał w rękach tej rodziny do 1945 r. Ostatecznie Casper zakupił dobra niemodlińskie od cesarza Rudolfa II. Miasto i jego okolice otrzymały status państwa stanowego. W skład dóbr weszło miasto Niemodlin, Radoszowice, Gracze, połowa wsi Stroszowice, Magnuszowice, Magnuszowiczki, Rzędziwojowice, Prądy Szydłów, Goszczowice, Jakubowice, Brzęczkowice, Lipno, Szczepanowice i Wesele. Niemodlin został siedzibą szlachecką i centrum administracyjnym ściśle związanym z właścicielem zamku, który miał wpływ na radę miejską i sprawy ekonomiczne miasta. Następca, Baltazar Pücler zmarła w 1591 roku, władze przejęła po nim wdowa Polyksena. Po jej ślubie z księciem morawskim Wiktorem z Žerotína, ta rodzina stała się dysponentem majątku. W kolejnych latach zmieniali się właściciele z tej rodziny, toczono spory o dziedzictwo. Z inicjatywy Žerotínów w 1734 roku powstała *Złota księga* majątku niemodlińsko – tułowieckiego zawierająca mapy i wykazy wszystkich działek,

² Na podstawie opracowań: J. Domska, *Niemodlin. Monografia miasta i gminy, Niemodlin studium historyczno – urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego*; A. Paszkowska – Witkowska, *Zamek w Niemodlinie. Dzieje i architektura*; więcej nt. źródeł – w punkcie 12.

opisy gospodarstw, spisy poddanych, szczegółowe spisy i opisy lasów, stawów i młynów. Wykonał ją Krzysztof Glaubitz z Rabiszowa.

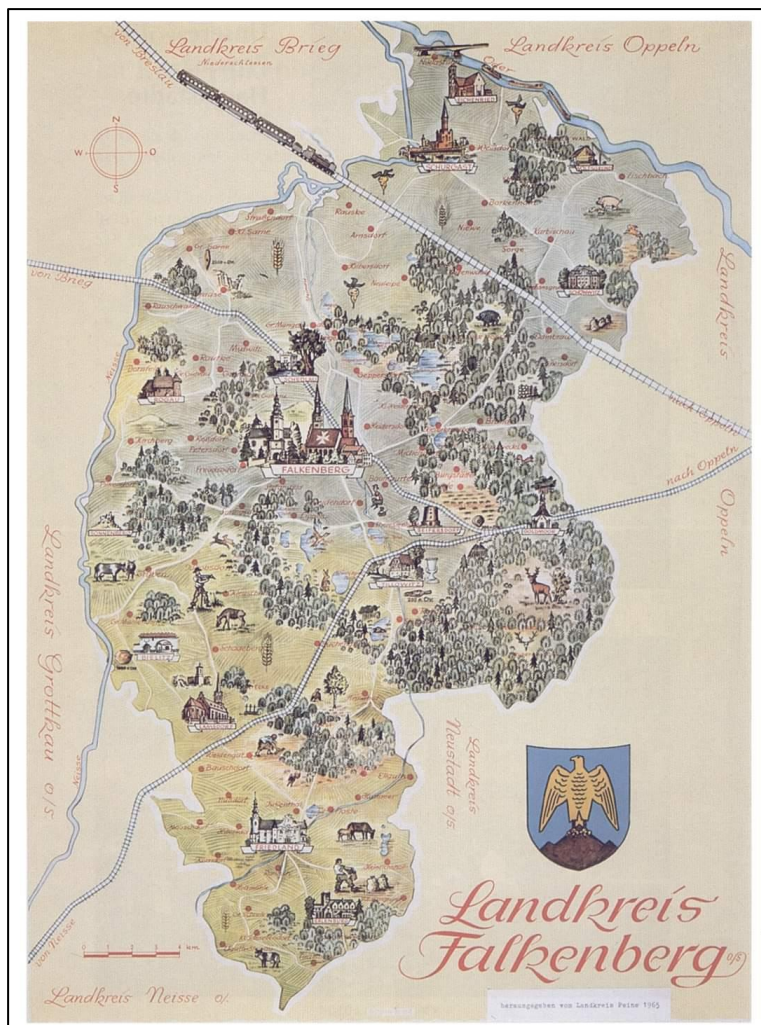
Ryc. 6 Widok Niemodlina z połowy XVIII wieku, według rysunku Friedricha Bernharda Wernhera, z dzieła "Silesia in Compendio seu Topographia"

<https://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/show-content/publication/8092/edition/15414/?ref=desc>

Połowa XVIII wieku to dwa ogromne pożary w Niemodlinie, które spowodowały duże straty w zabudowie miasta, w 1750 roku spłonęło 30 domów, browar i szkoła, zaś w 1751 roku – 40 budynków. Widok Niemodlina po pożarze przedstawia rycina Wernera.

W 1779 roku zmarł Michał z Żerotina i po jego śmierci dobra niemodlińskie przeszły w ręce jego siostrzeńca Jana Nepomuka II Karola hrabiego Praschmy. Już wówczas Śląsk był częścią państwa pruskiego (od 1742 r. – po zakończeniu wojen śląskich). W tym czasie w skład dóbr niemodlińskich wchodziło dominium niemodlińskie i tułowickie (sprzedane w 1835 roku w drodze licytacji hrabiemu Frankenbergowi). Po śmierci pierwszego właściciela z tego rodu Jana Nepomuk, majątek przejął Jan Karol, następnie dobra niemodlińskie objął Fryderyk, po nim jego syn Fryderyk II. Powiększył on terytorium o część majątku Strachwitzów, Miedary, Kopaninę, Goszczowice, część majątku Wierzbie, Oldrychowice, Sarny Małe i Rogi. Jego następcą był Hans Praschma. Zaś ostatnim właścicielem był Leopold Praschma. Okres, w którym właścicielami dóbr niemodlińskich była rodzina Praschmów, był szczególnie korzystny. Prowadzili oni działalność charytatywną. Dzięki nim powstał katolicki szpital św. Jadwigi, sierociniec, sanatorium przeciwgruźlicze w Rogach. W ich dobrach znajdowali schronienie uchodźcy

polityczni, między innymi francuscy arystokraci chroniący się przed okrucieństwami Komuny Paryskiej.

Ryc. 7 Mapa powiatu niemodlińskiego przed 1945r, ze zbiorów prywatnych R.A. von Wittke

Ze względu na specyfikę terenu – bagna i lasy, na tym terenie przez wieki dominowała gospodarka rybna i leśna. Stawy niemodlińskie, zajmujące ponad 800 ha powierzchni, pochodzą między innymi z wyrobisk po eksploatacji rud darniowych, a dzięki warunkom naturalnym (podmokłe grunty i łagodny klimat) już w XVI w. słynęły z hodowli karpia. Niemodliński urbarz z 1534 r. wymienia istniejące do dzisiaj stawy w okolicach Niemodlina i Tułowic. W 1570 roku w przekazach źródłowych wymieniony jest wielki Staw w Lipnie i Staw Książęcy w Magnuszowicach. W 1734 roku w dobrach niemodlińskich łącznie z tułowickimi było 97 stawów. Większość stawów hodowlanych była prawie wyłącznie własnością księcia, a później dużych właścicieli ziemskich, stawy chłopskie pojawiły się dopiero w XIX wieku. Pod koniec tego wieku liczba stawów zmniejszyła się do 30-tu. Tereny po zlikwidowanych stawach zamieniano na łąki i pola uprawne. Od 1913 roku nastąpiło spowolnienie i zahamowanie rozwoju gospodarki stawowej.

W połowie XIX wieku Niemodlin uzyskuje połączenie kolejowe przez Szydłów z Nysą i Opolem. Wpływa to na rozwój rzemiosła i handlu w mieście. Zaczyna rozwijać się przemysł:

Zależność miasta od zamku kończy się na początku XIX wieku w związku z reorganizacją samorządów miejskich w państwie pruskim. Powstają dwie odrębne gminy i dwa obwody policyjne: miasta i zamku. Przy czym w skład gminy zamkowej wchodził 10 okolicznych wsi i majątków, co jest to konsekwencją tego, iż większość wsi w okolicy Niemodlina należała od średniowiecza do księcia, a później do dóbr zamkowych (mieszkający w nich chłopci płacili czynsz dzierżawny do zamku, stan ten utrzymał się aż do XIX wieku). Wówczas też reorganizacji (1816 – 1818) podlega powiat niemodliński, utworzony w 1743 roku, w jego skład wchodzi fragmenty dawnego księstwa nyskiego i opolskiego. W takiej strukturze powiat istnieje do 1945 roku.

powstaje największa w powiecie cegielnia (Tondachsteinziegelei Wiesner & Co), fabryka lin i powrozków (Górnośląskie Powrozy R. Herzog & Co) wysyłająca swoje wyroby m.in. do Saksonii i Westfalii, działają trzy tartaki, fabryka cygar, fabryk maszyn, browar Richarda Ferdinanda, funkcjonuje kamieniołom w Graczach. Pod koniec XIX wieku następuje intensywniejsza rozbudowa miasta, niepotrzebne już i utrudniające rozbudowę fragmenty średniowiecznych obwarowań zostają rozebrane (obydwie bramy oraz część murów miejskich). Materiał z rozebranej Bramy Nyskiej zostaje wykorzystany do budowy nowego gmachu sądu, oprócz niego na terenie dawnego przedmieścia powstają kolejne budynki urzędów państwowych i domy mieszkalne. Pomiędzy stacją kolejową a miastem oraz wzdłuż drogi do Tułowic powstaje na początku XX wieku nowa dzielnica willowa. W tym czasie w miejsce poprzedniego wybudowany zostaje nowy kościół ewangelicki. W 1907 roku w mieście powstaje gazownia, a w 1925 roku doprowadzona zostaje sieć elektryczna.

Ryc. 8 Niemodlin, rynek z widokiem na kościół ewangelicki (nieistniejący) i zamek, źródło: fotopolska.eu

Ryc. 9 Niemodlin, przedmieście zachodnie – ulica Nyska, przy której od XIX w. powstawały gmachy urzędów, źródło: fotopolska.eu

W czasie II wojny światowej na terenie gminy funkcjonowały hitlerowskie obozy pracy przymusowej: od 1940 roku w Graczach. Obóz usytuowany był w lesie, przebywało w nim średnio 500 Żydów. Więźniowie pracowali przy wydobywaniu bazaltu i budowie autostrady Berlin – Katowice do roku 1944, kiedy to obóz został zlikwidowany, obóz istniał także w miejscowości Magnuszowiczki. Tu pierwsze transporty ludzi z okolic Bielska – Białej, Żywca, Suchej Beskidzkiej oraz Oświęcimia zostały przywiezione 3 lipca 1941 r., przebywało tu średnio około 300 osób, pracujących m.in. przy budowie autostrady: karczowaniu lasu, przemieszczaniu ziemi i in. Obóz zlikwidowano w 1944r.

Po II wojnie światowej teren dzisiejszej gminy Niemodlin znalazł się na terytorium państwa Polskiego. Zniszczenia wojenne w Niemodlinie nie były duże wynosiły ok. 10% powierzchni, jednak już w mniejszych miejscowościach szkody były znacznie większe. Tłustoręby

zostały zniszczone w 95%, Góra w 50%, a Gracze w 20%. Część zniszczeń dokonała się w II połowie XX wieku i związana była z celowym niszczeniem oraz rozbiórką obiektów nie wpisujących się w sytuację polityczną (m.in. zbór protestancki w Niemodlinie, pałacyk myśliwski Schaffgotschów w Krasnej Górze). Z terenów gminy Niemodlin wysiedlano mieszkającą bądź powracającą ludność Niemiecką, a sprowadzano ludność z powiatu żywieckiego i Rzeszowszczyzny oraz z Kresów Wschodnich. W miejscowości Gracze zaraz po wojnie rozpoczęły prace zakłady bazaltu. Na początku lat sześćdziesiątych w ramach akcji "tysiąc szkół na tysiąclecie" wybudowano Szkołę Podstawową nr 1 w Niemodlinie. Z tego okresu pochodzi również część bloków mieszkaniowych w Niemodlinie, powstałych w technologii tzw. wielkiej płyty.

ZABYTKI NIERUCHOME – CHARAKTERYSTYKA

Na terenie gminy Niemodlin zdecydowaną większość obiektów wpisanych do rejestru zabytków stanowią budynki mieszkalne. Najwięcej zabytków nieruchomych znajduje się w mieście Niemodlin. W przeważającej części do rejestru zabytków są wpisane obiekty z XVIII i XIX wieku. Najstarszymi obiektami są: kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP i zespół zabudowań plebanii, zamek oraz mury obronne w Niemodlinie.

Układ urbanistyczny Niemodlina

Najcenniejszym układem przestrzennym gminy, wpisany do rejestru zabytków (pod numerem 56/50 z 12.03.1950r.) jest stare miasto w Niemodlinie. Charakteryzuje się unikalnym, średniowiecznym układem urbanistycznym typu wrzecionowatego. Efekt ten powstał poprzez kształtowanie układu dróg oraz zabudowy wokół centrum, w wyniku stopniowego przekształcania wiejskiej ulicówki w osadę targową. Od strony zachodniej architektonicznym zamknięciem drogi był teren kościelny, natomiast plac od strony wschodniej został uzyskany poprzez ukośny przebieg odcinka drogi przy wjeździe na teren miasta. Po otoczeniu miasta murami obronnymi powstał wyraźny kształt owalnicy, przeciętej główną arterią komunikacyjną o kierunku wschód – zachód. Droga jednocześnie była główną osią kompozycji miasta, w oparciu o którą powstały najważniejsze elementy układu przestrzennego i dominanty wysokościowe: kościół i Brama Nyska od strony zachodniej, zamek i Brama Opolska od strony wschodniej oraz ratusz wybudowany później w części środkowej. Miasto rozwinęło się przede wszystkim w kierunku zachodnim i wschodnim, rozwój w kierunku północnym i południowym był utrudniony ze względu na cieki wodne i bagna³. W sumie zachowany kształt rynku, przebieg ulic poprzecznych i tylnych, południowa linia obwarowań, rozplanowanie terenu kościelnego i zamkowego to rzadko spotykany na Opolszczyźnie przykład tzw. „ulicówki”, czyli rynku

---

³ Na podstawie Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Niemodlin, *Niemodlin studium historyczno – urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego*, Pracownie PKZ O/ Wrocław 1957, mps WUOZ w Opolu

położonego wzdłuż jednej ulicy, z zespołem kamieniczek pochodzących głównie z 2 połowy

Ryc. 10 Niemodlin, widok na stare miasto, źródło: <https://niemodlin.pl/961/1053/niemodlin-zdjecia-lotnicze.html>

nia elewacji czy przypadkową kolorystykę. Natomiast w bocznych uliczkach część zabudowy jest nieużytkowana i zdekapitalizowana.

pocho- dzących głównie z 2 połowy XVIII i XIX wieku. Należy podkreślić, że struktura miejska w Niemodlinie jest jedną z nielicznych nie zniszczonych w wyniku działań II wojny światowej, stąd istniejąca tu zabudowa w większości ma charakter zabytkowy. W efekcie znaczna część kamienic jest wpisana indywidualnie do rejestru zabytków a pozostała znajduje się w ewidencji zabytków. Są to kamienice murowane, ustawione kalenicą do rynku, zwykle dwu i trzy kondygnacyjne, kryte dachem z dachówki karpiówki (część wymieniona na inne współczesne materiały). W większości utrzymane w dobrym stanie technicznym, przy czym zauważalna jest w tej przestrzeni nadmierna ilość reklam, która negatywnie wpływa na walory estetyczne miasta oraz swobodny sposób realizacji prac remontowych przez użytkowników, który wprowadza w przestrzeń miejską nieprawidłowe materiały wykończe-

UKŁADY RURALISTYCZNE. Historia i charakterystyka miejscowości

Poza ośrodkiem miejskim na obszarze gminy występują cenne układy ruralistyczne, zlokalizowane w najstarszych częściach wsi. Występują we wsiach: Sarny Wielkie, Gracze, Radoszowice, Magnuszowice, Magnuszowiczki, Szydłowiec Śląski, Rzędziwojowice, Molestowice, Góra, Rutki, Tarnica, Rogi, Gościejowice, Grodziec, Roszkowice, Tłustoręby, Krasna Góra, Grabin, Jakubowice, Jaczowice, Lipno. Większość z tych wsi posiada średniowieczny rodowód, mają przede wszystkim układ ulicowy z nieregularnością w miejscu istnienia założeń folwarcznych. Każda z ww. wsi tworzy historyczny układ przestrzenny, charakteryzuje się wysokimi walorami widokowymi i historycznymi. Na szczególną uwagę zasługują wsie wzdłuż Nysy Kłodzkiej, połączone drogą rozciągającą się z północy od wsi Sarny Wielkie na południe do wsi

Grabin. Na terenie wsi cennych ruralistycznie występują charakterystyczne historyczne układy zabudowy zagrodowej. Domy są ustawione przede wszystkim szczytem do ulicy, wokół dużego podwórza znajduje się zabudowa zagrodowa. We wsiach, w których zlokalizowany jest kościół, stanowi on dominantę architektoniczną. Charakterystyczny element stanowią również stare stacje transformatorowe oraz kapliczki przydrożne. Nowa zabudowa w większości przypadków nie nawiązuje do dawnych układów, domy jednorodzinne zwrócone są przede wszystkim frontem do ulicy.

Za szczególnie wartościowe uznawane do tej pory były układy ruralistyczne miejscowości Gracze oraz Sarny Wielkie, które zostały ujęte w gminnej ewidencji zabytków, choć wydaje się, że nie są to reprezentatywne obszary wartościowej zabudowy dla gminy Niemodlin. W trakcie analizy terenowej stwierdzono, że na terenie gminy inne wsie posiadają cenne fragmenty zabudowy historycznej, stąd w *Programie* przedstawiono także układy ruralistyczne wsi Radoszowice, Gościejowice i Roszkowice, interesujące są również układy przestrzenne typu owalnica w Grabinie i Jakubowicach, w których zachował się przede wszystkim charakterystyczny układ, w mniejszym stopniu zabytkowa zabudowa.

Gracze

Pierwsza wzmianka o Graczach pochodzi z 1376 roku z zapisków notarialnych biskupa von Sabina i dotyczy kościoła parafialnego w Graczach. Obecny zbudowany zapewne w XVII wieku, rozbudowany został w 1824 roku. Wewnątrz mieści się po dziś dzień renesansowa, kamienna płyta nagrobna Gabriela von Schmoltz z Rutek, zmarłego w 1593 roku oraz barokowa rzeźba Jana Nepomucena. W otoczeniu kościoła znajdują się kamienny mur, wybudowany na przełomie XVIII/XIX wieku. W źródłach nazwa wsi podawana jest jako Grosse, Grase, Graze, Gracz. W XVIII wieku właścicielem dóbr niemodlińskich, w skład których wchodził majątek Gracze była rodzina Puckler, a potem Zierotin. Od 1779 do roku 1945 ziemie niemodlińskie, w tym Gracze były we władaniu rodziny Praschmów. W XVIII w Graczach funkcjonowały dwa kościoły: ewangelicki i katolicki oraz dwie szkoły. W latach 1932-1934 w miejscu wykarczowanego lasu wybudowano w Graczach trzy osiedla przeznaczone dla osadników z Westfalii (obecnie ulice o nazwie Kolonia Duża, Kolonia Leśna i Kolonia Robotnicza). W 1935 roku Gracze zamieszkało 1022 mieszkańców, utrzymujących się z rolnictwa (260 gospodarstw), leśnictwa, rzemiosła i pracy w kamieniołomach, które powstały w 1887 roku⁴.

Wieś Gracze ma zróżnicowaną strukturę przestrzenną, najstarsza część Graczy to wieś ulicówka z zabudową zagrodową (ulica: Niemodlińska), która występuje także przy ulicach Kręta, Kolonia Duża, Polna, Kolonia Leśna i Kolonia Robotnicza), natomiast dwa osiedla z lat 60. i 70. tj. ul. Bazaltowa (d. XX-lecia) i Sportowa (d. XXX-lecia PRL) mają zabudowę wielorodzinną (bloki mieszkalne o charakterze miejskim 6-, 12-, i 18-rodzinne). Dominantą przestrzenną wsi Gracze są wzgórza usytuowane na twarzielach wulkanicznych zbudowanych ze skał bazaltowych, pośród których są cztery stawy powyrobowiskowe, skąd roztacza się widok na

⁴ Plan odnowy miejscowości Gracze na lata 2016 – 2025 - Załącznik do Uchwały Nr XXII/129/16 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 31 marca 2016 r.

panoramę wsi Gracze. U ich stóp, w części południowej wsi, położone są 2 osiedla robotnicze. Głównym traktem wsi jest ul. Niemodlińska z wyróżniającymi się elementami współczesnymi: budynkiem szkoły, remizą strażacką wraz z placem rekreacyjno-sportowym oraz zabytkowym kościołem z wieżą. Znajdują się tu także charakterystyczne dla regionu zwarte zagrody z budynkami mieszkalnymi ustawionymi szczytami do drogi, z centralnym podwórzem, przy którym usytuowana jest zabudowa gospodarcza. W północnej części wsi znajdują się ulice o zabudowie zagrodowej z częściowo zachowanymi drewnianymi domostwami o wartości historycznej.

Ryc. 11 Gracze, Zabudowa zagrodowa przy ul. Niemodlińskiej, fot. I. Solisz

Sarny Wielkie

Wieś Sarny Wielkie (niem. Gross Saarne) pierwszy raz pojawia, się w dokumentach około 1410 roku. Nazwa wsi miała wywodzić się od polskiego słowa sarna. Od momentu powstania dóbr niemodlińskich w 1581 r. wieś należała do ich właścicieli. Ok. 1780 r. mieszkało tu 138 osób. Ich liczba rosła systematycznie do 1845 r. Wtedy było ich 302 w 44 domach.

Ryc. 12 Zabudowa wsi Sarny Wielkie w latach 30-tych XX w. (na pocztówce: gospoda, szkoła, zabudowa wsi, pomnik upamiętniający poległych mieszkańców w I wojnie światowej – obecnie w tym miejscu kapliczka), źródło: https://fotopolska.eu/m52204,Sarny_Wielkie; Ryc. 13 Sarny Wielkie – zabudowa zagrodowa obecnie, fot. I. Solisz

Funkcjonowała tu gospoda, kuźnia, 1 rzemieślnik i 4 kupców. Miejskowy folwark zajmował się uprawą zbóż oraz hodowlą owiec. W 1932 r. tutejsze dobra szlacheckie rozparcelowano i zasiedlono, w wyniku czego powstało wiele nowych gospodarstw. W 1939 r. we wsi było 60 domów. We wsi znajdowały się 2 gospody, sklep wielobranżowy, kuźnia, piekarnia. Mieszkańcy przeważnie byli ewangelikami. Należeli oni do parafii w Graczach, natomiast katolicy mieli swoją parafię w Rogach⁵.

Sarny Wielkie to wieś typu ulicówka, z zachowanymi częściowo jednolitymi fragmentami historycznego układu przestrzennego. Najpowszechniejszym rodzajem zabudowy są tu charakterystyczne dla regionu zagrody o układzie w kształcie litery „U” ze szczytowo ustawionymi budynkami mieszkalno – gospodarczymi, swobodnie rozmieszczone przy drodze (brak zwartego układu zagród). Istotnym elementem architektonicznym układu jest też folwark znajdujący się w zachodniej części wsi, obecnie większość budynków folwarcznych jest w złym stanie technicznym. Zabudowa wiejska o wartościach historycznych ulega systematycznej degradacji: nieużytkowane i opuszczone zagrody popadają w ruinę, a prowadzone modernizacje nie uwzględniają pierwotnej formy i technik budowlanych.

Radoszowice

Po raz pierwszy wieś została wspomniana w 1534 r. (Radoschowitz), ale mogła powstać wcześniej, o czym świadczy istniejące już gospodarstwo sołtysa oraz 11 gospodarstw chałupniczych na prawach dziedzicznych. Od XVI w. Radoszowice należały do dóbr niemodlińskich. W 1845r. było ich już 531 oraz 98 domów. Znaczna część obejść zbudowana była z cegły, z piętami w szczytach, co dowodziło zamożności mieszkańców. We wsi znajdowała się gospoda i kuźnia, działał krawiec i 7 kupców. W latach międzywojennych Radoszowice liczyły około 510 mieszkańców (1939 r.), w większości ewangelików. Dzieci uczęszczały do miejscowej szkoły (funkcjonującej od I poł. XIX w.), której budynek w latach dwudziestych został podwyższony o jedno piętro i zmodernizowany. Znaczna część mieszkańców utrzymywała się z rolnictwa. We wsi znajdowało się około 60 gospodarstw rolnych. Około 200 osób pracowało w rzemiośle i handlu oraz w kamieniołomach w Graczach⁶. Do dzisiaj bardzo dobrze zachowany jest układ ruralistyczny śląskiej ulicówki. Zabudowa jest zwarta, budynki mieszkalno – gospodarcze oraz domy wycuzne ustawione szczytem do ulicy, jednokondygnacyjne z użytkowym poddaszem oraz dwukondygnacyjne. Zachowane relikty bram prowadzących do zagrody. Znaczna część budynków ma utrzymane tradycyjne pokrycia dachowe z dachówki karpiówki.

⁵ E. Ledwoń, *ABC Gmin powiatu opolskiego. Historia i współczesność gminy Niemodlin*, Bibliotekarz Opolski Nr 4/2011, s. 85

⁶ E. Ledwoń, *ABC Gmin powiatu opolskiego. Historia i współczesność gminy Niemodlin*, Bibliotekarz Opolski Nr 2-3/2011, s. 94-95

Ryc. 14 Radoszowice, zabudowa wsi, fot. I. Solisz

Jest to najlepiej zachowany historyczny układ ruralistyczny na terenie gminy Niemodlin, powinien zostać włączony do gminnej ewidencji zabytków.

Gościejowice

Źródła historyczne podają, że najstarsza osada powstała na tym terenie w XIV w. Niemiecka nazwa wsi Gościejowice to Hedersdorff. Od 1511 r. wieś należała do jednego z najbardziej znanych rodów niemodlińskich – Pücklerów. Od najdawniejszych czasów aż po koniec XX wieku funkcjonował tu młyn położony nad Ścinawą Niemodlińską. W pobliżu młyna znajdowały się zabudowania folwarczne, w których hodowano trzodę chlewną, bydło i konie. W średniowieczu Gościejowice stanowiły samodzielną parafię katolicką. W czasach reformacji prawie cała wioska przeszła na protestantyzm, a opuszczony kościół popadł w ruinę i w 1800 roku został rozebrany. Działała tu – założona w 1783 r. – szkoła ewangelicka. Przed wojną wieś liczyła 540 mieszkańców, posiadała w tym czasie gospodę, kuźnię, sklep wielobranżowy, warsztat kołodzieja i karczmę. W 1945 roku mieszkańcy zostali wysiedleni do Niemiec. Gościejowice to jedna z kilku wsi⁷ na terenie gminy o czytelnym układzie owalnicowym (pozostałe wsie to ulicówki). Na obszarze nawsia pierwotnie znajdował się kościół, szkoła z dzwonnica oraz cmentarz. Do dzisiaj zachował się budynek dawnej szkoły i relikty cmentarza. Zabudowa wsi w większości z przełomu XIX i XX wieku, charakterystyczna dla zabudowy zagrodowej na tym terenie o cechach zabytkowych. Obszar wsi kwalifikuje się do włączenia do gminnej ewidencji zabytków.

⁷ Układy owalnicowe wsi występują w Grabinie i Jakubowicach.

Ryc. 15 Układ przestrzenny wsi Gościejowice, źródło: <https://niemodlin.e-mapa.net/>

Roszkowice

Ryc. 16 Roszkowice, zabudowa wsi o uporządkowanym i zwartym układzie oraz przykład typowej zagrody ze stodołą w konstrukcji szkieletowej, fot. I. Solisz

Roszkowice były wzmiankowane w dokumentach już pod koniec XIV wieku, od 1581 roku należały do dóbr niemodlińskich. Około 1780 r. Roszkowice liczyły 173 mieszkańców, a w XIX w. ich liczba doszła do prawie 300. W 1919 r. mieszkało tu 250 osób, a w 1939 r. – 313 w 61 domach. Większość z nich stanowili ewangelicy, należący do parafii protestanckiej w Niemodlinie. Katolicy należeli do parafii w Rogach. Miejscowe dzieci uczęszczały do założonej w 1764r. dwuklasowej szkoły ewangelickiej. We wsi znajdowało się 46 gospodarstw rolnych, w tym 23 posiadających więcej niż 10 ha ziemi, na której uprawiano głównie ziemniaki i żyto. Funkcjonowały tu: kuźnia, sklep kolonialny, gospoda, sklep wielobranżowy, zakład krawiecki i szewski.

Wieś zachowała cenne fragmenty zabudowy zagrodowej, w swojej strukturze budowlanej pochodzące z 2 połowy XIX i początku XX wieku. Budynki są murowane i tynkowane, choć w przypadkach zabudowań gospodarczych zachowała się jeszcze konstrukcja szkieletowa. Usytuowanie domów mieszkalno – gospodarczych i wycugów szczytem do ulicy, pierwotne pokrycia dachów dachówką karpiówką (część wymieniona na blachę), co w efekcie tworzyło i wciąż

jeszcze tworzy jednorodny, uporządkowany charakter wsi o cechach zabytkowych. We wsi wyróżnia się centralny niewielki plac, możliwe, że to pozostałość po najstarszym fragmencie wsi okolicy. Należy rozważyć włączenie wsi do gminnej ewidencji zabytków.

Architektura obronna

- **Mury miejskie w Niemodlinie**

Niemodlińskie mury miejskie stanęły w miejscu starych wałów prawdopodobnie dopiero w późnym średniowieczu. Linia murów miejskich, wybudowanych pomiędzy zamkiem i kościołem chroniła społeczność miasta od strony południowej. Wzmocnione były wieżą bramną tzw. nyską, usytuowaną po stronie zachodniej, obok kościoła oraz bramą opolską znajdującą się w sąsiedztwie zamku oraz mniejszymi wieżami obronnymi, ulokowanymi wzdłuż murów. Obie bramy zostały rozebrane w XIX w. Mury zbudowane z kamienia łamanego i cegły, miejscami zachowane półkoliste arkadowania w zwieńczeniu.

Ryc. 17 Pozostałości średniowiecznych murów obronnych w Niemodlinie, fot. I. Solisz

Ryc. 18 Pozostałości średniowiecznych baszt oraz arsenał w systemie murów obronnych w Niemodlinie, fot. I. Solisz

Elementem systemu obronnego był również arsenał, pochodzący z XVII/XVIII wieku, znajdujący się przy murach miejskich. Budynek murowany na planie prostokąta, piętrowy, kryty jest wysokim czterospadowym dachem, pokrytym dachówką.

Obiekty sakralne

Najstarszym obiektem sakralnym na terenie gminy Niemodlin jest kościół p. w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Niemodlinie, powstał on w XIII wieku i stanowi do dziś dominantę w krajobrazie Niemodlina. Pozostałe kościoły są o wiele skromniejsze, jednonawowe, murowane z cegły i kamienia. Poza kościołem w Niemodlinie, także w Graczach oraz Szydłowcu Śląskim posiadają wieże.

Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Niemodlinie II poł. XIII - XIX, Nr rej.: 300/58 z 20.02.1958 r.

Kościół parafialny gotycki z przekształceniami barokowymi znajduje się w centrum miasta; po zachodniej stronie rynku, przy drodze prowadzącej z Opola do Nysy. Częściowo otoczony jest kamienno-ceglanym murem. Po jego północno-zachodniej stronie znajdują się zabudowania plebanii. Świątynia jest orientowana z długim, prostokątnym prezbiterium zakończonym ścianą prostą i szerszą od niego, prostokątną nawą.

Ryc. 19 Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP w Niemodlinie, fot. I. Solisz

wyjętkiem części elewacji zachodniej i wieży. Jednym z bardziej charakterystycznych elementów kościoła w Niemodlinie jest jego elewacja zachodnia zwieńczona schodkowym szczytem

Kościół w Niemodlinie po raz pierwszy wzmiankowany jest w 1228 r., a po nadaniu praw miejskich figuruje od 1290r. jako kościół parafialny. W okresie od 1389 do 1810 pełnił funkcję kościoła kolegiackiego. Na początku XIV wieku zbudowane zostało prezbiterium obecnego kościoła, a w 2 poł. XV wieku nawa wraz z wieżą. Po pożarze w 1640 roku przebudowana została zakrystia oraz dobudowane kaplice przy prezbiterium. Podczas kolejnych prac gotycka bryła uległa częściowej barokizacji – dobudowano kruchty, zmienione zostało sklepienie w nawie, a w XIX wieku podczas wymiany pokrycia dachowego na połaci nad nawą ułożony został krzyż maltański z inicjatywy Fryderyka II Praschmy, mieszkającego na zamku w Niemodlinie, współzałożyciela i wieloletniego przewodniczącego Śląskiego Stowarzyszenia Zakonu Kawalerów Maltańskich.

Kościół jest murowany z cegły, na kamiennej podmurówce. Oskarpowany, otynkowany za

z pięcioma rzędami otynkowanych blend, który od strony północnej przechodzi w ścianę wieży. Swoją obecną formę wieża otrzymała w 1865 roku (podwyższenie i zwieńczenie szczytem wraz ze smukłym dachem wieżowym z latarnią). Korpus kościoła nakryty jest dachami dwuspadowymi o różnej linii kalenicy (nawa i niższe prezbiterium).

Kościół od strony północnej i wschodniej otoczony jest murem ceglany uzupełnionym elementami kamiennymi (XVIII w.).

Kościół p.w. Imienia Marii w Szydłowcu Śląskim 1616-1617, 853/64 z 8.05.1964 r.

Ryc. 20 Szydłowiec Śl., kościół filialny p.w. Imienia Marii, fot. I. Solisz

Pierwsze wzmianki o szydłowieckim kościele pochodzą z połowy XIV wieku. Była to świątynia katolicka pw. Maryi Matki Bożej. W XVI wieku wieś przeszła na własność protestanckiej rodziny Pücklerów. W latach 1616-17 dzięki staraniom właściciela Szydłowca, Hansa Pücklera i jego żony Heleny, rozebrany został stary kościół i zbudowany nowy, murowany. Budowniczym tej ewangelickiej świątyni był Antonio Rusco z Offen. Ponadto w pracowniach rzeźbiarza Hermanna Fischera i malarza Caspra Wincklera zamówiono nowe wyposażenie: ołtarz, ambonę, chrzcielnicę i krucyfiks. Kościół otrzymał wezwanie Salwatora. W 1629 roku, na mocy edyktu restytucyjnego cesarza Ferdynanda II Habsburga, kościół został przejęty przez katolików. Ok. poł. XX wieku w świątyni urządzono kuźnię. W latach 60-tych kościół objęty przez parafię w Niemodlinie.

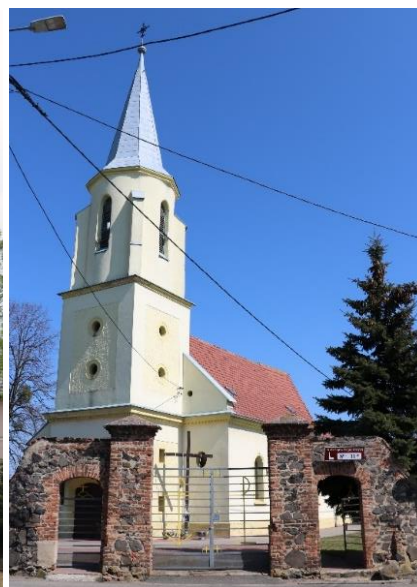
Świątynia jest orientowana, murowana z kamienia łamanego i cegły. Zbudowana została na planie prostokąta z niewielką, czworoboczną zakrystią (z lożą na piętrze) przy północnym boku prezbiterium i wtopioną w korpus wieżą znajdującą przy zachodnim krańcu. Elewacje są gładko otynkowane z otworami okiennymi nawy zamkniętymi łukiem pełnym. W elewację wieży, tuż ponad drzwiami wejściowymi wmurowana została tablica erekcyjna z inskrypcją z 1616 roku oraz herbami Pücklerów i Odrowąż. Kościół nakryty jest dachem siodłowym z połacią dachu przechodzącą nad zakrystią. Wieża zwieńczona jest wydatnym gzymsem koronującym i nakryta daszkiem namiotowym. Wnętrze kościoła nakryte jest sklepieniem kolebkowym z lunetami ze stiukową dekoracją w formie wałków, ściany zaś artykułowane są pilastrami. Wokół kościoła zachowany kamienny mur z otworami strzelniczymi oraz pozostałości kaplicy grobowej Pücklerów.

Grabin, kościół parafialny p.w. św. Mikołaja XVI w., Nr rej.: 1069/66 z dn. 20.10.1966r.

Kościół wzmiankowany na początku XIV w., obecny zbudowany w XVI wieku. W 1728 roku przekształcony i przedłużony ku zachodowi wraz z budową wieży. Bez wyraźnych cech stylowych, orientowany, murowany, otynkowany. Krótkie prezbiterium zamknięte ścianą prostą, przy nim od północy zakrystia z lożą na piętrze, zapewne z 1728 r., od południa nowsza zakrystia i kruchta. Szersza i nieco wyższa nawa prostokątna, przy niej od zachodu kwadratowa wieża, od północy kaplica z XVIII w. Wnętrze nakryte sufitem z fasetą. Kruchta pod wieżą, zakrystia i kaplica sklepione kolebkowo-krzyżowo. Tęcza zamknięta łukiem koszowym. Kaplica otwarta do wnętrza arkadą o łuku spłaszczonym. W ścianach prezbiterium wnęki zamknięte łukiem spłaszczonym. Wieża uszkodzona w czasie działań wojennych w 1945 r., odnowiona w 1958 r.

Ryc. 21 Grabin, kościół parafialny p.w. św. Mikołaja, fot. I. Solisz

Ryc. 22 Gracze, kościół parafialny p.w. Świętej Trójcy, fot. I. Solisz

Gracze, kościół parafialny p.w. Świętej Trójcy, Nr rej.: 624/59 z dn. 13.11.1959r.

Historia kościoła sięga XIV wieku, po raz pierwszy w dokumentach parafia w Graczach wzmiankowana jest w 1376 roku, a kościół parafialny wzmiankowany jest w rejestrze świętopietrza z 1447 roku w archiprezbiteracie niemodlińskim. W XVIII wieku kościół funkcjonuje już pod wezwaniem Trójcy Świętej, jako kościół filialny parafii w Niemodlinie, a od 1890 roku jako filia parafii w Rogach. W 1950 roku, po ponownym erygowaniu parafii, kościół w Graczach staje się również kościołem parafialnym.

Pozostałe kościoły na terenie gminy posiadające wartości zabytkowe, znajdują się we wsiach Krasna Góra i Rogi. Są to obiekty eklektyczne, wybudowane na początku XX wieku. Poza świątyniami znajdują się tu również kapliczki i kaplice – dzwonnice. Takie obiekty odnajdujemy w wielu miejscowościach gminy. Większość pochodzi z XIX i początków XX wieku, jest utrzymana w dobrym stanie technicznym jak na przykład kapliczki w Jakubowicach (wpisana do

rejestrze zabytków) czy Jaczowicach. Część jednak znajdująca się na prywatnych posesjach, wymaga podjęcia pilnych prac remontowych, np. kaplice – dzwonnice w Radoszowicach i w Grodźcu II, szczególnie ten obiekt jest unikalny, gdyż reprezentuje rzadko spotykany przykład kaplicy, która powstała w latach 30-tych XX wieku w stylu modernistycznym.

Ryc. 23 Przykłady kaplic – dzwonnice na terenie gminy w Jakubowicach, Radoszowicach i Grodźcu II, fot. I. Solisz

Architektura rezydencjonalna

Na terenie gminy Niemodlin występuje niewielka ilość obiektów architektury rezydencjonalnej. Najstarszym przykładem i zarazem zabytkiem o największym znaczeniu ze względu na posiadane wartości dla gminy jest niemodliński zamek. Jego historia sięga czasów średniowiecza. Pozostałe obiekty, dwory w Krasnej Górze i Rogach nie posiadają szczególnej wartości artystycznej i historycznej, do ciekawszych obiektów należał neogotycki dwór w Szydłowcu Śląskim, niestety do dziś zachowały się tylko ruiny.

- **Zamek w Niemodlinie**

Zamek renesansowy z późnobarokowymi przekształceniami i neogotycką kaplicą. Pierwotny wniesiony przez księcia Bolesława ok. 1313 roku, na miejscu drewnianego grodu kasztelańskiego. Rezydencja otoczona zabudowaniami przyzamkowymi. Wiedzie do niego budynek bramny zwieńczony ozdobnym hełmem z drugiej połowy XVIII wieku. Obecna budowla zamkowa wzniesiona została w kilku etapach w latach 1573-77, 1589-92, a ostatecznie w roku 1610. Kolejne przebudowy skrzydła wschodniego w latach 1740 i 1788, a następnie generalny remont w latach 1869 do 1873.

Zamek czteroskrzydłowy, wokół prostokątnego dziedzińca, na osi elewacji zachodniej wysunięta wieża bramna, zaś w narożach dziedzińca prostokątne wieże schodowe. Dziedziniec z trzech stron otoczony renesansowymi krużgankami arkadowymi (zamurowanymi w latach 1869-73) powtarza znany z innych przykładów późnorenesansowy typ wielkiej rezydencji.

Ryc. 24 Niemodlin, zamek, elewacje zewnętrzne i dziedzińiec, fot. I. Solisz

Zamek otacza park krajobrazowy, założony na miejscu dawnej fosy i ogrodów w 2 połowie XIX wieku, odgradzony od ulicy murem ceglano – kamiennym. Nad dawną fosą zachowany barokowy most z 1 połowy XVIII wieku, na którym ustawione są rzeźby świętych: Jana Nepomucena i Antoniego oraz Wendelina i Floriana. W parku rośnie wiele cennych drzew, o statusie pomników przyrody, cisy z których najstarszy może liczyć około 400 lat, dąb czerwony, buk pospolity odmiana purpurowa, płatan klonolistny czy klon pospolity⁸. Obecnie zamek pozostaje w rękach prywatnych, jest stale udostępniony do zwiedzania, zarządzająca nim Fundacja organizuje szereg wydarzeń popularyzujących obiekt oraz miasto. Wpisany do rejestru zabytków pod numerem 20/50 z 22.05.1950 r.

- **Krasna Góra, dwór**

Ryc. 25 Krasna Góra, dwór, fot. I. Solisz

Dwór wybudowany w II połowie XVIII wieku został przebudowany w wieku XIX. Otacza go XIX – wieczny park. Jest to prosty budynek na planie prostokąta, dwukondygnacyjny z poddaszem mieszkalnym. Posiada wysoki dach naczółkowy. Elewacje dekorują gzymsy, płyciny i opaski okienne, główne wejście flankowane pilastrami korynckimi. Wpisany do rejestru zabytków: 1013/65 z 08.05.1965r.

⁸ Uchwałą nr XXVIII/164/16 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 1 września 2016 r. ustanowiono wiele nowych pomników przyrody, w tym 7 drzew (3 cisy pospolite, dąb czerwony, płatan klonolistny, buk czerwony i klon pospolity) rosnących na terenie parku otaczającym niemodliński zamek.

- **Rogi, dwór z zabudowaniami folwarcznymi**

Budynek dworu powstał ok. 1800 r. Po niemal 100 latach w 1897 r. został wzbogacony o dodatkowe skrzydło mieszkalne. Początkowo stanowił mieszkanie dla miejscowych dzierżawców. W latach 1896-1916 zamieszkał tu hrabia Hans Praschma. Dziś w budynku znajduje się szkoła. Jest to obiekt 3-kondygnacyjny z okrągłą wieżą widokową. Pierwsze piętro stanowi piano nobile. Dwór w bardzo dobrym stanie. Wpisany jest do rejestru zabytków pod numerem 966/65 z 27.01.1965r. wraz z zabudową folwarczną (budynki mieszkalne, 2 stodoły, dawny spichlerz, stajnia, obora).

Ryc. 26 Rogi, dwór, fot. I. Solisz;

Ryc. 27 Szydłowiec, brama prowadząca na teren dworu, fot. I. Solisz

- **Szydłowiec Śląski pozostałości zabudowy dworskiej, XVII w.**

W Szydłowcu Śląskim zachowały się jedynie ruiny dworu Pücklerów z 1565 roku, obiekt gruntownie przebudowany w 1854 r., został zniszczony w 1945 r. Pozostały resztki kamienno - ceglanych murów, z efektowną neogotycką bramą, prowadzącą na teren założenia. Wokół znajduje się dawny park krajobrazowy z wkomponowaną rzeką Ścinawą. Relikty wpisane do rejestru zabytków: 1017/65 z 8.05.1965 r.

Budownictwo miejskie

Budownictwo miejskie stanowi najliczniej reprezentowaną grupę zabytków w gminie Niemodlin, są tu budynki mieszkalne, obiekty użyteczności publicznej. Największa ilość zabytkowych budynków mieszkalnych znajduje się przy Rynku i ulicy Bohaterów Powstań Śląskich. Zasób zabytkowy pochodzi najczęściej z okresu od połowy XVIII przez wiek XIX, do 1 ćwierci XX wieku. Są to zarówno proste i skromne budynki mieszkalno – usługowe o jednej kondygnacji z użytkowym poddaszem, nie posiadające praktycznie dekoracji zewnętrznej, jak też efektowne kamienice dwu- i trzy- kondygnacyjne, wieloosiowe o bogatej dekoracji architektonicznej. Wśród nich wyróżniają się budynki w Rynku: poczty w eklektycznym kostiumie z 1884 roku (nr 5), kamienicy z motywami secesji – dawnego hotelu i restauracji pod „Czerwonym jeleniem” (nr 9), przy ulicy Bohaterów Powstań Śląskich – interesujące obiekty to XVIII – wieczne

kamieniczki, pod nr 11 – kamienica kanonika nyskiego Jana Ernesta Baara – fundatora pierwszego w Niemodlinie szpitala, zawierająca na elewacji inskrypcję jemu poświęconą czy pod numerem 13 o rokokowej dekoracji elewacji.

Ryc. 28 Niemodlin, kamienice przy Rynku (na pierwszym planie gmach poczty), fot. I. Solisz

Należy podkreślić, że interesujące przykłady budownictwa mieszkalnego z przełomu XIX i XX wieku występują także poza ścisłym centrum miasta, między innymi są to kamienice przy ulicy Opolskiej nr 26 i 28 z efektywnym detalem z epoki, w tym z rzadko już spotykaną pierwotną stolarką drzwi i okien (nr 28). Natomiast na przedmieściu zachodnim uwagę zwracają budynki przeznaczone na potrzeby biurowe, szczególnie gmach dawnego starostwa. Z budynków użyteczności publicznej na terenie miasta zachowały się dawne szpitale: przy ulicy Zamkowej (dawny szpital katolicki św. Jadwigi) oraz przy Alei Wolności (dawny szpital joannitów).

Zabytki techniki

Na terenie gminy nie ma wielu obiektów związanych z techniką, co wynika z historii tych ziem, związanych z trudnymi warunkami naturalnymi i posiadanymi zasobami. O intensywniejszym rozwoju przemysłu można mówić w zasadzie od momentu budowy linii kolejowej do Szydłowa (stamtąd do Opola) w 2 połowie XIX wieku. Z tego okresu pochodzą nieużytkowane i zaniedbane dworce kolejowe w Niemodlinie i Graczach.

Ryc. 29 Budynki dworców kolejowych w Niemodlinie i Graczach, fot. I. Solisz

Powstające na tych terenach zakłady służą przede wszystkim potrzebom lokalnym, jak istniejący do dzisiaj budynek dawnej gazowni czy cegielnia Wiesnera w Niemodlinie, ulokowana tuż przy stacji kolejowej (jedna z trzech w tym czasie w mieście). Spółka ta zajmowała się przede wszystkim produkcją dachówek, między innymi dostarczała dachówki i gąsiory na dach remontowanego pod koniec XIX wieku zamku niemodlińskiego. Przez wiele lat stanowiła znaczące miejsce pracy, w 1922 r. zatrudniała ok. 80 pracowników. Obecnie obiekt użytkowany na inne cele. Zachowany jest budynek produkcyjny, jeden komin (drugi zburzony kilka lat temu), budynek biurowy oraz stróżówka.

Ryc. 30 Cegielnia w Niemodlinie, fot. I. Solisz, Ryc. 31 Przykład gąsiora wyprodukowanego w cegielni Wiesnera, pochodzący z zamku w Niemodlinie, fot. E. Wijas - Grocholska

Z pozostałych obiektów warto zwrócić uwagę na młyny: do najstarszych należał młyn zamkowy – wodny, usytuowany w Niemodlinie nieopodal zamku, w XIX wieku gruntownie przebudowany i przekształcony w budynek mieszkalny. Obecnie to duży, murowany obiekt o 3 kondygnacjach i 8 osiach okiennych, kryty dwuspadowym dachem. Od zachodu zaopatrzone jest w niewielką przybudówkę, która mieści zachowaną do dziś wodną turbinę, tuż obok niej zachował się jaz spiętrzający wodę na Ścinawie Niemodlińskiej. Kolejny młyn zwany młynem Knorra, powstał w Niemodlinie w 1903 roku jako młyn parowy, rozbudowany i przekształcony w 1907 roku w młyn elektryczny był największym młynem w powiecie niemodlińskim⁹. Ten czterokondygnacyjny obiekt przy ulicy Bohaterów Powstań Śląskich jest nieużytkowany, systematycznie pogarsza się jego stan techniczny. Pozostałe młyny znajdują się w Szydłowcu Śląskim (obecnie budynek mieszkalny) i Magnuszowicach (nieużytkowany), przy czym ten ostatni zachował także wyposażenie. Czynny młyn znajduje się w Krasnej Górze (nie jest włączony do ewidencji zabytków, choć posiada historyczne elementy, szczególnie wyposażenia).

⁹ M. Woźniak, *Przemysł, handel i rzemiosło, czyli przedsiębiorczość w dawnym powiecie niemodlińskim (1845 – 1975)*, [w:] *Ziemia niemodlińska – w kręgu historii i kultury*, t. 3, Niemodlin, 2018.

Ryc. 32 Niemodlin, dawny młyn zamkowy (ul. Wojska Polskiego) i młyn Knorra (ul. Boh. Powstań Śl.), fot. I. Solisz

Ryc. 33 Młyny w Szydłowcu Śląskim i Magnuszowicach, fot. I. Solisz

Szczególnym rodzajem zabytku jest kopalnia w Graczach należąca do najstarszych kopalni bazaltu w Polsce. Wydobycie bazaltu na większą skalę było możliwe dzięki wybudowaniu kolejki pod koniec XIX wieku. Po I wojnie światowej rozpoczęto mechanizację kopalni, dokładnie w 1927 r. W latach międzywojennych zarządzał nią Erhard Zernik. W 1939 r. zakład wraz z kamieniołomem przejęła firma z Olsztyna Loesch i spółka. Rozpoczęto wtedy produkcję gryków. Przed wojną firma zatrudniała ok. 400 pracowników. Po zakończeniu działań wojennych wznowiono produkcję w 1946 roku. W 1997r. firma przeszła prywatyzację. Do dziś stanowi ważny ośrodek przemysłowy w gminie.

Parki i zabytkowa zieleń

Na terenie Gminy Niemodlin występują zabytkowe parki podworskie oraz park przy zamku w Niemodlinie, wpisane do rejestru zabytków. Parki są istotnym elementem krajobrazu i świadczą o świadomym uporządkowaniu i zagospodarowaniu przestrzeni. Niewątpliwie na wyróżnienie zasługuje dawny park romantyczno-krajobrazowy wraz z ogrodem dendrologicznym w Lipnie, który jest najstarszym tego typu ogrodem w Polsce (czas powstania k. XVIII wieku). Zwiedzanie tego miejsca umożliwiają wytyczone ścieżki przyrodnicze: ścieżka w Ogrodzie Dendrologicznym oraz ścieżka Przyrodniczo – Dydaktyczną w Zespole Przyrodniczo – Krajobrazowym „Lipno”.

- **Park w Lipnie Nr rej.: P/1/54 z 17.04.1954 r.**

Miejsce to wiąże się z działalnością Jana Nepomucena Karola Praschmy i jego ogrodnika z Wirtembergii. Z jego inicjatywy dotychczasowy zwierzyńiec, zamieniono na modny wówczas park angielski. Część parku stanowił ogród dendrologiczny. Rośnie tu wiele okazów drzew także egzotycznych. Wiele okazów zakwalifikowano do najstarszych w Polsce, wśród z nich tulipanowiec amerykański (prawie 200 – letni okaz mierzy w obwodzie 418 cm i ma 30 m wysokości). Park w Lipnie to obecnie Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Lipno”. Na terenie parku znajdują się liczne, interesujące obiekty:

– Basen kąpielowy w Lipnie – położony ok. 2 km od Niemodlina, na skraju parku. Basen wybudowano w 1935 roku, a do czasów współczesnych zachowały się oryginalne drewniane budynki szatni. W skład kąpieliska wchodzi trzy połączone ze sobą baseny.

– Ogród dendrologiczny w Lipnie – założony w 1782 roku ogród o powierzchni 4 ha. Rośnie w nim wiele unikalnych gatunków drzew i krzewów, m.in. różaneczniki, ambrowiec amerykański, tulipanowiec amerykański, aralia japońska, grujecznik japoński, miłorząb japoński, cyprysiki czy daglezie.

– Uroczysko w Lipnie – tzw. „Piekiełko”, stanowiące pozostałości po XVIII – wiecznych urządzeniach parkowych z czasów pierwszego Praschmy, właściciela tych ziem. Ówczesnie znajdowało się tam wiele wysp i kanałów wodnych, pływających gondoli, ukrytych przejść i miejsc o dziwnych nazwach: „Niebo”, „Piekło”, „Pola Elizejskie”. Z uroczyska prowadziły ścieżki do innych obiektów parkowych: Pustelni, Świątynki Węża czy Chińskiego Pawilonu, które nie zachowały się do czasów współczesnych.

– Kapliczka Pustelnika (Chatka Pustelnika) – zgodnie z legendą, drewniana kapliczka z gankiem i dzwonnica pochodzi z końca XVIII wieku i została wzniesiona przez francuskich emigrantów. W mogile obok kapliczki spoczywają szczątki jednego z jej budowniczych.

– Źródełko Fryderyka – usytuowane w sąsiedztwie kapliczki Pustelnika, stanowiące pozostałość po XVIII-wiecznym założeniu parkowym. Źródełko posiada kamienne ocembrowanie i jest nakryte daszkiem.

– Inne obiekty w Parku: kapliczka Madonny z Dzieciątkiem (wybudowana w piaskowcu w 1909 z fundacji Elżbiety z domu Stolberg, żony właściciela parku Fryderyka Praschmy, wewnątrz figurka Madonny z Dzieciątkiem dłuta śląskiego rzeźbiarza Roberta Bednorza. Całość najprawdopodobniej zaprojektował niemiecki architekt Hans Polzig. Dawna leśniczówka (wzniesiona w XIX wieku w konstrukcji szkieletowej) oraz tzw. Brama Niemodlińska (jedna z pięciu ceglanych XIX-wiecznych bram przez którą wchodziło się do starego Zwierzyńca).

Ryc. 34 Park w Lipnie, ogród dendrologiczny (pomnik przyrody – tulipanowiec amerykański), relikty tzw. Bramy Niemodlińskiej, kapliczka Madonny z Dzieciątkiem, fot. I. Solisz

W sumie na terenie gminy jest siedem parków wpisanych do rejestru zabytków:

L.p.	park	czas powstania	charakterystyka	stan zachowania	właściciel
1	Grabin	XVIII	krajobrazowy, przeważa drzewostan liściasty	zaniedbany	Gmina Niemodlin
2	Jakubowice	XVIII/XIX	krajobrazowy, przeważa drzewostan liściasty	zaniedbany	Skarb Państwa, właściciele prywatni
3	Krasna Góra	XIX	naturalistyczny ze stawem, przeważa drzewostan liściasty, zlokalizowane grodzisko	zaniedbany	właściciel prywatny oraz Lasy Państwowe
4	Lipno	k. XVIII w.	założenie parkowo-leśne w stylu angielskim, najstarsze arboretum w Polsce	dobry	Lasy Państwowe
5	Niemodlin	II poł. XIX	w stylu angielskim, przeważa drzewostan liściasty, okazy pomnikowe drzew	bardzo dobry	właściciel prywatny
6	Rogi	pocz. XIX	krajobrazowy, drzewostan liściasty, okazy pomnikowe drzew	dobry	Gmina Niemodlin
7	Szydłowiec	XVII	krajobrazowy, z pojedynczymi okazami starych drzew - najstarsze drzewo województwa opolskiego, dąb szypułkowy tzw. dąb Pücklera (ok. 570 lat)	zaniedbany	Gmina Niemodlin, Lasy Państwowe, właściciele prywatni

Cmentarze

Charakterystycznym elementem krajobrazu gminy Niemodlin są również liczne, niewielkie zabytkowe cmentarze, które stanowią jeden ze znaczących elementów krajobrazu kulturowego wsi oraz Niemodlina. Ze względu na historię tych ziem, związaną m.in. z niemalże całkowitą wymianą ludności po II wojnie światowej (zmiana zarówno kulturowa jak i religijna), większość cmentarzy została zamknięta i często zlikwidowana do lat 60 – tych XX wieku. Stąd obecny stan większości historycznych cmentarzy jest zły, są zdewastowane i mają nieczytelną formę, część z nich całkowicie zatraciła materialne cechy zabytku. Do rzadkości należą takie działania jak w Gościejowicach czy Molestowicach, gdzie cmentarze wnioskowane do likwidacji, zostały posprzątane i uporządkowane, w Gościejowicach tablice nagrobne i resztki nagrobków zebrano w niewielkie lapidarium. W najlepszym stanie, uwzględniającym historyczną kompozycję przestrzenną z nagrobkami i drzewostanem jest cmentarz w Jaczowicach. W ewidencji nie został ujęty cmentarz w Tłustorębach, choć jego stan jest porównywalny do pozostałych (zachowany drzewostan, nastąpiła likwidacja większości nagrobków, mocno zarośnięty) czy w Jakubowicach – cmentarz użytkowany współcześnie (zachowane relikty nagrobków z przełomu XIX i XX wieku).

W sumie w ewidencji ujęte zostały 24 cmentarze: na większości z nich zachowały się zabytkowe nagrobki lub obudowy grobów, co umożliwia analizę dawnego układu cmentarza.

L.p.	Miejscowość Lokalizacja	Wyznanie	Nr działki	Obecny stan zachowania i uwagi
1.	Gościejowice	cmentarz	213	uporządkowany, lapidarium z cennymi fragmentami nagrobków, wskazana inwentaryzacja
2.	Góra	cmentarz ewangelicko-augsburski	86	zachowany, relikty nagrobków, starodrzew, wskazane oczyszczenie
3.	Grabín	cmentarz	367	użytkowany, bez cech zabytkowych
4.	Gracze	cmentarz rzymskokatolicki	78	stan dobry, użytkowany, brak nagrobków historycznych
5.	Gracze	cmentarz ewangelicko-augsburski	319	zdewastowany, zachowane historyczne nagrobki, do zabezpieczenia i wykonania inwentaryzacji
6.	Grodziec II	cmentarz rzymskokatolicki	349	dobry, użytkowany, brak nagrobków historycznych
7.	Jaczowice	cmentarz	140	zachowane historyczne nagrobki, kaplica, starodrzew, wskazana inwentaryzacja
8.	Jakubowice park	cmentarz rodowy rodu von Thielmann	163	dobry
9.	Krasna Góra	cmentarz rzymskokatolicki	80	przy kościele, głównie współczesne pochówki, relikty starych nagrobków
10.	Lipno na obszarze parku	cmentarz – jeden grób	281	dobry (romantyczna tradycja miejsca, brak cech cmentarza)
11.	Magnuszowice	cmentarz rzymskokatolicki	239	zaniedbany, porośnięty, zachowana niewielka ilość nagrobków, drzewostan

12.	Magnuszowiczki	cmentarz ewangelicko - augsburski	?	nie odnaleziony w terenie
13.	Molestowice	cmentarz rzymskokatolicki	58/1	Oczyszczony i uporządkowany, z wyeksponowaniem zachowanych relikwów nagrobków
14.	Niemodlin ul. Bohaterów Powstań Śl.	cmentarz rzymskokatolicki	242	współczesne użytkowanie, relikty historyczne – ogrodzenie ze szpalerem drzew, kompozycja, obiekty kubaturowe
15.	Niemodlin Al. Wolności	cmentarz rzymskokatolicki	26/2, 25/2	oczyszczony z zakrzaczeń, relikty nagrobków i bramy
16.	Niemodlin	cmentarz żydowski	274	nie istnieje, relikty ceglanego ogrodzenia
17.	Radoszowice	cmentarz	52	zaniedbany, porośnięty, zachowana niewielka ilość nagrobków, drzewostan
18.	Rogi	cmentarz rzymskokatolicki	67	przy kościele, użytkowany współcześnie (ale zakaz dalszych pochówków), brak nagrobków historycznych
19.	Rogi	cmentarz protestancki	80	oczyszczony, zachowane nagrobki, zły stan kaplicy
20.	Roszkowice	cmentarz	220	zaniedbany, zachowana niewielka ilość nagrobków, drzewostan
21.	Rzędziwojowice	cmentarz	246	zaniedbany, zachowana niewielka ilość nagrobków, drzewostan
22.	Sady	cmentarz ewangelicko - augsburski	161	zachowany drzewostan brak nagrobków
23.	Sarny Wielkie	cmentarz ewangelicko-augsburski	76	zaniedbany, porośnięty, liczne relikty nagrobków, drzewostan
24.	Szydłowiec Śląski	cmentarz i brama cmentarna	60	dobry - część użytkowana, zaniedbany w starej części nieużytkowanej, tu neogotycki nagrobek wymagający zabezpieczenia i ogólne prace porządkowe

Ryc. 35 Cmentarze w Jaczowicach, Gościejowicach, Szydłowcu Śląskim, fot. I. Solisz

ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE – CHARAKTERYSTYKA

Cały teren gminy został rozpoznany metodą powszechnej inwentaryzacji zabytków archeologicznych Polski, pod nazwą Archeologiczne Zdjęcie Polski, badanie te rozpoczęte w latach 90-tych XX wieku, uzupełnione o przegląd archiwów i literatury potwierdziło istnienie około 200 stanowisk archeologicznych na Równie Niemodlińskiej. Obecnie, uzupełnienie informacji opartych na zasobach Archeologicznego Zdjęcia Polski wiąże się z wykorzystaniem również innych metod rozpoznania, w tym przede wszystkim metod nieinwazyjnych takich jak skaning lotniczy, geofizycznej, geochemicznej i innych. Uzyskiwane dzięki nim wyniki mają charakter nie tylko ilościowy (zwiększenie liczby znanych stanowisk), ale przede wszystkim jakościowy, gdyż dostarczają informacji o zasięgu, funkcji, intensywności wykorzystania stanowisk itp., szczególnie istotne jest rozpoznanie na tym obszarze obiektów archeologicznych mających własną formę terenową, wszystkie wymagają przeprowadzenia specjalistycznych i interdyscyplinarnych badań sondażowych. Jednocześnie należy wskazać, iż ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnictwa pradziejowego lub średniowiecznego, tym bardziej, że rozpoczęły się prace związane z budową obwodnicy Niemodlina. Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w wypadku zaistnienia kolizji zadania inwestycyjnego ze znanym stanowiskiem archeologicznym, konieczne jest przeprowadzenie ratowniczych badań wykopaliskowych, a także w przypadku odkrycia podczas prac ziemnych inwestycji nowego, nieznanego stanowiska archeologicznego, należy postępować według zasad przewidzianych w w/w ustawie o ochronie zabytków.

W sumie relikty osadnictwa są obecnie udokumentowane na terenie gminy 97 stanowiskami archeologicznymi (załącznik nr 2). Najwięcej odkryć zabytków archeologicznych dokonano na terenie sołectw Tarnica, Tłustoręby, Radoszowice. 15 stanowisk znajduje się w rejestrze zabytków województwa opolskiego (16 stanowisko przypisane do Grodzca, to obecnie teren miejscowości Prądy):

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Kultura	Chronologia	Bliższe określenie lokalizacji	Nr rej. zab.
1.	Góra	1	Grodzisko stożkowate		XIV-XV w.		A – 401/75
2.	Grabin	2	grodzisko		XIII – XIV w.		A – 453/77
3.	Grodziec Obecnie Prądy	1	grodzisko		wczesne średniowiecze (IX - X w.)		A - 50/66
4.	Grodziec	4	osada produkcyjna	przeworska	faza d		A-69/2009
			punkt osadniczy		VI - IX w.		
5.	Krasna Góra	1	grodzisko		XIV - XVI w.		A-356/73
6.	Magnuszowiczki	2	grodzisko stożkowate		XIII - XIV w.	dz. gr. 78	A-400/75
7.	Molestowice	1	grodzisko stożkowate		XV w.	dz. gr. 41	A-361/73
8.	Roszkowice	2	grodzisko		XIV-XVI w.		A-547/80
9.	Rzędziwojowice	1	punkt osadniczy		XIV-XV w.		A-557/80

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Kultura	Chronologia	Bliższe określenie lokalizacji	Nr rej. zab.
10.	Tarnica	1	grodzisko stożkowate		XIII-XIV w.	nr działki: 112	A-60/2007
11.	Tarnica	6	stanowisko nieokreślone	łużycka	neolit	dz. gr. 23/2	A-543/80
12.	Tarnica	7	punkt osadniczy	przeworska (?)	okres wpływów rzymskich	dz. gr. 35/2	A-561/80
			punkt osadniczy		XIV-XV w.		
13.	Tarnica	9	punkt osadniczy		pradzieje	dz. gr. 66/1	A-542/80
			punkt osadniczy		XIV-XV w.		
14.	Tłustoręby	2	grodzisko		XI-XII w.		A-7/2001
			grodzisko		XIV-XV w.		
15.	Tłustoręby	6	punkt osadniczy		neolit		A-560/80
			punkt osadniczy	łużycka	(?)		
			punkt osadniczy		X-XII w.		
16.	Tłustoręby	11	stanowisko nieokreślone		neolit	dz. gr. 36, 37/1, 61, 62	A-576/80

Tabela 1 – wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Analizując zasoby stanowisk archeologicznych gminy, należy wskazać, że mamy do czynienia z różnymi typami stanowisk. W większości zostały zinwentaryzowane punkty osadnicze i ślady osadnictwa oraz osady, w tym osada produkcyjna w Grodźcu czy osada hutnicza w Sarnach Wielkich, związane z kulturą przeworską. W sumie ziemia niemodlińska jako obszar zalesiony i trudny do przebycia, a więc słabiej penetrowany i zasiedlany, nie jest nasycona pradziejowymi zabytkami archeologicznymi. Obszar ten odgrywał ważną rolę w obronie terytorium Opolan w średniowieczu: Przesieka Śląska (pas gęstych lasów) była naturalną przeszkodą militarną, uzupełnioną o system grodzisk i strażnic wzdłuż Nysy Kłodzkiej i jej dopływów, m.in. Ścinawy Niemodlińskiej oraz dopływów Odry – Białej i Potoku Prószkowskiego. Zachowało się około 50 grodzisk na obszarze zachodniej i północnej Opolszczyzny¹⁰, z czego część na terenie gminy Niemodlin. Stąd do szczególnie wartościowych stanowisk należy zaliczyć średniowieczne grodziska w Górze, Grabinie, Krasnej Górze, Magnuszowiczkach, Molestowicach, Roszkowicach i Tłustorębach. Tak jak wyżej zauważono, część z nich wymaga opracowań, w formie inwentaryzacji z wykonaniem planów warstwicznych metodami nieinwazyjnymi, m.in. przy wykorzystaniu systemu skanowania laserowego LIDAR, co przyczyni się do lepszego poznania historii tych ziem, oraz ochrony i ewentualnej ekspozycji tych elementów dziedzictwa kulturowego. Wojewódzki konserwator zabytków do chwili obecnej opracował mapy sytuacyjno – wysokościowe dla wszystkich grodzisk, zaś dla stanowisk w Krasnej Górze, Magnuszowiczkach i Molestowicach także dokumentację LIDAR.

Oznaczone w terenie i opisane jest grodzisko w Molestowicach. Zostało ono odkryte w 1935 roku przez Georga Raschke. Badania powierzchniowe zostały przeprowadzone przed 1945 rokiem, a sondażowe w 1958 roku. Znaleziono wówczas fragmenty naczyń pochodzących

¹⁰ K. Spychała, Dzieje i stan badań archeologicznych na ziemi niemodlińskiej. Grodziska średniowieczne a problem Przesieki Śląskiej, [w:] Ziemia niemodlińska – w kręgu historii i kultury, t. 2, Niemodlin, 2016.

z połowy XIII i początków XIV wieku. Znajduje się ono na terenie gminnym i jest wykorzystywane przez mieszkańców wsi do celów rekreacyjnych i popularyzujących miejscowość.

Ryc. 36 Krasna Góra, grodzisko: inwentaryzacja skanowania laserowego (LIDAR) – model cieniowanego reliefu, opracowanie M. Legut-Pintal na zlecenie WUOZ w Opolu; Ryc. 37 Molestowice, grodzisko, fot. I. Solisz

ZABYTKI RUCHOME - CHARAKTERYSTYKA

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, gminy nie są zobowiązane do prowadzenia ewidencji zabytków ruchomych, takie wykazy prowadzi Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Opolu, który sukcesywnie uzupełnia ewidencję zabytków ruchomych poprzez wykonywanie kart ewidencyjnych zabytków ruchomych (za zgodą właściciela zabytku). Wiedza na temat zabytków ruchomych jest nieodzowna, ze względu na konieczność posiadania gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Najczęściej zabytki ruchome to obiekty i elementy zaliczane do kategorii dzieł sztuki, będące między innymi wystrojem oraz wyposażeniem wnętrza kościołów, rezydencji i innych obiektów a także obiekty wolnostojące: kapliczki, krzyże, rzeźby i inne. Zabytkami ruchomymi mogą być również zabytki techniki, takim zabytkiem jest gazowa latarnia miejska z 1908 roku – pochodząca z czasu budowy gazowni w Niemodlinie. Jest to niezwykle efektowna, żeliwna latarnia o stylizowanej dekoracji: smoków, liści akantu i in. Usytuowana jest na placu przed kościołem parafialnym.

Na terenie gminy zabytki ruchome to głównie wyposażenia świątyń, do szczególnie cennych należy wyposażenie wnętrza kościoła w Szydłowcu. Znajduje się tu trójkondygnacyjny ołtarz główny wykonany przez Hermanna Fischera i Caspra Wincklera (1616 - inskrypcja z tyłu ołtarza) z typowym dla sztuki protestanckiej programem ikonograficznym (predella: scena Ostatniej Wieczerzy, w retabulum kolejno płaskorzeźby ze scenami Ukrzyżowania i Zmartwychwstania oraz w zwieńczeniu Wniebowstąpienia) i rzeźbami czterech proroków. Wystroju świątyni dopełniają pochodzące z tego samego warsztatu ambona z koszem wspartym na rzeźbie Mojżesza z tablicami dekalogu oraz chrzcielnica z płaskorzeźbionymi scenami z życia Jezusa i krucyfiks. Ponadto w ściany nawy wmurowane są renesansowe płyty nagrobne, w tym z

przedstawieniami dzieci, a na drzwiach prowadzących do zakrystii zachowały się antaba i okucia wokół zamka z przedstawieniem św. Jerzego walczącego ze smokiem.

Ryc. 38 Szydłowiec Śląski, wnętrze kościoła filialnego, fot. I. Solisz, Ryc. 39 Krasna Góra, rzeźba św. Jana Nepomucena, fot. I. Solisz

W przypadku Niemodlina warto zwrócić uwagę na wyposażenie kościoła parafialnego, które reprezentuje historię świątyni od gotyku po sztukę historyzmu. Znajdują się tu późnobarokowe ołtarze boczne (2 poł. XVIII w.), ołtarz główny z 2 poł. XIX w. z obrazem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny z fragmentami regencyjnymi, rokokowymi (z rzeźbami św. Piotra i Pawła z XVIII w.) oraz późnobarokowa ambona. W prezbiterium znajdują się gotyckie sedilia zamknięte trójlistnie, pochodzące najprawdopodobniej z XIV wieku. Podczas prowadzonych w ostatnich latach prac konserwatorskich we wnętrzu świątyni odkryte zostały barokowe polichromie w nawie przy łuku tęczy (anioły z kotarą) zaś w prezbiterium gotyckie sakramentarium z datą 1583, gotyckie polichromie z zacheuszkami (XV i XVI wiek) oraz barokowe polichromie na ścianach i sklepieniu (powtórzony motyw kotary i aniołów). W trakcie prac realizowanych w 2020 roku dokonano kolejnych odkryć na ścianie wschodniej prezbiterium, są to łacińskie inskrypcje, poświęcone ówczesnemu proboszczowi niemodlińskiej świątyni Ekhardowi (zm. 1314). Napisany łacińską minuskułą wiersz jest najstarszym znanym obecnie w Polsce epitafium inskrypcyjnym i upamiętnia znanego już z sąsiedniego clipeusa Ekharda, który był głównym protektorem budowy na przełomie XIII i XIV w. świątyni w Niemodlinie. Odstąpiono również dwa otwory, identyfikowane jako armarium i wnęka na księgi liturgiczne oraz malowane na tynku dwa zacheuszki w formie tond z popiersiami apostołów, będące wczesnogotyckimi świadectwami konsekracji niemodlińskiego kościoła¹¹.

¹¹ Opis odkryć z 2020 roku za: <https://www.wuozopole.pl/prace-konserwatorskie/ruhome/237-kolejne-odkrycia-w-kościele-parafialnym-w-niemodlinie>

Ryc. 40 Niemodlin, prezbiterium kościoła parafialnego po wykonaniu prac konserwatorskich w 2016r., fot. autorka prac Jolanta Dudała, Ryc. 41 Niemodlin, latarnia gazowa, fot. I. Solisz

Poza zabytkami ruchomymi znajdującymi się we wnętrzach obiektów, warto zwrócić uwagę na przedstawienia świętych pojawiające się w przestrzeni publicznej, w Niemodlinie do najciekawszych należą figura św. Floriana ustawiona w Rynku oraz rzeźby czterech świętych umieszczone na moście zamkowym – Jana Nepomucena i Antoniego oraz Wendelina i Floriana. Poza Niemodlinem kamienna rzeźba Św. Jana Nepomucena znajduje się jeszcze w Krasnej Górze.

Zestawienie wszystkich zabytków ruchomych włączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków znajduje się w załączniku 3, poniżej wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków:

Wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków			
L.p.	Miejscowość	Obiekt i zakres wpisu	Nr decyzji OWKZ
1.	Grabin	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja	Ks.B.t.I-370/1-7/67 23.10.1967 r.
2.			Ks.B.t.V-893/92 18.08.1992 r.
3.		Organy z kościoła parafialnego pw. Św. Mikołaja	ks.B.t.IV-306/14 10.10.2014 r.
4.	Gracze	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Trójcy Św.	Ks.B.t.I-265/63 31.01.1963 r.
5.			Ks.B.t.VI-962/1-11/97 02.06.1997 r.
6.	Krasna Góra	Wyposażenie kościoła filialnego pw. Macierzyństwa NMP	ks.B.t.V-891/1-7/92 29.08.1992 r.
7.	Krasna Góra	Rzeźba św. Jana Nepomucena	ks.B.t.V-890/92 22.06.1992 r.

8.	Niemodlin	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP	Ks.B.t.II-421/1-22/69 24.11.1969 r.
9.		Zespół malowideł ściennych z kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP	ks.B.t.III-272/1-4/13 13.02.2013 r.
10.	Niemodlin	Wyposażenie i wystrój zamku	Ks.B.t.IV-663/1-7/77 09.12.1977 r.
11.	Niemodlin	Zespół rzeźb w parku zamkowym (na moście)	Ks.B.t.I-182/59 29.10.1959 r.
12.			Ks.B.t.I-183/59 28.10.1959 r.
13.			Ks.B.t.I-184/59 28.10.1959 r.
14.			Ks.B.t.I-185/59 28.10.1959 r.
15.	Niemodlin	Rzeźba św. Floriana, Rynek	Ks.B.t.I-181/59 29.10.1959 r.
16.	Niemodlin	Latarnia, Rynek	Ks.B.t.IV-659/76 29.12.1976 r.
17.	Rogi	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Narodzenia NMP	Ks.B.t.I-337/64 31.01.1964 r.
18.	Rogi	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Narodzenia NMP	Ks.B.t.I-374/1-6/67 23.10.1967 r.
19.	Szydłowiec	Wyposażenie z kościoła filialnego pw. Imienia Maryi	Ks.B.t.I-302/1-2/63 12.06.1963 r.
20.			Ks.B.t.I-412/1-8/66 17.12.1966 r.
21.			Ks.B.t.III-626/1-4/75 23.01.1975 r.
22.	Szydłowiec	Pomnik rycerza – granitowy głaz narzutowy, 1867 r.	Ks.B.t.II-179/10 15.01.2010 r.

Tabela 2 – wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków

5.3. ZABYTKI NIERUCHOME OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa następujące formy ochrony:

1. wpis do rejestru zabytków – podstawowa forma polegająca na objęciu ochroną prawną zabytku, poprzez wydanie przez wojewódzkiego konserwatora zabytków decyzji administracyjnej;
  - 1a. wpis na listę Skarbów Dziedzictwa;
2. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (...) – szczególną ochroną muszą być objęte zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków oraz ich otoczenia, inne zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków;
3. utworzenie parku kulturowego;

4. uznanie za pomnik historii dotyczy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury.

W zasadzie podstawowym instrumentem ochronnym jest wpis do rejestru zabytków – pozostałe formy ochrony konserwatorskiej są w niewielkim stopniu wykorzystywane. Wpis do rejestru jest jedyną pozostającą w dyspozycji wojewódzkiego konserwatora zabytków formą ochrony, uchwalenie planu miejscowego oraz powołanie parku kulturowego pozostaje w kompetencjach gminy, zaś pomniki historii w drodze rozporządzenia ustanawia Prezydent RP. Natomiast Lista Skarbów Dziedzictwa jest formą ochrony konserwatorskiej zarezerwowaną dla szczególnie cennych zabytków ruchomych, prowadzoną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Na terenie gminy Niemodlin obecnie występują dwie formy ochrony ustawowej – wpis do rejestru zabytków i ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego czy decyzji o warunkach zabudowy.

POMNIKI HISTORII

Pomniki historii to miejsca, które ze względu na szczególną wartość i znaczenie dla kultury narodowej, z uwagi na swoją historię, klasę architektury oraz piękno otaczającego je krajobrazu, zasługują na szczególną uwagę i ochronę. Lista Pomników Historii została zapoczątkowana w 1994 r. Obecnie liczy 107 zespołów i obiektów położonych na obszarze całego kraju. Na terenie województwa opolskiego obecnie jest sześć Pomników Historii. Należy zaznaczyć, że został przygotowany wniosek dotyczący ustanowienia pomnika historii na terenie gminy Niemodlin i dotyczy on zespołu zamkowego w Niemodlinie.

PARKI KULTUROWE

Parki kulturowe są tworzone w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Zgodnie z art. 16 ust. 1 park tworzy rada gminy na podstawie uchwały po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
- 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;
- 4) składowania lub magazynowania odpadów.

Tego typu forma ochrony jest szczególnie polecana dla form krajobrazowych. Na chwilę obecną nie ma podjętych działań dotyczących powołania parku kulturowego na terenie gminy, natomiast pojawiły się propozycje utworzenia takiej formy ochrony na terenie miasta Niemodlina – średniowiecznego układu miejskiego.

ZABYTKI NIERUCHOME W WOJEWÓDZKIM REJESTRZE ZABYTKÓW

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków (art. 8 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Rejestr ten prowadzi się w formie odrębnych ksiąg dla zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych. Wpisanie zabytku do rejestru zabytków nakłada na właściciela bądź posiadacza obowiązki wynikające m.in. z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (wskazane szczegółowo w punkcie 6.1. *Programu opieki*).

W tabelach przedstawiono wykazy zabytków nieruchomych i archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego, położonych w granicach administracyjnych gminy, uszeregowany wg ksiąg rejestrowych i miejscowości.

➤ Zabytki nieruchome.

Wpis do rejestru zabytku nieruchomego może nastąpić z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art. 9 ust. 1). Przedmiotowego wpisu dokonuje wojewódzki konserwator zabytków wydając decyzję administracyjną. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku (art. 9 ust. 2).

Informację o wszczęciu postępowania w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru oraz o ostatecznym zakończeniu tego postępowania wojewódzki konserwator zabytków przekazuje niezwłocznie właściwemu staroście. Jednocześnie informację o wszczęciu postępowania w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru do czasu ostatecznego zakończenia tego postępowania podaje się do publicznej wiadomości na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej starostwa powiatowego, na obszarze którego znajduje się zabytek, a ponadto w siedzibie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków lub w sposób zwyczajowo przyjęty w miejscowości, w której znajduje się zabytek. Wynika to z faktu, iż od momentu rozpoczęcia procedury wpisu do rejestru zabytek podlega ochronie prawnej (art. 9 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na terenie Gminy Niemodlin jest aktualnie 59 zabytków nieruchomych wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków. Do rejestru wpisane są zabytki obszarowe: układ miejski Niemodlina, folwark w Rogach oraz 7 parków. Pozostałe obiekty to budowle sakralne, rezydencjonalne, elementy architektury obronnej, budynki mieszkalne oraz spichlerze. Do rejestru wpisany jest również most zamkowy w Niemodlinie.

Zestawienie aktualnych obiektów wpisanych do rejestru zabytków przedstawia poniższa tabela:

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres dawny lub nazwa w decyzji	Data powstania	Nr decyzji o wpisie do rejestru
1.	Grabín	Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja	Kościół parafialny	XVI – XVIII w.	1069/66 z 20.01.1966
2.	Grabín	Spichlerz dworski		XIX w.	1651/66 z 22.09.1966
3.	Grabín	Park		XVIII	77/83 z 1.08.1983 r.
4.	Gracze	Kościół parafialny p.w. św. Trójcy		1696, 1824	624/59 z 13.11.1959
5.	Jakubowice	Dzwonnica wiejska		XIX w.	1652/66 z 22.09.1966
6.	Jakubowice	Park		XVIII/XIX w.	78/83 z 1.08.1983
7.	Krasna Góra	Dwór		II poł. XVIII, poł. XIX w.	1013/65 z 08.05.1965
8.	Krasna Góra	Spichlerz		XVIII/XIX w.	1013/65 z 08.05.1965
9.	Krasna Góra	Park		XIX w.	98/84 z 2.02.1
10.	Lipno	Kaplica leśna		XVIII w.	1654/66 z 22.09.1966
11.	Lipno	Park		k. XVIII w.	P/1/54 z 17.04.1954
12.	Niemodlin	STARE MIASTO	Miasto w ramach średniowiecznego założenia	XIII w.	56/50 z 12.03.1950
13.	Niemodlin	Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP		II poł. XIII-XIX w.	300/58 z 20.02.1958
14.	Niemodlin	Zespół zabudowań plebanii: plebania		XV w.	856/64 z 08.05.1964
15.	Niemodlin	Zespół zabudowań plebanii: organistówka		XIX w.	856/64 z 08.05.1964
16.	Niemodlin	Zamek	Zamek Praschmów	XIV, XVI, XVIII w.	20/50 z 22.05.1950
17.	Niemodlin	Oficyna i stajnia zespołu zamkowego		II poł. XVIII, I poł. XIX w.	848/64 z 08.05.1964
18.	Niemodlin	Budynek bramny zamku		II poł. XVIII w.	849/64 z 08.05.1964
19.	Niemodlin	Most zamkowy nad dawną fosą		I poł. XVIII w.	850/64 z 08.05.1964
20.	Niemodlin	Mur z basteją w parku zamkowym		XVI/XVII w.	852/64 z 08.05.1964
21.	Niemodlin	Park		II poł. XIX w.	87/83 z 13.10.1983 852/64 z 8.05.1964
22.	Niemodlin	Mury obronne		XIV w.	403/58 z 15.06.1958
23.	Niemodlin	Dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 3	Dom, ul. Nyska 3	XVIII/XIX w.	1342/66 z 25.04.1966
24.	Niemodlin	Dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 5	Dom, ul. Nyska 5	XVIII/XIX w.	1343/66 z 25.04.1966
25.	Niemodlin	Dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 7	Arsenał	XII w.	322/58 z 10.03.1958
26.	Niemodlin	Dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 10	Dom, ul. Nyska 10	XIX w.	1344/66 z 25.04.1966

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres dawny lub nazwa w decyzji	Data powstania	Nr decyzji o wpisie do rejestru
27.	Niemodlin	Dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 11	Dom, ul. Nyska 11	XVIII w.	1345/66 z 25.04.1966
28.	Niemodlin	Dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 13	Dom, ul. Nyska 13	XVIII w.	1346/66 z 25.04.1966
29.	Niemodlin	Dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 18	Dom, ul. Nyska 18	XIX w.	1347/66 z 25.04.1966
30.	Niemodlin	Dom, ul. Brzeska 1		XIX w.	1340/66 z 25.04.1966
31.	Niemodlin	Dom, ul. Drzymały 4	Dom, ul. Drzymały 2	1800	1341/66 z 25.04.1966
32.	Niemodlin	Dom, Rynek 1		XVIII w.	1318/66 z 16.04.1966
33.	Niemodlin	Dom, Rynek 2	Dom, Rynek 3	1 poł. XIX w.	1319/66 z 16.04.1966
34.	Niemodlin	Dom, Rynek 3	Dom, Rynek 4	XVIII w.	1320/66 z 16.04.1966
35.	Niemodlin	Dom, Rynek 10		1 poł. XIX w.	1321/66 z 16.04.1966
36.	Niemodlin	Dom, Rynek 11		1 poł. XIX w.	1322/66 z 16.04.1966
37.	Niemodlin	Dom, Rynek 18		XVIII-XIX w.	1323/66 z 16.04.1966
38.	Niemodlin	Dom, Rynek 20		XVIII-XIX w.	1324/66 z 18.04.1966
39.	Niemodlin	Dom, Rynek 21		1 poł. XIX w.	1325/66 z 18.04.1966
40.	Niemodlin	Dom, Rynek 23		XVIII-XIX w.	1326/66 z 18.04.1966
41.	Niemodlin	Dom, Rynek 34		XIX w.	1327/66 z 18.04.1966
42.	Niemodlin	Dom, Rynek 39		XVIII w.	1328/66 z 18.04.1966
43.	Niemodlin	Dom, Rynek 41		XIX w.	1329/66 z 23.04.1966
44.	Niemodlin	Dom, Rynek 43		XVIII w.	1330/66 z 23.04.1966
45.	Niemodlin	Dom, Rynek 45	Dom, Rynek 46	XIX w.	1331/66 z 23.04.1966
46.	Niemodlin	Dom, Rynek 46	Dom, Rynek 47	XIX w.	1332/66 z 23.04.1966
47.	Niemodlin	Dom, Rynek 47	Dom, Rynek 48	XVIII/XIX w.	1333/66 z 23.04.1966
48.	Niemodlin	Dom, Rynek 48	Dom, Rynek 50	XIX w.	1335/66 z 23.04.1966
49.	Niemodlin	Dom, Rynek 49	Dom, Rynek 51, dawny ratusz	XIX w.	1336/66 z 23.04.1966
50.	Niemodlin	Dom, Rynek 50	Dom, Rynek 52	XVIII w.	1337/66 z 23.04.1966
51.	Niemodlin	Dom, Rynek 53	Dom, Rynek 56	XIX w.	1338/66 z 23.04.1966
52.	Niemodlin	Dom, Rynek 54	Dom, Rynek 57	XVIII w.	1339/66 z 25.04.1966

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres dawny lub nazwa w decyzji	Data powstania	Nr decyzji o wpisie do rejestru
53.	Niemodlin	Dom, ul. Szewska 1	Dom, Rynek 49	XIX w.	1334/66 z 23.04.1966
54.	Rogi	Folwark (budynki mieszkalne, 2 stodoły, dawny spichlerz, stajnia, obora)		I poł. XIX w.	966/65 z 27.01.1965
55.	Rogi	Park		pocz. XIX	85/83 z 1.10.1983
56.	Szydłowiec	Kościół filialny p.w. Imienia Marii		1616-1617	853/64 z 08.05.1964
57.	Szydłowiec	Ruina dworu		XVII w.	1017/65 z 08.05.1965
58.	Szydłowiec	Ruina kaplicy grobowej		XVII w.	1017/65 z 08.05.1965
59.	Szydłowiec	Park		XIX w.	106/84 z 5.03.1984

Tabela 3 – wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków.

USTALENIA OCHRONY W MIEJSCOWYM PLANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ALBO W DECYZJACH.

Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego są formą ochrony zabytków realizowaną przez samorząd gminny. Ustawa o ochronie zabytków w art. 18 i 19 wskazuje niezbędne elementy przy sporządzaniu i aktualizacji studiów oraz planów miejscowych, są to:

1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
2. Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami w przypadku gdy gmina posiada program
3. Określenie zasobów podlegających ochronie:
  - zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
  - innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
  - parków kulturowych.
4. Ustalenia, w zależności od potrzeb, stref ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.
5. Ustalenia przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.
6. Określenie rozwiązań niezbędnych do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wójt zawiadamia o przystąpieniu do sporządzania dokumentów planistycznych ustawowo określone instytucje i organy, a więc m.in. wojewódzkiego konserwatora zabytków. WKZ po otrzymaniu

zawiadomienia o podjęciu odpowiedniej uchwały składa wnioski konserwatorskie, następnie wyraża opinie i udostępnia niezbędne informacje. Na koniec uzgadnia projekt i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego w trybie art. 106 Kpa, w związku z art. 20 ustawy o ochronie zabytków.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego to istotne narzędzie służące ochronie dziedzictwa kulturowego gminy, ale to też wymierne korzyści dla mieszkańców i inwestorów polegające m.in. na szybkim wystąpieniu o pozwolenie budowlane i realizacji inwestycji, a w konsekwencji zatrzymanie inwestora w gminie. Istotna jest również możliwość pobierania przez gminę tzw. renty planistycznej, która stanowi jej dochód własny i może znacząco wpływać na budżet gminy. Na terenie gminy obowiązuje 17 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które obejmują ok. 17 % powierzchni gminy. Tą formą ochrony objęte jest miasto Niemodlin, szczegółowe zapisy dotyczące poszczególnych stref ochronnych zostały przedstawione na stronie 21. Pozostałe plany dotyczą następujących obszarów:

Lp	Wykaz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
1.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w mieście Niemodlin, obejmującego rejon ulicy Brzeskiej wraz przyległym terenem części wsi Szydłowiec Śląski, uchwalony uchwałą nr XLII/289/ Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 18 czerwca 1998 r. (dotyczy jedynie wsi Szydłowiec Śląski),
2.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Niemodlin w zakresie ustalenia nowego przeznaczenia terenów we wsiach: Gracze, Rogi, Grabin i Gościejowice, uchwalony uchwałą nr XXIX/176/97 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 24 kwietnia 1997 r.,
3.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Niemodlin- części gruntów wsi: Wydrowice, Sady, Jakubowice, Krasna Góra, Gracze, Rutki, Molestowice, uchwalona uchwałą nr XII/97/99 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 30 września 1999 r.,
4.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Niemodlin w zakresie ustalenia nowego przeznaczenia terenów we wsiach: Radoszowice, Krasna Góra, Jakubowice, Jaczowice, Rzędziwojowice, zatwierdzona uchwałą nr XXIX/177/97 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 24 kwietnia 1997 r.,
5.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Niemodlin w zakresie ustalenia nowego przeznaczenia terenów we wsiach: Grodziec i Rzędziwojowice, uchwalona uchwałą nr XXXIX/258/98 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 26 lutego 1998 r.,
6.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Niemodlin w zakresie ustalenia nowego przeznaczenia terenów we wsi Molestowice, uchwalona uchwałą nr XXX/186/97 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 19 czerwca 1997 r.,
7.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Niemodlin, polegająca na lokalizacji cmentarza, (wieś Rogi) uchwalona uchwałą nr XXX/189/97 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 19 czerwca 1997 r.,
8.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Niemodlin polegająca na przeznaczeniu działki rolniczej pod powiększenie terenu cmentarza we wsi Krasna Góra, uchwalona uchwałą nr XXX/187/97 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 19 czerwca 1997 r.,
9.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Niemodlin w zakresie ustalenia nowego przeznaczenia terenów we wsiach: Sarny Wielkie, Gracze, Magnuszowice i Lipno, uchwalony uchwałą nr XXIX/178/97 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 24 kwietnia 1997 r.,
10.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Niemodlin w zakresie MEW w Krasnej Górze, zatwierdzony uchwałą nr XXXIII/197/97 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 7 sierpnia

11.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla linii elektroenergetycznej 110 kV uchwalony, uchwałą nr XXXIII/200/12 z dnia 29 listopada 2012r.(dotyczy wsi Gracze, Rzędziwojowice, Magnuszowice),
12.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu obejmującego obszar położony na części gruntów w obrębie ewidencyjnym wsi Michałówek i Grodziec, uchwalony uchwałą nr XXXI/247/05 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 29 września 2005 r.,
13.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu obejmującego obszar położony na części gruntów w obrębie ewidencyjnym wsi Michałówek i Grodziec, uchwalona uchwałą nr VI/19/2015 z dnia 27 stycznia 2015r.,
14.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla linii elektroenergetycznej 400 kV uchwalony, uchwałą nr LVI/363 dnia 10 kwietnia 2014r. (dotyczy wsi Sarny Wielkie i Magnuszowice),
15.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Niemodlina, uchwalony uchwałą nr XVI/69/15 Rady Miejskiej W Niemodlinie z dnia 29 września 2015 r.,
16.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu ewidencyjnego Gracze, uchwalony uchwałą nr XXXIV/189/16 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 22 grudnia 2016 r.,
17.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu ewidencyjnego Sady, uchwalony uchwałą Nr XXXVIII/223/17 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 27 kwietnia 2017 r.

5.4. WOJEWÓDZKA I GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

Ewidencja zabytków nie jest formą ochrony zabytków, stanowi natomiast zbiór wszystkich obiektów i obszarów o wartościach zabytkowych. W skład ewidencji zabytków wchodzi:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
- 2) zabytki nieruchome nie wpisane do rejestru zabytków,
- 3) parki kulturowe.

Ewidencję zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków w formie kart ewidencyjnych (art. 22 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), zaś ewidencję z terenu gmin prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta) w formie zbioru kart adresowych zabytków, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4 cytowanej wyżej ustawy).

Obok zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz parków kulturowych ochronę zabytków objętych gminną ewidencją uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Ewidencja zabytków jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Rozpoznanie zasobów, stanu zachowania obiektów zabytków pozwala na wskazanie zagrożeń oraz sposobów reagowania w celu ochrony i powstrzymania degradacji zewidencjonowanych zabytków oraz ich otoczenia. Dlatego obiekty te ujęte zostają w programach opieki oraz wskazane są do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (tekst jednolity Dz.U. 2020 poz. 282) oraz Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa

Narodowego z dnia 26 maja 2011 r., w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. nr 113, poz. 661) i jego zmianą z 2019r., jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

Gmina Niemodlin pierwszą ewidencję zabytków sporządziła w 2008 roku. Jej uzupełnienie nastąpiło w 2015 roku i dotyczyło obszarów wiejskich, w związku z koniecznością dostosowania gminnej ewidencji zabytków do wojewódzkiej. Nadal jednak występują rozbieżności w wykazach, w gminnej ewidencji zabytków ujętych było dotychczas 669 obiektów i obszarów, zaś w ewidencji prowadzonej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków znajdują się 703 obiekty i obszary, przy czym brakuje w niej np. karty ewidencyjnej starego miasta Niemodlina, które jako obszar wpisany do rejestru zabytków obligatoryjnie powinien być włączony do ewidencji. Jednocześnie należy zauważyć, że dla części obiektów brakuje w gminie kart ewidencyjnych. W związku ze zmianami wprowadzonymi *Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 roku, zmieniającego rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2019r., poz. 1886)*, karty są wykonywane według nowego wzoru, który oprócz danych adresowych oraz form ochrony konserwatorskiej, zawiera także takie informacje jak: historia, opis i wartości zabytku, stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji. Przy czym należy zaznaczyć, że dotychczas wykonane karty adresowe są ważne i nie jest konieczne ich ponowne opracowanie (ewentualnie może to dotyczyć obiektów, których stan techniczny uległ zasadniczej zmianie).

Wyżej wymienione rozporządzenie wprowadziło zasadę, iż w przypadku włączenia obiektów do GEZ wymagane jest porozumienie burmistrza z wojewódzkim konserwatorem zabytków co do zasadności ujęcia tego zabytku w GEZ oraz najpilniejszych postulatów konserwatorskich, a także ustaliło obowiązek informacyjny gminy, polegający na tym, iż wymagane jest zawiadomienie właściciela zabytku o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków. Zawiadamia się właścicieli zabytków o zamiarze włączenia do GEZ, oraz o sporządzeniu nowej karty adresowej albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z GEZ. Do powyższych zawiadomień o włączeniu karty do GEZ lub o wykonaniu nowej, dołącza się odpowiednią kartę ewidencyjną.

Po przeprowadzeniu analizy terenowej stwierdzono, iż część obiektów utraciła wartości zabytkowe, czy to poprzez przebudowę, rozbiórkę lub też dekapitalizację obiektu w stopniu przekraczającym możliwość wykonania remontu utrzymującego historyczną tkankę zabytkową. Jednocześnie stwierdzono, iż w ewidencji pominięto obiekty zabytkowe, np. do tej pory nie zostały również przeanalizowane układy zabytkowe wsi, z których kilka posiada wartości zabytkowe (Gościejowice, Radoszowice, Roszkowice), w ogóle nie została wykonana weryfikacja budownictwa wsi Tłustoręby czy Grabin, a znajdują się tam obiekty o wartościach zabytkowych, niektóre z nich powstały nawet w 2 połowie XIX wieku np. dom nr 39 z datowaniem na 1863 rok w Tłustorębach, czy zagroda nr 54 i dom nr 32 przy ulicy Nyskiej w Grabinie dla

takich budynków należy sporządzić stosowne karty ewidencyjne. W miejscowościach w których karty są opracowane, również zauważalne są braki np. w Grodźcu brakuje dawnej siedziby OSP (z figurą św. Floriana) czy obecnego budynku przedszkola.

Ryc. 42 Zagroda nr 39 w Tłustorębach i przy ul Nyskiej nr 54 w Grabinie, nie ujęte w ewidencji zabytków, fot. I. Solisz

Karty ewidencyjne powinny również zostać opracowane dla zieleni komponowanej, obecnie w ewidencji znajdują się zabytkowe parki i cmentarze, nie ma natomiast ujętych charakterystycznych alei, które szczególnie na obszarach wiejskich są oryginalnym i integralnym z architekturą elementem krajobrazu kulturowego. Takie aleje występują w Lipnie (przydrożna aleja kasztanowców), w Grodźcu aleja lipowa oraz szpaler lip w Jakubowicach.

Ryc. 43 Aleja lipowa w Grodźcu, fot. I. Solisz; Ryc. 44 Aleja kasztanowców w Lipnie, fot. I. Solisz

Obecnie karty zostały wykonane dla zasobów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków (głównie budynków mieszkalnych oraz gospodarczych i technicznych usytuowanych w obrębie miasta Niemodlina oraz o karty cmentarzy czy zabudowę folwarczną) dla których gmina nie posiadała kart adresowych.

Należy podkreślić, że zbiór kart ewidencyjnych jest zbiorem otwartym, w którym stałe będą zachodziły zmiany, istotne jest, że dokonywane na bieżąco zmiany w gminnej ewidencji zabytków nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami.

Obecnie w gminnej ewidencji zabytków jest ponad 700 obiektów i obszarów zabytkowych. Bieżący wykaz obiektów włączonych do gminnej ewidencji zabytków przedstawia załącznik nr 1. Ilość zabytków w ewidencji ulegnie zmianie w przypadku uzgodnienia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków wyłączenia kart z GEZ, dotyczących obiektów nieistniejących i przebudowanych. Obiekty proponowane do wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków zostały ujęte w załączniku nr 4.

5.5. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

Ratyfikowana przez Polskę Konwencja w sprawie ochrony dziedzictwa niematerialnego została uchwalona przez UNESCO w 2003r. Nakłada ona na Państwa – Strony obowiązek inwentaryzacji przejawów tego dziedzictwa zgodnie z zaleceniami i standardami Konwencji.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
  - sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne,
  - praktyki społeczno – kulturowe: zwyczaje, obrzędy w tym m.in. rodzinne, sposoby świętowania,
  - wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata,
  - umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym i rękodziełem,
- oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki.

Niematerialnym dziedzictwem kulturowym zajmuje się Narodowy Instytut Dziedzictwa. Na specjalnie przygotowanej stronie internetowej (niematerialne.nid.pl) odnaleźć można informacje nt. domen dziedzictwa niematerialnego, trybu zgłaszania wniosków oraz krajową listę, a także zapoznać się z zagrożeniami i metodami przeciwdziałania zanikaniu tych elementów dziedzictwa.

Na terenie gminy nie ma działających twórców ludowych czy zespołów regionalnych. Najczęstszą spotykaną formą kultywowania dziedzictwa niematerialnego w gminie Niemodlin są ogólnie przyjęte zwyczaje związane z dożynkami oraz obrzędami religijnymi, szczególnie powiązane z okresem świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy, dekorowaniem domów, stołów, przygotowywaniem charakterystycznych potraw. Należy podkreślić, że w województwie opolskim w sposób szczególny kultywowane są tradycje zdobienia jaj wielkanocnych metodą kroszonki i batiku. W ostatnim okresie opolskie kroszonki zostały wpisane na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego (<http://niematerialne.nid.pl>).

Ważnym wydarzeniem na terenie gminy jest świętowanie dożynek, z wykonywaniem koron żniwnych, formowanych misternie z kłosów zbóż i innych płodów rolnych. Szczególnie efektowne korony żniwne wykonuje sołectwo w Grabinie, w 2019 wygrało gminny konkurs na „Koronę żniwną”.

Warto podkreślić, iż w 2019 roku została wydana książka „Opowieści z lasu. Legendy, baśnie inne historie z okolic Borów Niemodlińskich”¹², która zawiera opowiadania o charakterze historycznym i wierzeniowym, związane z obszarem ziemi niemodlińskiej, ważne dla lokalnych społeczności, między innymi zawiera legendy dotyczące powstawania nazw miejscowości i ich herbów, okoliczności budowy kościołów, kapliczek czy krzyży wotywnych, ale też problemów natury społecznej czy moralnej tutejszych mieszkańców.

Do dziedzictwa kulturowego zaliczają się także tradycje kulinarne, ziemia niemodlińska znana jest szczególnie z *Karpia po niemodlińsku*.

5.6. OBSZARY I OBIEKTY CENNE PRZYRODNICZO

Na terenie Gminy Niemodlin występują obiekty i obszary podlegające ochronie na podstawie przepisów Ustawy o ochronie przyrody, są obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, obszary Natura 2000 i użytki ekologiczne: Na podstawie informacji zawartych na stronie www.gdoś.gov.pl oraz w aneksie do opracowania ekofizjograficznego

- Obszar Chronionego Krajobrazu Bory Niemodlińskie, nizinny kompleks leśny z licznymi stawami, będący ostańcem dawnej Puszczy Niemodlińskiej.
- Obszar Chronionego Krajobrazu Grodziec, ekosystemy leśno-łąkowe graniczące z obszarem chronionego krajobrazu Bory Niemodlińskie
- Zespół Przyrodniczo – Krajobrazowy Lipno, ekosystem leśno – stawowy dawnego parku krajobrazowego, wraz ze znajdującym się na jego terenie szczególnie cennym parkiem dendrologicznym. Jest to obszar, który w średniowieczu zajmowała puszcza oddzielająca Śląsk Dolny od Górnego (tzw. Przesieka), gdzie w XVIII wieku urządzono krajobrazowy park angielski. Równocześnie pozostałości dawnego zwierzyńca i parku krajobrazowego ze szczególnie cennym ogrodem dendrologicznym, wpisane są do rejestru zabytków i zostały omówione w części dotyczącej zabytkowych parków
- 44 pomniki przyrody w tym 2 pomniki przyrody nieożywionej:

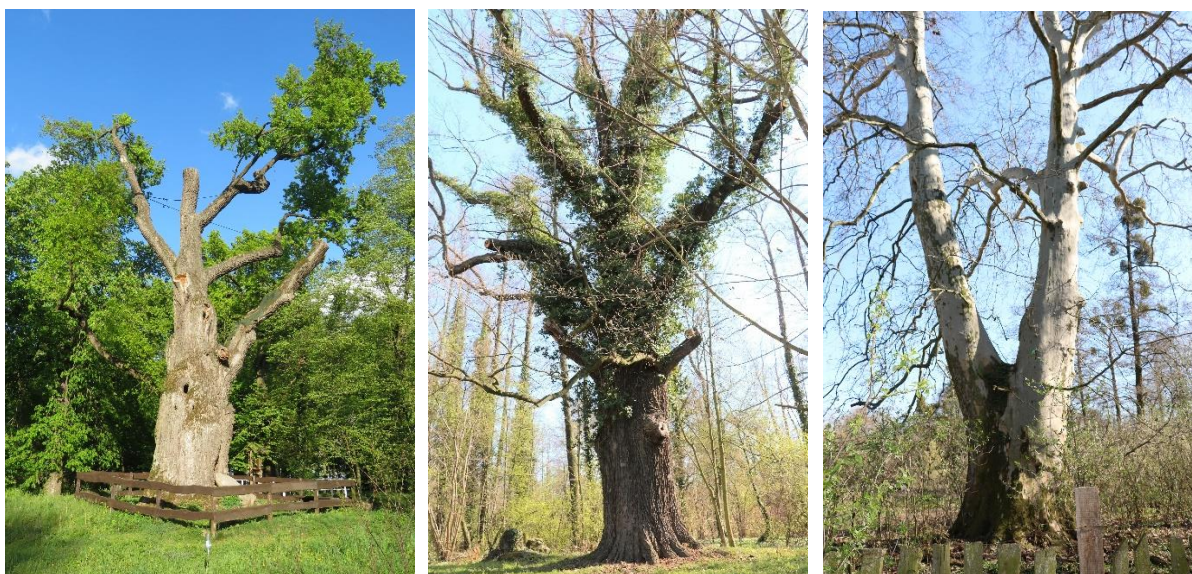
Pomniki przyrody na terenie Gminy Niemodlin				
Lp.	Miejscowość	Id	Rodzaj	Typ
1	Szydłowiec Śląski	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18133	drzewo	-
2	Szydłowiec Śląski	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18134	drzewo	-
3	Lipno	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.119	drzewo	-
4	Lipno	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.119	drzewo	-
5	Rogi	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.151	drzewo	drzewo posiada ubytki
6	Rogi	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.151	drzewo	-
7	Lipno	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.2009	drzewo	-
8	Lipno	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.249	drzewo	-
9	Niemodlin	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.271	głaz narzu- towy	-
10	Niemodlin	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.271	głaz narzu- towy	-

¹² M. Woźniak, Opowieści z lasu. Legendy, baśnie inne historie z okolic Borów Niemodlińskich, Niemodlin 2019

11	Lipno	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.27	głaz narzu- towy	-
12	Szydłowiec Śląski	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.39	drzewo	-
13	Szydłowiec Śląski	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.40	drzewo	-
14	Lipno	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.43	drzewo	-
15	Lipno	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.43	drzewo	-
16	Lipno	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.43	drzewo	-
17	Jaczwice	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.501	drzewo	-
18	Lipno	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.502	drzewo	-
19	Lipno	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.503	drzewo	Cis pospolity, obwód pnia 253 cm
20	Lipno	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.504	drzewo	Cis pospolity, obwód pnia 112 cm
21	Lipno	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.505	drzewo	Cis pospolity, dwu- pniowy, obwody pni 124/87 cm
22	Brzęczkowice	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.506	drzewo	Platan klonolistny, obwód pnia 490 cm
23	Brzęczkowice	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.507	drzewo	Buk pospolity, obwód pnia 390 cm
24	Lipno	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.508	drzewo	Dąb czerwony, ob- wód pnia 380 cm
25	Brzęczkowice	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.509	drzewo	Klon pospolity, ob- wód pnia 364 cm
26	Grabín	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.510	drzewo	Buk pospolity obwód pnia 490+275 cm
27	Grabín	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.511	drzewo	-
28	Szydłowiec Śląski	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18135	drzewo	Dąb szypułkowy, ob- wód pnia 320 cm
29	Grabín	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18137	drzewo	Buk pospolity, obwód pnia 381 cm
30	Roszkowice	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18136	drzewo	Platan klonolistny, obwód pnia 596 cm
31	Sarny Wielkie	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18121	drzewo	-
32	Grabín	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18123	drzewo	-
33	Grabín	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18124	drzewo	-
34	Grabín	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18125	drzewo	Buk pospolity, obwód pnia 341 cm
35	Grabín	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18126	drzewo	-
36	Niemodlin	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18116	drzewo	Buk pospolity, obwód pnia 285 cm
37	Niemodlin	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18117	drzewo	Buk pospolity, obwód pnia 333 cm
38	Niemodlin	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18115	drzewo	Buk pospolity, obwód pnia 409 cm
39	Niemodlin	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18113	drzewo	Platan klonolistny obwód pnia 521 cm
40	Niemodlin	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18118	drzewo	1991_1: sosna; 119_2: modrzew

41	Niemodlin	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18119	drzewo	-
42	Sarny Wielkie	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18120	drzewo	Dąb szypułkowy, obwód pnia 301 cm
43	Niemodlin	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18114	drzewo	Wiąz szypułkowy, obwód pnia 350 cm
44	Krasna Góra	PL.ZIPOP.1393.PP.1609073.18122	drzewo	Dąb szypułkowy, obwód pnia 332 cm

Powyższa tabela nie prezentuje danych szczegółowych o drzewach, a wśród nich są niepowtarzalne okazy, jak na przykład unikalny pomnik przyrody w Szydłowcu Śląskim - Dąb Püclera:

Ryc. 45 Szydłowiec Śląski, Dąb Püclera oraz pomniki przyrody w zabytkowym parku – dąb szypułkowy i platan klonolistny, fot. I. Solisz

Dąb Püclera w Szydłowcu Śląskim należy do najcenniejszych pomników przyrody, jest to najstarszy dąb Opolszczyzny, którego wiek opisywany jest nawet na 900 lat, jego obwód na wysokości pierśnicy wynosi ponad 900 centymetrów. Z drzewem tym wiąże się legenda o pojedynku dwóch rycerzy, upamiętniona głazem z inskrypcją wyrytą w 1867r. Należy podkreślić, iż w nieodległym parku znajdują się kolejne pomniki przyrody – również dąb szypułkowy o obwodzie ponad 600 cm oraz platan klonolistny o obwodzie dochodzącym do 600 cm.

Znaczna część wymienionych w tabeli pomników przyrody (14 drzew) została ustanowiona Uchwałą Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 1 września 2016 r.¹³. Wśród nich znajdują się cenne okazy usytuowane na terenie niemodlińskiego zespołu zamkowego.

¹³ Uchwała Nr XXVIII/164/16 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 1 września 2016 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody na terenie Gminy Niemodlin

Ryc. 46 Niemodlin, plansza opisująca jeden z pomników przyrody w parku przyzamkowym, opracowanie w ramach projektu realizowanego przez Fundację Zamek Książęcy Niemodlin 1313

Ryc. 47 Niemodlin, dąb szypułkowy okazały, nie podlegający ochronie przy ulicy Zielonej, dz. 126/2, fot. I. Solisz

Nadal wskazana jest weryfikacja zasobów, gdyż występują okazowe drzewa np. dąb w Niemodlinie przy ulicy Zielonej, inwentaryzacja zasobów i ich ochrona powinna także dotyczyć historycznych alei na obszarach wiejskich np. szpaleru kasztanowców w Krasnej Górze (droga do młyna), szpaleru lip w Jakubowicach (mniej więcej przy nr domów 33a -35).

Na terenie gminy występują także:

- Obszar Natura 2000 Doliny Nysy Kłodzkiej, rozciąga się wzdłuż Nysy Kłodzkiej od okolic Michałowa do Ptakowic; główną część stanowią obszary leśne
- Obszar Natura 2000 Bory Niemodlińskie, kompleks leśny rozciągający się na falistej i równinnej wysoczyźnie polodowcowej porozcinanej dolinkami rzecznyymi, między dolinami Nysy Kłodzkiej i Odry
- Użytek Ekologiczny Dzikie Bagno – zbiornik retencyjny ze stanowiskami bytowania ptactwa wodno-błotnego
- Użytek Ekologiczny Żurawie Bagno, śródleśne bagno położone w obrębie leśnym Niemodlin,
- Użytek Ekologiczny Iglica, położony w Sarnach Wielkich – przedmiotem ochrony jest zachowanie populacji ważki z gatunku iglica mała.

5.7. ZABYTKI W ZBIORACH MUZEALNYCH I INNYCH ORAZ INNE ZASOBY HISTORYCZNE

Na terenie gminy nie ma jednostek o funkcji muzealnej, brak jest również lokalnych izb tradycji, gromadzących pamiątki z związane z historią gminy, tradycjami, dawnymi pracami domowymi i gospodarczymi, czy ewentualnie wybitnymi postaciami pochodzącymi z gminy.

Jedynie w zamku w Niemodlinie prezentowana jest wystawa stała ikon pochodząca z prywatnej kolekcji właścicieli zamku.

6 DZIAŁANIA GMINY W OBSZARZE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

6.1. OBIEKTY ZABYTKOWE BĘDĄCE WŁASNOŚCIĄ GMINY

W celu realizacji obowiązków wynikających z ustawy o ochronie zabytków niezbędne jest podanie informacji nt. zasobów gminnych wpisanych do rejestru zabytków. Zgodnie bowiem z art. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami właściciel zabytku jest zobowiązany do:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Gmina Niemodlin jest właścicielem 31 budynków (100 % udziału Gminy Niemodlin)¹⁴, włączonych do gminnej ewidencji zabytków, a pięć z nich jest również wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków:

Wykaz zabytków nieruchomych (budynków) stanowiących własność Gminy Niemodlin			
Lp.	Adres	obiekt/funkcja	Nr rejestru zabytków
1.	Niemodlin, ul. Boh. Powstań Śl. 3	dom	1342/66
2.	Niemodlin, ul. Boh. Powstań Śl. 5	dom	1343/66
3.	Niemodlin, ul. Boh. Powstań Śl. 10	dom	1344/66
4.	Niemodlin, ul. Boh. Powstań Śl. 11	dom	1345/66
5.	Niemodlin, ul. Boh. Powstań Śl. 13	dom	1346/66
6.	Niemodlin, ul. Boh. Powstań Śl. 15	dom	
7.	Niemodlin, ul. Boh. Powstań Śl. 17	dom	
8.	Niemodlin, ul. Boh. Powstań Śl. 21	dom	
9.	Niemodlin, ul. Boh. Powstań Śl. 22	dom	
10.	Niemodlin, ul. Boh. Powstań Śl. 26	dom	
11.	Niemodlin, ul. Boh. Powstań Śl. 33	dom	
12.	Niemodlin, ul. Boh. Powstań Śl. 36	dom	
14.	Niemodlin, ul. Dębowa 2	dom	
15.	Niemodlin, ul. Kilińskiego 5-5a	dom	
16.	Niemodlin, ul. Kilińskiego 15	dom	

¹⁴ Na podstawie danych ZGKiM w Niemodlinie z dnia 17 kwietnia 2020r.

17.	Niemodlin, ul. Kilińskiego 23	dom	
18.	Niemodlin, ul. Krótka 2	dom	
19.	Niemodlin, ul. Krótka 5	dom	
20.	Niemodlin, ul. Reymonta 1	dom	
21.	Niemodlin, ul. Reymonta 2	dom	
22.	Niemodlin, Rynek 20a	dom	
23.	Niemodlin, Rynek 44b	dom	
24.	Niemodlin, Rynek 49a	dom	
25.	Niemodlin, Rynek 51	dom	
26.	Niemodlin, ul. Wojska Polskiego 3	dom	
27.	Magnuszowice 31	dom – d. szkoła	
28.	Magnuszowice 56	dom – ob. świetlica, d. zespół młyński	
29.	Radoszowice 2a	dom	
30.	Sarny Wielkie 18	dom – ob. świetlica	
31.	Wydrowice 7	dom – ob. świetlica	

Obiekty znajdujące się w ewidencji zabytków, będące własnością gminy to w większości budynki mieszkalne, ale także pełniące pierwotnie funkcje użyteczności publicznej np. szkoły czy obiekty zabudowy gospodarczej (szkoła i zespół młyński w Magnuszowicach). Oprócz budynków Gmina Niemodlin jest również właścicielem innych zabytków nieruchomości – parków i cmentarzy oraz zabytków ruchomych. Na działkach gminnych znajdują się również stanowiska archeologiczne, np. grodzisko w Molestowicach.

Wykaz innych zabytków nieruchomości stanowiących własność Gminy Niemodlin			
Lp.	Adres	obiekt/funkcja	Nr rejestru zabytków
1.	Grabín	park	77/83
2.	Rogi	park	85/83
3.	Szydłowiec	park	106/84
4.	Gościejowice	cmentarz	
5.	Góra	cmentarz	
6.	Gracze	cmentarz ewangelicko - augsburski	
7.	Magnuszowice	cmentarz	
8.	Molestowice	cmentarz	
9.	Radoszowice	cmentarz	
10.	Rogi	cmentarz ewangelicko - augsburski	
11.	Rzędziwojowice	cmentarz	
12.	Sady	cmentarz	
13.	Sarny Wielkie	cmentarz	
14.	Molestowice, dz. nr 41	stanowisko archeologiczne - grodzisko	A-361/73

Wykaz zabytków ruchomych stanowiących własność Gminy Niemodlin			
Lp.	Adres	obiekt	Nr rejestru zabytków
1.	Niemodlin, Rynek	latarnia gazowa	Ks.B.t.IV-659/76
2.	Niemodlin, Rynek	rzeźba św. Floriana	Ks.B.t.I-181/59
3.	Krasna Góra	rzeźba św. Jana Nepomucena	ks.B.t.V-890/92
4.	Szydłowiec	pomnik rycerza – granitowy głaz narzutowy, 1867 r.	Ks.B.t.II-179/10

6.2. INFRASTRUKTURA I DZIAŁANIA GMINY W ZAKRESIE WYKORZYSTANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO DO POPULARYZACJI MIASTA I OBSZARU GMINY.

Gmina podejmuje działania na rzecz popularyzacji gminy jako miejsca przyjaznego mieszkańcom i turystom, oferującego ciekawą ofertę spędzania wolnego czasu. Informacje o dziedzictwie kulturowym prezentowane są w tematycznych folderach oraz na stronie internetowej, w tym prezentowany jest film NIEMODLIN - Kraina Książęcego Karpia ZAPRASZA! W mieście realizowane są cykliczne wydarzenia promujące miejscowość i gminę.

Na obszarze gminy są podejmowane działania, których celem jest wyeksponowanie walorów zabytkowych w poszczególnych miejscowościach. W części wsi było to możliwe dzięki wsparciu projektów z funduszy europejskich w ramach Lokalnych Grup Działania, są to zarówno działania kierowane bezpośrednio do mieszkańców, jak i przyczyniające się do promowania lokalnego dziedzictwa szerszemu gronu odbiorców.

Oprócz tego realizowane są przedsięwzięcia zmierzające do aktywizacji turystycznej regionu, w gminie organizowane są cykliczne imprezy kulturalno-rekreacyjne i sportowe o randze lokalnej (dożynki gminne) i regionalnej oraz krajowej. Do stałych wydarzeń należy zaliczyć imprezy kulturalne organizowane przez Ośrodek Kultury w Niemodlinie: Ogólnopolski Konkurs na Interpretację Piosenek Agnieszki Osieckiej „Oceany” oraz **Międzynarodowy Konkurs Rysunku Satyrycznego „Karpik”**. Celem Konkursu Rysunku Satyrycznego „Karpik” jest ukazanie tradycji, cech i przywar narodowych w krzywym zwierciadle – za pomocą unikatowego wyrazu artystycznego, jakim jest rysunek satyryczny, a sama nazwa nawiązuje do tradycji stawów hodowlanych, z których słynie gmina. „Karpik” jest jedyną cykliczną imprezą satyryczną organizowaną na Opolszczyźnie, zaliczaną jednocześnie do najważniejszych w kraju. Do chwili obecnej w konkursie udział wzięło ponad 1400 rysowników z 50 krajów świata. Prace konkursowe były eksponowane w wielu miastach i galeriach. Patronat nad konkursem sprawuje Zarząd Stowarzyszenia Polskich Artystów KarykatURY. Konkurs satyryczny jest elementem „**Święta Karpia**” („Carp Festival”) dwudniowej imprezy cyklicznej, realizowanej w Niemodlinie od 2003 roku, nawiązującej do występujących na obszarze Borów Niemodlińskich licznych stawów i wielowiekowej tradycji hodowli karpia na tym terenie. Projekt polega na realizacji ściśle ze

sobą powiązanych działań kulturalnych, w których skład wchodzi: wspomniany już Międzynarodowy Konkurs Rysunku Satyrycznego „Karpik”, „Polsko-Czeski Konkurs Kulinarny na Potrawę z Ryb”, konkurs plastyczny dla dzieci „Mały Karpik”, wernisaż wystawy pokonkursowej „Karpik” oraz Biesiada Satyryczno-Kulinarna.

Ryc. 48 Molestowice, tablica informująca o zabytkach i ciekawostkach miejscowości – w formie jednorodnej dla całej gminy, analogiczne tablice znajdują się w pozostałych miejscowościach, fot. I. Solisz

Ryc. 49 Plakat promujący Święto Karpia oraz Międzynarodowy Konkurs Rysunku Satyrycznego „Karpik”, za: <http://www.okniemodlin.org/>

Ryc. 50 Korony żniwne przygotowywane przez sołectwa na dożynki gminne w 2019r., za: <https://niemodlin.pl/>

Od 2016 roku na Zamku Książęcym w Niemodlinie odbywa się **Wojewódzkie Święto Karpia oPolskiego** (organizowane od 2011 roku z inicjatywy Opolskiej Regionalnej Grupy Rybackiej). Celem tej imprezy jest promowanie rybactwa, pokazanie potencjału stawów hodowlanych (turystycznego, przyrodniczego i ekonomicznego). Co roku zwiększa się zasięg imprezy oraz propozycje programowe, co przyczynia się do powiększania grona uczestników.

Całość realizowanych działań wymaga rozwoju bazy turystycznej, stąd istotne jest przygotowywanie ścieżek rowerowych i infrastruktury towarzyszącej spędzaniu wolnego czasu m.in. rozważenie możliwości tworzenia nowych form spędzania czasu, uzupełnienia oferty szlaków turystycznych. Konieczny jest bowiem rozwój propozycji aktywnego spędzania czasu np. poprzez korzystanie z tras turystycznych o różnym stopniu trudności, długości i różnorodnych tematach.

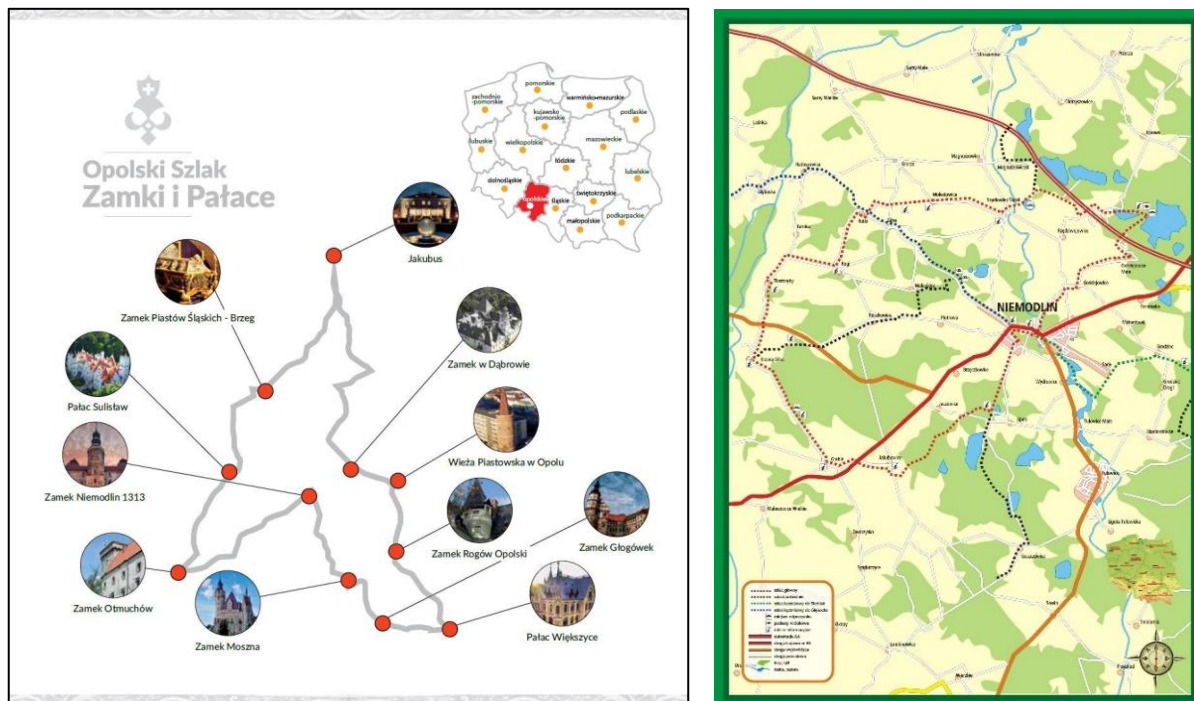
Na terenie gminy znajduje się prawie 65 km wyznaczonych szlaków turystycznych. Są to różnorodne szlaki od lokalnych po międzynarodowe, kierowane dla osób zwiedzających pieszo, rowerem czy samochodem. Do najbardziej znanych szlaków międzynarodowych przebiegających przez gminę należy Szlak Świętego Jakuba, prowadzący do katedry Santiago de Compostela. W obrębie gminy Niemodlin Szlak Świętego Jakuba prowadzi przez miejscowości Radoszowice i Sarny Wielkie. Szlak pielgrzymkowy jest oznaczony muszlą św. Jakuba i żółtymi strzałkami.

Do szlaków międzynarodowych należy również zaliczyć nieoznakowany a opisany w materiałach promocyjnych Transgraniczny Szlak Rodu Praschma, łączący miasta partnerskie Niemodlin oraz Prażmo, które od XVIII wieku związane są z historią rodu Praschma.

Szlak karpia to z kolei inicjatywa Lokalnych Grup Rybackich (LGR) z terenu województwa opolskiego, dolnośląskiego, lubuskiego, małopolskiego, podkarpackiego, śląskiego i świętokrzyskiego które wyznaczyły „Szlak Karpia”, w celu poprawy identyfikacji miejsc związane z hodowlą, sprzedażą i przetwórstwem tej ryby. Szlak ten przebiega przez wszystkie tereny partnerskich LGR, łącząc je dzięki wspólnemu potencjałowi rybackiemu.

Przez gminę przebiegają również szlaki regionalne:

- Opolski szlak zamki i pałace, inicjatorem tego szlaku jest „Fundacja na rzecz Zamku Książęcego Niemodlin 1313”. Przystąpiło do niego jedenaście zabytkowych obiektów z regionu: Zamek Piastów Śląskich w Brzegu, Zamek w Dąbrowie, Zamek w Głogówku, Pałac Jakubus, Zamek Moszna, Zamek Książęcy w Niemodlinie, Zamek w Otmuchowie, Pałac Sulistaw, Pałac Większyce, Wieża Piastowska w Opolu oraz Zamek w Rogowie Opolskim. W ramach tej inicjatywy założono współpracę i wzajemną promocję obiektów zabytkowych.
- Niebieski "Szlak martyrologii jeńców wojennych": Niemodlin - Szadurczycy, 15 km
Szlak pieszy i rowerowy rozpoczyna się na dworcu PKS w Niemodlinie, prowadzi przez Lipno, Goszczowice, Łambinowice Centralne Muzeum Jeńców Wojennych, z Łambinowic szlak prowadzi do Szadurczyc, gdzie znajduje się pomnik martyrologii jeńców wojennych.
- Żółty "Szlak przez Bory Niemodlińskie": Niemodlin – Wawelno
Szlak rusza z Niemodlina i biegnie w kierunku Szydłowca Śląskiego, dalej skrajem Rzędziwojowic prowadzi nad Staw Sangów i później do Dąbrowy. Stamtąd odbija na południe, omija Sokolniki i dochodzi do Wawelna, gdzie się kończy.
- Szlak rodu von Praschma z Opola do Komprachcice (ok. 35 km) przebiega również przez Niemodlin, trasa prowadzi: Opole – Dąbrowa – Niemodlin – Lipno – Tułowice – Ochodze – Komprachcice.
- Szlak kulinarny Opolski Bifyj opracowany przez Opolską Regionalną Organizację Turystyczną; szlak kulinarny prezentuje atrakcje turystyczne regionu w kontekście dziedzictwa niematerialnego: tradycyjnych i charakterystycznych potraw regionalnych. Niemodlin promowany jest na tym szlaku poprzez potrawę – karp po niemodlińsku.

Ryc. 51 Opolski szlak zamki i pałace, za: <https://www.opolskie.pl/2018/03/opolski-szlak-zamki-i-palace/>

Ryc. 52 Szlak rowerowy „Wokół Niemodlina”, za: <https://niemodlin.pl/1074/1183/szlaki-turystyczne.html>

Szlakiem lokalnym jest czerwony szlak rowerowy „Wokół Niemodlina”. Trasa zaczyna się w Niemodlinie i prowadzi przez tereny leśne, obszary wiejskie oraz obok takich akwenów wodnych jak: Staw Młyński Duży, Staw Zangów, Staw Zofia. Biegne przez wsie Gościejowice, Szydłowiec Śląski, Rogi, Krasną Górę, Grabin, Jakubowice.

Konieczna jest aktualizacja oferty pod kątem oznaczenia szlaków, stanu tablic i in. oraz uzupełnienie oferty o nowe propozycje aktywności np. questy oraz nową tematykę.

6.3. REALIZACJA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W LATACH 2015-2018 ORAZ ZADAŃ WYKONANYCH W 2019 ROKU

W ramach posiadanego *Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2015 - 2018*, na terenie Gminy Niemodlin zrealizowano między innymi działania:

- W 2016 roku gmina dofinansowała wykonanie w kościele filialnym p.w. Imienia Marii w Szydłowcu Śląskim badań stratygraficznych wnętrza kościoła i opracowanie programu prac konserwatorskich (dotacja 20 000 zł dla zabytku wpisanego do rejestru zabytków).
- Przeprowadzono również prace konserwatorskie przy elewacji zabytkowej kamienicy przy ulicy Bohaterów Powstań Śląskich 13.
- W 2017 roku w ramach realizacji projektu „Transgraniczne dziedzictwo rodu Praschma” wykonano prace restauratorskie murów i bastei oraz powstała ulotka „Transgraniczny

Ryc. 53 Grafika prezentująca realizację projektu dofinansowanego z funduszy UE „Transgraniczne dziedzictwo rodu Praschma”, za: <https://niemodlin.pl>

szlak śladami rodu Praschma” w dwóch wersjach językowych. Natomiast w ramach „Transgranicznego dziedzictwa rodu Praschma – II Etap – przywrócenie pamięci” zostały zrealizowane 4 dniowe warsztaty komiksowe w Polsce i Czechach dla młodzieży z tych krajów połączone ze zwiedzaniem lokalnych atrakcji. Opracowano komiks „Złota Księga – Zamek w Niemodlinie” w dwóch wersjach językowych, odbył się również 10 dniowy polsko-czeski plener rzeźbiarski (zakończony wykonaniem 4 rzeźb powiązanych historycznie z miastem).

W tym okresie realizowane były również prace w obiektach zabytkowych, nie będących własnością gminy. W ramach dofinansowania prac uzyskanego od Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2016 roku przeprowadzono remont zabezpieczający niemodlińskiego zamku: konstrukcję wieżb dachowych, pokrycia połaci dachowych, wykonanie prac zabezpieczających elementy konstrukcyjne (ściany, stropy, mury, sklepienia, filary) oraz zabezpieczenie tynków elewacji. W kolejnych

latach Fundacja na rzecz Zamku Książęcego Niemodlin 1313 zrealizowała projekt pt. “Rewitalizacja Zabytkowego Parku Zamku Książęcego Niemodlin” współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 za pośrednictwem Stowarzyszenia Partnerstwo Borów Niemodlińskich.

W 2016 roku realizowane były również prace w kościele pw. WNMP w Niemodlinie; zadanie zrealizowała Parafia Rzymskokatolicka (przy udziale dotacji z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Powiatu Opolskiego), dotacja została przyznana na prace związane z konserwacją i restauracją polichromii ściennych w prezbiterium kościoła.

W 2017 roku Rzymskokatolicka Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Niemodlinie, zrealizowała prace konserwatorskie przy drewnianych zabytkach: chrzcielnicy oraz krucyfiksie z konsolą z kościoła pw. Imienia NMP w Szydłowcu Śląskim (dotacja z Powiatu Opolskiego). W roku 2018 ukończono prace konserwatorskie wewnątrz świątyni, a wcześniej również prace związane z bryłą i elewacjami zewnętrznymi (z dofinansowaniem za pośrednictwem Partnerstwa Borów Niemodlińskich).

W latach 2017/2018 wykonana została iluminacja przestrzeni publicznej wraz z wymianą łańcuchów pierzei zamkowej we współpracy Gminy Niemodlin, Zamku, Tauron oraz GDDiA.

W latach 2018 i 2019 na terenie gminy były podejmowane kolejne działania związane z dziedzictwem kulturowym:

- dokończono rewitalizację latarni gazowej w Rynku w Niemodlinie poprzez wymianę źródła światła tj. żarówki na zespół ledowy imitujący żarniki;
- wymieniono oprawy oświetleniowe w przestrzeni rynku na nowe typu „retro” wraz z wymianą źródła światła na białe neutralne, a tym samym skorygowano sposób oświetlenia przestrzeni i obiektów;
- w 2019 r. opracowano projekt iluminacji przestrzeni publicznej – Kościoła Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Niemodlinie
- przeprowadzono rewitalizację parku w Szydłowcu;
- przeprowadzono remont dachu budynku przy ulicy Bohaterów Powstań Śląskich nr 3 w Niemodlinie.

Gmina Niemodlin wspiera organizacje pozarządowe i uczestniczy w działaniach lokalnych organizacji, m.in. w ramach współpracy z Niemodlińskim Towarzystwem Regionalnym oraz Fundacją Zamku Książęcego Niemodlin 1313. W ostatnim czasie liczne inicjatywy aktywizujące społeczność lokalną oraz promujące lokalne zabytki realizowane są przez Fundację na rzecz Zamku Książęcego Niemodlin 1313. Systematycznie na zamku odbywają się wieczory autorskie, koncerty, wystawy, spektakle, muzyczne spotkania z poezją, zwiedzania tematyczne zamku z warsztatami (np. Alchemia – między nauką a magią), kino zamkowe. Oferta jest systematycznie poszerzana i urozmaicona. Fundacja aktywnie uczestniczy w Europejskich Dniach Dziedzictwa i innych ogólnopolskich i regionalnych inicjatywach związanych z dziedzictwem kulturowym. Szczególnie cenne są działania w kontekście dbałości o krajobraz kulturowy przestrzeni miejskiej. W ramach inicjatywy #działajlokalnie, realizowanej przez Fundację Zamku Książęcego Niemodlin, w grudniu 2019 roku odbyło się spotkanie z przedsiębiorcami, samorządowcami, społecznikami na temat dziedzictwa kulturowego Niemodlina. Akcja pt. #MojZabytek!MamToDbam! jest inspirowana kampanią społeczną popularyzowaną przez Generalnego Konserwatora Zabytków, mającą na celu prezentację dobrych praktyk w porządkowaniu i utrzymaniu przestrzeni miejskich oraz promowanie wdrażania przez samorzady uchwał krajobrazowych.

Ryc. 54 Plakat promujący akcję pt. #MojZabytek!MamToDbam!

7 OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SWOT.

W toku analizy stanu krajobrazu kulturowego gminy Niemodlin, rozpoznano następujące czynniki determinujące jego dalszy rozwój:

Tabela. Analiza – mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dogodne położenie gminy związane z bliską lokalizacją węzła autostradowego Prądy powodujące ▪ Lokalizacja przy drodze transgranicznej DK 46 ▪ Opracowany Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Niemodlina; ▪ Aktualne studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (2019); ▪ Przejrzysta polityka przestrzenna gminy; ▪ Różnorodność krajobrazu naturalnego i kulturowego na terenie gminy; ▪ Lokalizacja zabytków o znaczeniu ponadregionalnym; ▪ Odkrycie i ustalenie lokalizacji grodzisk średnowiecznych stanowiących warowny obszar na brzegu Ścinawy Niemodlińskiej jako znakomity element promocyjny, wykorzystywany w turystyce kulturalnej; ▪ Cenne obiekty zabytkowe rozpoznawalne poza regionem, szczególnie niemodliński zamek; ▪ Bogate walory przyrodniczo-krajobrazowe i cenne zasoby przyrodnicze (Bory Niemodlińskie, liczne stawy - Staw Młyński, Staw Sangów) generujące ruch turystyczny; ▪ Parki zabytkowe, dworskie, podworskie i ogrody zabytkowe (Zespół Przyrodniczo - Krajobrazowy "Lipno") podnoszące walory estetyczne i kulturowe Gminy Niemodlin; ▪ Publikacje, foldery i inne materiały publikowane i przewodnika; ▪ Aktywna rola kościołów i związków wyznaniowych w dziedzinie ochrony zabytków gminnych ▪ Istniejące szlaki związane z dziedzictwem kulturowym w tym szlak rowerowy "Wokół Niemodlina" ▪ Współpraca z innymi gminami w regionie; ▪ Działalność Niemodlińskiego Towarzystwa Regionalnego oraz Partnerstwa Borów Niemodlińskich powodująca zwiększenie świadomości 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pogarszający się stan zachowania nieużytkowanych zabytków techniki w Niemodlinie, ▪ Pogarszający się stan zachowania zabytków wchodzących w skład dawnych folwarków ▪ Pogarszający się stan zabytkowych parków oraz brak dostatecznej dokumentacji na ich temat; ▪ Pogarszający się stan cmentarzy ujętych w ewidencji oraz brak dostatecznej dokumentacji na ich temat; ▪ Niepełna analiza najcenniejszych układów przestrzennych wsi; ▪ Brak planów miejscowych dla większości terenów wiejskich określających wymogi dot. przebudowy obiektów ewidencyjnych oraz nowo powstającej zabudowy (dot. bryły, kubatury, użytych materiałów i detalu); ▪ Niewystarczająca ilość oznaczeń zabytków i informacji o nich w terenie; ▪ Powolna degradacja istniejącej substancji zabytkowej, szczególnie pod kątem zasad i warunków przeprowadzanych remontów i adaptacji zabytkowych obiektów; ▪ Brak wykorzystania potencjału dawnej, zabytkowej zabudowy; ▪ Mała ilość prywatnych właścicieli przeprowadzających w sposób właściwy prace; ▪ Trudności z pozyskaniem środków finansowych na ochronę dziedzictwa kulturowego. ▪ Niewystarczająca wiedza mieszkańców gminy dotycząca lokalnego dziedzictwa kulturowego, szczególnie na obszarach wiejskich ▪ Niska świadomość społeczna o prawnych zobowiązaniach właściciela do należytego utrzymania zabytków i terenów zielonych. ▪ Niewielkie zrozumienie społeczne dla potrzeb ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego, ▪ Postępująca dekapitalizacja zasobu zabytkowego na terenie gminy;

Mocne strony	Słabe strony
<p>historycznej oraz zacieśnienie więzi wśród mieszkańców;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Działalność Fundacji Zamku Książęcego Niemodlin 1313 - ochrona i promocja zabytku oraz inicjatywy społeczne związane z edukacją i popularyzacją dziedzictwa ▪ Działalność Stowarzyszeń Odnowy i Rozwoju Wsi ▪ Działalność Ośrodka Kultury w Niemodlinie, ▪ Organizacja wydarzeń i cyklicznych imprez o zasięgu międzynarodowym i krajowym ▪ Zwiększenie ilości plenerowych imprez lokalnych, o charakterze historycznym, jako element promocji i budowanie więzi lokalnych; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niewielka ilość działań związanych z dziedzictwem niematerialnym; ▪ Skromna oferta ośrodków agroturystycznych i miejsc noclegowych, ▪ Niewystarczająca ilość propozycji spędzania czasu wolnego na terenie gminy (np. odpoczynek weekendowy)

Tabela. Analiza – szanse i zagrożenia

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego; ▪ Przygotowane i realizowane konkretne zadania związane z rewitalizacją obiektów i obszarów zabytkowych ▪ Możliwość pozyskania dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł: samorządowe, państwowe, środki UE i in. ▪ Wprowadzenie nowych narzędzi ochrony dla służb konserwatorskich, m.in. powołanie Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków, tymczasowa ochrona konserwatorska obiektu po rozpoczęciu procedury wpisu do rejestru zabytków ▪ Zwiększanie się zainteresowania społecznego lokalną historią i zabytkami oraz otaczającym krajobrazem ▪ Udział środków osób prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków; ▪ Inicjatywy edukacyjne dla mieszkańców Gminy na temat wartości kulturowej zabytków, których są właścicielami oraz propagowanie pozytywnych rozwiązań zgodnych z zasadami sztuki konserwatorskiej; ▪ Rosnące zapotrzebowanie na turystykę lokalną, ▪ Poszukiwanie aktywnych form spędzania wolnego czasu – rowerowe, wodne, konne; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Luki prawne i brak spójności w przepisach np. ustawa o ochronie zabytków w relacji z prawem budowlanym; ▪ Niestabilność przepisów i luki legislacyjne zarówno w sferze finansowej, jak też ochrony zasobów kulturowych; ▪ Obciążenie gminy nowymi zadaniami bez zabezpieczenia środków finansowych; ▪ Brak w gminie wydzielonego funduszu na dofinansowanie prac konserwatorskich i budowlanych (w ramach przepisów ustawy o ochronie zabytków) ▪ Postępująca degradacja stanowisk archeologicznych; ▪ Podatność zabytków na zniszczenie (brak zabezpieczeń, brak funkcji). ▪ Niewystarczające środki finansowe na prace konserwatorskie ze względu na duże potrzeby w tym zakresie; ▪ Kolidacja pomiędzy wymogami ochrony konserwatorskiej, a polityką oszczędzania energii (wykonywanie dociepleń elewacji obiektów zabytkowych metodami degradującymi wartości zabytkowe), ▪ Niekontrolowane mnożenie reklam i innych nośników na obiektach i obszarach historycznych; ▪ Mało skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Moda na zdrową żywność, produkty regionalne; a tym samym wzmocnienie i wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulinarnego – hodowla i przetwórstwo karpia ▪ Realizowana budowa obwodnicy Niemodlina ▪ Podtrzymywanie dziedzictwa wielokulturowego trzech narodów – Polskiego - Czeskiego – Niemieckiego, poczucie tożsamości mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niedostateczna promocja dobrych przykładów i projektów zrealizowanych we współpracy z urzędem konserwatorskim w Opolu ▪ Niechęć do obejmowania obiektów ochroną konserwatorską przez właścicieli

Podsumowanie Analizy SWOT oraz stanu zachowania zasobu zabytkowego

Stan zachowania zabytków nieruchomych jest zróżnicowany w zależności od kategorii obiektów. W przypadku architektury w najlepszym stanie są zabytki sakralne. Na terenie gminy są to głównie kościoły, choć także tutaj znajdują się obiekty wymagające podjęcia prac restauratorskich, jak np. kapliczki – dzwonnice w Radoszowicach i Grodźcu II. Odrębnym zagadnieniem wymagającym działań dokumentacyjno – rewitalizacyjnych są tereny dawnych cmentarzy, ulegające systematycznej degradacji. W tym obszarze wskazane są planowe, wieloletnie działania w porozumieniu i przy aktywizacji społeczności lokalnych, w pierwszej kolejności inwentaryzujące istniejące jeszcze zasoby.

Obiektami zagrożonymi, ze względu na brak funkcji użytkowych i skomplikowaną sytuację własności są mury obronne Niemodlina, a także dawny zajazd w Niemodlinie oraz budynki przemysłowe i gospodarcze na obszarze gminy, m.in. budynki pokolejowe – budynek dworca kolejowego w Niemodlinie i Graczach, młyny (Niemodlin, Magnuszowice) oraz zabudowania folwarczne (w tym folwark przy ul. Daszyńskiego w Niemodlinie). Jest to wysoce niekorzystne zjawisko, ze względu na skromne zasoby gospodarczego dziedzictwa kulturowego gminy. Biorąc jednak pod uwagę sytuację własnościową oraz uwarunkowania prawne i finansowe, działania gminy w tym obszarze są utrudnione i mogą obecnie sprowadzać się do popularyzowania wiedzy o tych zabytkach oraz wspierania inicjatyw na rzecz powstawania opracowań inwentaryzacyjnych i badawczych, a także pomagania właścicielom podejmującym działania adaptacyjne i remontowe.

W przypadku budynków mieszkalnych ich stan jest uzależniony od użytkowania obiektów. Opuszczone – popadają w ruinę, jest to szczególnie widoczne na obszarach wiejskich, gdzie w większości miejscowości znajdują się opuszczone gospodarstwa. W użytkowanych budynkach w przypadku niektórych problemem jest brak środków finansowych na prace remontowe, w sumie zamieszkałe budynki są w większości zadbane, wręcz zauważalna jest tendencja do ich modernizacji, która zaciera walory zabytkowe i historyczny wystrój (tzn. podczas wykonywania prac remontowych likwidowane są pokrycia dachów z dachówki karpiówki i zastępowanie jej blachą lub czarną dachówką betonową, wysuwanie okapów, docieplenia elewacji prowadzą do usuwania detalu architektonicznego, wymiana stolarki z uproszczoną konstrukcją bez historycznych podziałów). W przypadku miasta poważnym problemem jest samowolne

przekształcanie elewacji frontowych – montaż nadmiernej ilości reklam, urządzeń technicznych (klimatyzatory), ahistoryczny sposób malowania elewacji, który wpływa na estetykę przestrzeni publicznej i analogiczne prace modernizacyjne.

Pożądanym i w dłuższej perspektywie koniecznym elementem wspierającym utrzymanie tradycyjnych technik budowlanych i wystroju architektonicznego obiektów, będą działania zmierzające do wspierania właścicieli podejmujących prace o charakterze konserwatorskim, a nie typowo modernizacyjnym. Jest to możliwe dzięki zmianie przepisów ustawy o ochronie zabytków, która dopuszcza udzielanie przez samorządy dotacji na prace w obiektach włączonych do gminnej ewidencji zabytków, dlatego w *Programie* zaproponowano wdrożenie stałego, nawet niewysokiego systemu dofinansowania prac w obiektach zabytkowych. Tego typu współpraca z właścicielami jest nieodzowna, przy dążeniu do zachowania najcenniejszych i charakterystycznych dla gminy zabytków. Gmina do tej pory sporadycznie udzielała właścicielom prywatnym dotacji celowych na dofinansowanie prac budowlano- konserwatorskich przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, wynikających z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Oceniając zasób zabytkowy pod kątem form ochrony zabytków, zauważalne jest, iż na terenach wiejskich niewielka część zabytków została objęta ścisłą ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków. W tym obszarze wskazane byłoby wpisanie do rejestru zabytków – kościołów w Rogach czy Krasnej Górze, oraz kaplic (jest to niewielki zasób na terenie gminy). Jednocześnie wskazane są działania zmierzające do utworzenia parku kulturowego na terenie miasta Niemodlin. Działania te powinny być uzupełnione przygotowaniem i uchwaleniem uchwały krajobrazowej.

W przypadku obiektów pozostających w wyłącznej dyspozycji Gminy prowadzone są systematycznie, w miarę posiadanych funduszy i pozyskanych dofinansowań prace konserwatorskie i roboty budowlane. Zabytki ruchome będące własnością gminy są w bardzo dobrym stanie technicznym – po pracach konserwatorskich, realizowanych w ostatniej dekadzie. Prace przy nieruchomych obiektach zabytkowych będących własnością gminy, opisane zostały w punkcie 6.3. *Programu*.

Analizując dotychczasowe wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego do promocji i popularyzacji z oczywistych względów na czoło wysuwa się promowanie hodowli i przetwórstwa ryb, szczególnie znanego także poza obszarem gminy niemodlińskiego karpia. Działania te z pewnością będą utrzymane i rozwijane o nowe narzędzia, jako stanowiące wizytówkę gminy. W tej tematyce zauważalna jest skromna propozycja dotycząca szlaku turystycznego poświęconego stawom niemodlińskim¹⁵, stąd wskazane jest przeanalizowanie wzbogacenia oferty wraz z konieczną infrastrukturą towarzyszącą. Konieczny jest również monitoring opisów i oznakowania tras oraz infrastruktury towarzyszącej, która ulega zużyciu (wyblakłe

¹⁵ Obecnie jest jedna propozycja wycieczki „Kraina wielkich stawów” prezentująca Staw Młyński i Staw Zangów w okolicach wsi Rzędziwojowice, utrudnieniem jest brak infrastruktury – parkingu czy punktów widokowych.

tablice opisujące zabytki, uszkodzenia, braki w oznakowaniu np. utrudnione dotarcie do „Jastrzębiej skały”).

8 ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Realizacja programu opieki odbywa się w oparciu o trzy priorytety, w ramach których ustalono kierunki oraz typy działań. W ich ramach szeroko pojęta ochrona i opieka nad zabytkami Gminy Niemodlin ma zmierzać do:

- Konsekwentnego realizowania kompetencji samorządu w obszarze lokalnego dziedzictwa kulturowego poprzez wdrożenie programu opieki.
- Dbalości o krajobraz kulturowy miasta i obszarów wiejskich, zachowanie charakterystycznych elementów zabytkowych i przyrodniczych jak i układów ruralistycznych, także poprzez wdrażanie ustawowych form ochrony.
- Rewitalizacji obszarów zdegradowanych i zaniedbanych.
- Umożliwienia i wspierania racjonalnego wykorzystania środków finansowych na działania w obszarze ochrony zabytków, szczególnie na finansowanie prac w obiektach zabytkowych.
- Wspierania aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie z utrwalaniem dziedzictwa.
- Wspierania działań na rzecz projektów edukacyjnych mających na celu zwiększenie wiedzy i świadomości mieszkańców o zasobach kulturowych gminy.
- Wzbogacania oferty turystycznej gminy m.in. poprzez działania na rzecz dziedzictwa kulturowego.

Gmina Niemodlin powinna dążyć do jak najefektywniejszego realizowania założonych kierunków działań i zadań. Należy jednak brać pod uwagę fakt, że z racji czteroletniego okresu obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami, mogą one wymagać aktualizacji w wyniku następujących w tym okresie zmian społeczno-gospodarczych. Jednym z zadań gminy jest odpowiednio szybkie reagowanie i aktualizowanie działań i zadań, celem jak najefektywniejszej realizacji założeń programu.

Priorytet 1

Ochrona i poprawa stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

Kierunki działań	Zadania
1.1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i działania na rzecz poprawy ich stanu zachowania	1) Prowadzenie prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach zabytkowych nieruchomości stanowiących własność gminy
	2) Dofinansowanie w ramach środków pochodzących z budżetu gminy prac konserwatorskich przy zabytkach nie stanowiących własności gminy wpisanych do rejestru zabytków i włączonych do GEZ
	3) Realizacja lokalnego programu rewitalizacji Niemodlina
	4) Wdrożenie uchwały krajobrazowej wspierającej proces uporządkowania i zagospodarowania przestrzeni centrum miasta

1.2. Specjalistyczne rozpoznawanie badawcze poszczególnych obiektów i obszarów zabytkowych oraz przyrodniczych wraz z wdrożeniem odpowiednich form ochrony	1) Współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie wpisania do rejestru zabytków cennych obszarów i obiektów zabytkowych
	2) Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów uwzględnionych w gminnej ewidencji zabytków wraz z uzupełnianiem wykazu o cenne obiekty zabytkowe w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków
	3) Inwentaryzacja zabytkowych cmentarzy wraz z opracowaniem wytycznych do rewaloryzacji terenów
	4) Systematyczne działania na rzecz wykonania inwentaryzacji architektoniczno – konserwatorskiej zagrożonych obiektów zabytkowych (z uwzględnieniem współpracy ze szkołami wyższymi regionu)
	5) Podjęcie prac nad utworzeniem w Niemodlinie parku kulturowego
1.3. Ochrona dziedzictwa archeologicznego	1) Opracowanie kompleksowej bazy danych nt. zasobów archeologicznych (w tym kart ewidencyjnych)
	2) Opracowanie nowego lub uzupełnienie istniejących szlaków turystycznych o zasoby dziedzictwa archeologicznego

Priorytet 2

Działania na rzecz dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazowego gminy w celu spójnego i efektywnego rozwoju społeczno – gospodarczego gminy.

Kierunki działań	Zadania
2.1. Integracja działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	1) Opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów o charakterystycznych i znaczących zasobach dziedzictwa kulturowego
	2) Realizacja projektów wspierających zachowanie i odtworzenia tradycyjnej roślinności ogródków przydomowych i sadów oraz charakterystycznych alei i zadrzewień wiejskich o gatunki rodzime i tradycje lokalne
	3) Działania na rzecz podejmowania prac pielęgnacyjnych przy obiektach i obszarach zieleni gminnej, objętej ochroną ustawową oraz znajdującej się w GEZ (pomniki przyrody, cmentarze, parki)
	4) Wspieranie działań utrzymujących lub podnoszących walory przyrodnicze enklaw zieleni z uwzględnieniem zasad ochrony dotyczących dziedzictwa kulturowego
2.2. Ochrona układów ruralistycznych	1) Dbałość o zachowanie układów przestrzennych: linii i skali zabudowy, układu budynków, elementów wyróżniających np. kolorystyki dachów, kompozycji i dekoracji ścian szczytowych, detalu architektonicznego, stolarki (mpzp i in. dokumenty, w tym finansowe)

	2) Ochrona panoram wsi oraz przedpoli widokowych o wartościach kulturowych
	3) Poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez ochronę historycznie ukształtowanych układów (sieć dróg, podziałów własnościowych i funkcjonalnych), wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi w zgodzie z historyczną kompozycją i formą architektoniczną danego układu
2.3. Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z zabytkami	1) Wspieranie utrzymywania na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów oraz lokalnych tradycji mieszkańców
	2) Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach oferujących wypoczynek i rozrywkę
	3) Wspieranie rozwoju muzeów wiejskich, izb pamięci i innych form zmierzających do zachowania materialnych świadectw dziedzictwa z możliwością ich prezentacji i udostępniania jak również zmierzających do utrwalania i przekazywania dziedzictwa niematerialnego (obrzędy, tradycje, zwyczaje)
	4) Działania na rzecz zachowania i eksponowania zabytków młynarstwa w gminie (szlak tematyczny, partnerstwo publiczno – prywatne i in.)

Priorytet 3

Edukacja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego jako elementu budowania lokalnej tożsamości

Kierunki działań	Zadania
3.1. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	1) Inicjowanie i wspieranie programów (konkursy, wystawy i inne) realizowanych przez instytucje, stowarzyszenia, związki wyznaniowe i inne podmioty, działających na rzecz edukacji i popularyzacji dziedzictwa, zarówno materialnego jak i niematerialnego
	2) Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym publikacji naukowych oraz folderów promocyjnych, ulotek, broszur), poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy
	3) Organizacja pikników rodzinnych i innych form aktywności rodzinnej w ramach wydarzeń związanych z lokalną historią, wydarzeniami ogólnokrajowymi związanymi z dziedzictwem kulturowym jak obchody Europejskich Dni Dziedzictwa
	4) Organizowanie i wspieranie realizacji w przedszkolach i szkołach oraz świetlicach wiejskich, programów związanych z lokalnym dziedzictwem kulturowym

3.2. Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz profesjonalne przygotowanie infrastruktury towarzyszącej turystyce kulturowej	1) Popularyzacja ścieżek rowerowych poświęconych dziedzictwu kulturowemu oraz uzupełnianie oferty w tym zakresie przy wykorzystaniu różnorodnych form (ścieżki tematyczne, questy, szlaki wodne, samochodowe i in.) bazując na potencjale gminy
	2) Przygotowanie elementów infrastruktury umożliwiających funkcjonowanie i rozwój turystyki kulturowej oraz bieżące monitorowanie i naprawy stanu zachowania istniejących zasobów
	3) Dalszy rozwój współpracy międzygminnej (np. LGD, LGR) w celu promowania wspólnego, kompleksowego produktu turystycznego, uwzględniającego zasoby kulturowe gminy
3.3. Aktywizacja społeczności lokalnej w zachowywaniu dziedzictwa niematerialnego	1) Identyfikacja i opracowanie bazy danych na temat dziedzictwa niematerialnego gminy, przy współpracy z lokalnymi miłośnikami i opiekunami
	2) Wspieranie osób i społeczności lokalnych w działaniach związanych z lokalnymi tradycjami i zwyczajami (np. obrzędowych, kulinarnych)
	3) Wspieranie działań zmierzających do ustanowienia społecznych opiekunów zabytków

Proponowane priorytety są rozwinięciem działań gminy w obszarze dziedzictwa kulturowego, porządkują je oraz rozwijają w obszarach, w których zauważalne są problemy z ochroną zabytków i przyrody, lub też wskazują nowe możliwości działalności gminy, które mogą być kolejnym atutem, mającym na celu promocję, ale i rozwój społeczno – gospodarczy gminy, jak np. średniowieczne obwarowania miejskie. Między innymi w trakcie analizy zasobów zabytkowych stwierdzono, że jest potencjał związany z innymi przejawami funkcjonowania gospodarczego gminy poza hodowlą karpia i możliwe jest wyeksponowanie dodatkowych, atrakcyjnych elementów dziedzictwa. Stąd zaproponowano zadanie 2.3.4. *Działania na rzecz zachowania i eksponowania zabytków młynarstwa w gminie*, bowiem w przypadku prac nad nowymi obszarami tematycznymi szczególnie warto zwrócić uwagę na zachowane na terenie gminy młyny lub ich pozostałości. W przypadku Niemodlina mamy do czynienia z tradycją miejsca młyna zamkowego sięgającą średniowiecza, największego młyna w powiecie niemodlińskim młyna Knorra, w Szydłowcu Śl. – malowniczo położonego budynku d. młyna a w Magnuszowicach – budynku młyna wraz z wyposażeniem, co mogłoby również stanowić załączek lokalnej izby regionalnej, podsumowaniem takiej trasy mogłaby być wizyta w czynnym młynie w celu zakupu mąki (młyn w Krasnej Górze). Działania te realizowałyby jednocześnie kilka kierunków działań i zadań zaproponowanych na najbliższe lata w *Programie*.

Istotnym zadaniem powinny być również działania edukacyjne, o zróżnicowanej tematyce skierowane do mieszkańców gminy (również z podziałem na grupy wiekowe, zawodowe), które przybliżą zagadnienia dziedzictwa kulturowego zarówno w kontekście opracowywania uchwały krajobrazowej i niezbędnej w tym zadaniu partycypacji społecznej, ale także budowania więzi społeczności lokalnych w oparciu o lokalne dziedzictwo niematerialne.

9 INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu będzie się odbywać poprzez wskazanie zadań na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno- ekonomicznych i finansów publicznych.

Do wykonania zadań zawartych w Gminnym programie opieki nad zabytkami Gminy Niemodlin będą pomocne następujące instrumenty:

- prawne – wynikające z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- finansowe - obejmujące między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych, udzielanie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- koordynacji, obejmujące między innymi realizacje zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa opolskiego;
- społeczne, obejmujące między innymi działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- kontrolne, obejmujące między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

10 ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminna ewidencja zabytków Gminy Niemodlin przygotowana została na podstawie art. 22 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o Ochronie Zabytków i Opiece nad Zabytkami. Obiekty kwalifikowane są do włączenia do tworzonej ewidencji na podstawie wartości estetycznych i stanu zachowania elementów zabytkowych. Wykonana została dokumentacja fotograficzna wszystkich wartościowych pod względem wartości historycznej obiektów.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Niemodlin, po zaopiniowaniu przez Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Miejskiej w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Burmistrz będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiał je Radzie Miejskiej.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

11 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Fundusze na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami oraz ochronę dziedzictwa kulturowego pochodzą ze środków publicznych (budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków, fundusze europejskie) oraz środków podmiotów prywatnych (osoby fizyczne, fundacje, osoby prawne, kościelne). Zasadniczo na właścicielu i użytkowniku spoczywa obowiązek właściwego zabezpieczenia i utrzymania obiektu zabytkowego oraz prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku.

Szczególnie ochronie zabytków poświęcone są programy operacyjne uruchomione przez **Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego** (www.mkidn.gov.pl), pozwalające na uzyskanie dofinansowania na realizację zadań publicznych z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego:

1. Programy z zakresu dziedzictwa kulturowego z następującymi priorytetami
  - Ochrona zabytków, którego celem jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane przez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne,
  - Kolekcje muzealne, którego celem jest wspieranie działalności muzeów poprzez tworzenie oraz systematyczne wzbogacanie zbiorów i kolekcji o randze narodowej i regionalnej,
  - Wspieranie działań muzealnych,
  - Kultura ludowa i tradycyjna,
  - Ochrona zabytków archeologicznych,
  - Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
  - Miejsca Pamięci Narodowej za granicą
  - Badanie polskich start wojennych,
  - Wspieranie samorządowych instytucji kultury – opiekunów miejsc pamięci,
  - Wspieranie opieki nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami w kraju.
2. Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”, którego celem jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na pokrycie tzw. wkładu własnego dla zadań, które ubiegają się o dofinansowanie w ramach programów europejskich,

3. Inne programy, w których mogą się mieścić cele związane z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego, jak program „Kultura cyfrowa” itd.

Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków (www.wuozopole.pl)

System finansowania zabytków został określony w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art.71-83a). Przede wszystkim dotacje przyznawane przez urzędy konserwatorskie mogą być udzielane na prace planowane do wykonania lub jako refundacje poniesionych wcześniej nakładów. Wnioski do **wojewódzkiego konserwatora zabytków** na prace planowane składa się do 28 lutego roku, w którym ma być udzielona dotacja. W przypadku refundacji – wniosek składa się do 30 czerwca – roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Ilość i wysokość udzielanych dotacji zależy od ilości zgłoszonych wniosków i wartości środków posiadanych w budżecie przez WKZ na ten cel. Zwykle dotacje nie przekraczają 50 % wartości całości prac, choć istnieje możliwość dofinansowania prac do 100% wartości zadania, jednak pod ściśle określonymi warunkami, dotyczącymi przede wszystkim stanu zachowania zabytku i jego szczególnej wartości lub też skomplikowanych pod względem technologicznym prac lub robót.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (www.mswia.gov.pl):

- Program Razem bezpieczniej związany w dofinansowaniem zadań z zakresu poprawy bezpieczeństwa i zabezpieczenia obiektów zabytkowych (systemy p. pożarowe i p. włamaniami) adresowane do jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, kościołów i związków wyznaniowych
- Fundusz Kościelny przeznaczony m.in. na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej, tylko na podstawowe prace zabezpieczające sam obiekt (remonty dachów, elewacji, osuszanie i odgrzybianie, remonty instalacji itp.) – bez otoczenia, wystroju i obiektów towarzyszących. Podmiotami uprawnionymi do otrzymania dotacji są osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych.

Fundusze europejskie

Strony www.funduszeuropejskie.gov.pl i www.interreg-central.eu dostarczają aktualnych informacji na temat europejskich funduszy strukturalnych i działających w ich ramach programów.

Należy zaznaczyć, że okres programowania na lata 2014 – 2020 dobiega końca, większość środków jest już rozdysponowana a projekty są wykonane lub w trakcie realizacji. *Program opieki nad zabytkami* będzie realizowany w ramach nowej perspektywy finansowej. Brak jest szczegółów dotyczących możliwości finansowania dziedzictwa kulturowego ze środków Unii Europejskiej z perspektywy programowej na lata 2021 - 2027. Na chwilę obecną dostępne jest Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające **wspólne przepisy** dotyczące

Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie **Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności, COM (2018) 372** określa: cele szczegółowe i zakres interwencji obu funduszy, tak aby wsparcie inwestycyjne było zgodne z celami Unii w zakresie tej polityki spójności i zrównoważonego rozwoju, wymogi dotyczące koncentracji tematycznej oraz inwestycji w zakresie rozwoju terytorialnego. Rozporządzenie obejmuje wyłączenia dotyczące zakresu interwencji, zasady koncentracji tematycznej oraz instrumenty wymiaru terytorialnego, w tym zrównoważony rozwój obszarów miejskich.

Obecnie wiadomo, że wsparcie kultury i ochrony zabytków w perspektywie finansowej 2021 – 2027 będzie możliwe w ramach Celu Polityki 5 *Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych*¹⁶.

Wszystkie inwestycje realizowane w Celu Polityki 5 muszą być wdrażane poprzez instrumenty terytorialne, wskazane w art. 22 projektu rozporządzenia ogólnego (zintegrowane inwestycje terytorialne - ZIT, rozwój lokalny kierowany przez społeczność – RLKS, inne narzędzia terytorialne).

Cel Polityki 5 będzie wdrażany poprzez realizację projektów wynikających ze strategii terytorialnych obejmujących swoim zakresem cele szczegółowe i rodzaje interwencji, m. in. takie jak:

- ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury, jako ważnych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru;
- rozwój obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, jak też opartych o właściwości uzdrowiskowe i walory kulturowe stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej, m.in. na potrzeby rozwoju sektora turystyki, ekoturystyki czy srebrnej gospodarki.

Kluczowym aspektem realizacji tych działań będzie partycypacja społeczna podczas przygotowania i wdrażania dokumentów strategicznych niezbędnych dla wdrażania Celu 5, co ma przyczynić się do aktywizacji lokalnej społeczności na rzecz pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wzmacniania poczucia tożsamości i integracji społeczności lokalnej na rzecz rozwoju lokalnego. Cel Polityki 5 będzie finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Oprócz europejskich funduszy strukturalnych, istnieje możliwość skorzystania z dotacji **Norweskiego Mechanizmu Finansowego** oraz **Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego** (informacje dostępne na stronie www.eog.gov.pl), które od lat aktywnie

---

¹⁶ Opracowane przez Referat Zarządzania i Programowania Departament Koordynacji Programów Operacyjnych UMWO, na podstawie projektów rozporządzeń opublikowanych przez KE na przełomie maja/czerwca 2018 r. oraz Założeń do Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027 otrzymanych z Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju w lipcu 2019 r., za: Program opieki nad zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020 – 2023.

wspierają działania z zakresu ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz infrastruktury kultury.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – możliwe jest dofinansowanie prac konserwatorskich przy zabytkowych układach parkowych, parkowo-wodnych i ogrodowych w ramach programu *Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej*. Beneficjenci to jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, parki krajobrazowe i ich zespoły, uczelnie wyższe; organizacje pozarządowe, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego i jednostki organizacyjne PGL Lasy Państwowe; podmioty będące właścicielem lub zarządcą zabytkowych parków i ogrodów.

Środki samorządowe z budżetu województwa opolskiego i powiatu opolskiego. Ze środków województwa i powiatu mogą być udzielane dotacje celowe na realizację zadań związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytkach, znajdujących się na obszarze województwa (powiatu) opolskiego, posiadających istotne znaczenie kulturowe zgodne z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 71-83a). Samorządy w corocznym ogłoszeniu podają wysokość środków finansowych przeznaczonych na dotacje, terminy składania wniosków oraz sposób ich rozpatrzenia.

Należy dodać, że wsparcie finansowe zadań z zakresu edukacji dziedzictwa kulturowego realizowane jest przez program Narodowego Instytutu Dziedzictwa pn. **„Wspólnie dla dziedzictwa”**. Jest to program adresowany do organizacji pozarządowych, a jego zadaniem jest wsparcie działań dotyczących identyfikacji, dokumentacji i szerokiego upowszechniania dziedzictwa kulturowego. Minimalna kwota dofinansowania w roku 2019 wynosiła 10 tysięcy złotych, zaś maksymalna kwota to 80.000 zł. W ramach programu przewidziano możliwość realizacji zadań przy następujących działaniach:

- a) prace porządkowe przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub włączonych do ewidencji zabytków i w ich otoczeniu, prowadzące do zabezpieczania, utrwalenia, uczytelnienia oraz zachowania substancji i wartości zabytku;
- b) działania przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu i dokumentowaniu dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego), prowadzące do rozpoznania, utrwalenia oraz zachowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości;
- c) działania zmierzające do wzmacniania praktyk społeczno-kulturowych, tradycji, w tym tradycji rękodzielniczych i związanych z przekazami ustnymi, upowszechniania umiejętności, w tym umiejętności związanych z rzemiosłem lub tradycyjnymi technikami budowlanymi, umożliwiające zachowanie zabytków i ich wartości;
- d) działania edukacyjne oraz popularyzujące dziedzictwo kulturowe (materialne i niematerialne) i wiedzę na jego temat lub na temat jego wartości, prowadzące do zwiększenia świadomości społecznej wartości dziedzictwa i wzmacniania społecznej woli zachowania dziedzictwa i korzystania z jego wartości.

Więcej informacji na stronie: <http://wolontariat.nid.pl>.

Źródłem finansowania opieki nad zabytkami mogą być również **środki pozyskane od firm, fundacji, stowarzyszeń lub osób prywatnych.**

12 REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTEKÓW

W latach obowiązywania Programu Gmina Niemodlin realizować będzie zadania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, w postaci następujących działań:

- monitoring „Programu Opieki nad Zabytkami”, w szczególności sporządzenie dwóch dokumentów podsumowujących realizację *Programu* (po dwóch latach i po czterech);
- udzielanie dotacji celowych na realizację zadań związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji,
- finansowanie prac remontowych, konserwatorskich oraz dokumentacyjnych przy zabytkach będących własnością gminy, a także starania o pozyskiwanie środków zewnętrznych na te prace,
- finansowanie publikacji, folderów i informatorów promujących zabytki i turystykę, a także przygotowywanie materiałów do stron internetowych i mediów społecznościowych,
- dofinansowanie działalności stowarzyszeń i innych organizacji pożytku publicznego realizujących zadania z obszaru dziedzictwa kulturowego,
- współorganizacja Europejskich Dni Dziedzictwa oraz innych imprez (kulturalnych, turystycznych) promujących ochronę dziedzictwa kulturowego gminy.

13 LITERATURA I ŹRÓDŁA

13.1. *Gminny Program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny*, Kurier Konserwatorski Nr 3, 2009;

13.2 T. Chrzanowski, M. Kornecki, *Sztuka Śląska Opolskiego. Od średniowiecza do końca wieku XIX*, Kraków 1974;

13.3. J. Domska, *Niemodlin. Monografia miasta i gminy*, Niemodlin 2012;

13.4. *Katalog zabytków sztuki w Polsce, t. VII, z. 8*, oprac. E. i M. Gutowsky, Warszawa 1962;

13.5. J. Gabzdil, *Szlachecki ród Prażmów na przestrzeni wieków*, Prażmo 2018;

13.6. E. Ledwoń, *ABC Gmin powiatu opolskiego. Historia i współczesność gminy Niemodlin cz. 1,2,3*, Bibliotekarz Opolski Nr 1/2011, Nr 2-3/2011, Nr 4/2011;

13.7. A. Nyrek, *Gospodarka rybna na Górnym Śląsku od połowy XVI do połowy XIX wieku*, Wrocław 1966,

13.8. *Niemodlin studium historyczno – urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego*, wykonawca: Pracownie PKZ O/ Wrocław 1957, mps WUOZ w Opolu

- 13.8. A. Paszkowska – Witkowska, *Zamek w Niemodlinie. Dzieje i architektura*, Niemodlińskie Towarzystwo Regionalne, Niemodlin 2018;
- 13.9. K. Spychała, *Kirkuty na Śląsku Opolskim*, Narodowy Instytut Dziedzictwa OT/Opole, Opole 2019;
- 13.10. I. Solisz, *Rola samorządu w ochronie zabytków*, mps, Kraków 2007;
- 13.11. E. Wijas-Grocholska, *Wymiana pokrycia na zamku w Niemodlinie*, *Dachy*, nr 4 (208) 2017;
- 13.12. M. Woźniak, *Przewodnik atrakcje turystyczne gminy Niemodlin*, Niemodlin 2018;
- 13.13. M. Woźniak, *Opowieści z lasu. Legendy, baśnie i inne historie z okolic Borów Niemodlińskich*, Niemodlin 2019;
- 13.14. *Ziemia Niemodlińska – w kręgu historii i kultury*, zeszyty 1 (2014), 2 (2016), 3 (2018), Niemodlińskie Towarzystwo Regionalne;
- 13.15. Materiały promocyjne wydane przez Gminę Niemodlin w tym materiały ze strony www.niemodlin.pl;
- 13.16. Strony internetowe www.isap.sejm.gov.pl, www.wuozopole.pl, www.mkidn.gov.pl, www.nid.pl, <http://wolontariat.nid.pl>, <https://polska-org.pl/>; <https://trail.pl/szlaki/czerwony-szlak-niemodlin-petla-29918>, <http://www.okniemodlin.org/280/swieto-karpia.html>
- 13.17. Strategie, plany, programy:
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm., szczególnie art.5, art. 6 ust. 1 i art. 73 i 86),
  - Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz.U. 2020 poz. 298 z późniejszymi zmianami),
  - Narodowa Strategia Rozwoju Kultury w latach 2004-2020,
  - Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (Monitor Polski Dz. Urz. RP z 2013r., poz. 378, Nr 61),
  - Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022,
  - Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego (Uchwała Nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 24 kwietnia 2019 r. w sprawie uchwalenia zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego)
  - Program opieki nad zabytkami województwa opolskiego na lata 2021-2023 (projekt)
  - Strategia Rozwoju Lokalnego na lata ... (Uchwała
  - Lokalny Program Rewitalizacji na lata 2016 – 2023 (Uchwała NR XXXIII/182/16 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 24 listopada 2016 r. w sprawie uchwalenia Lokalnego Programu Rewitalizacji Niemodlina na lata 2016-2023)
  - Strategia Rozwoju Gminy Niemodlin na lata 2015-2025 (Uchwała NR XIX/87/15 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 26 listopada 2015 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Niemodlin na lata 2015-2025)
  - Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Niemodlin

ze zmianami (Uchwała Nr LIII/322/14 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 30 stycznia 2014 r.)

- Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Opolskiego na lata 2020 – 2023 (Uchwała Nr XVI/115/19 Rady Powiatu Opolskiego z dnia 19 grudnia 2019 r. w sprawie przyjęcia "Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Opolskiego na lata 2020-2023")

14 ANEKSY

14.1. WYKAZ NIERUCHOMYCH OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH ZLOKALIZOWANYCH NA TERENIE GMINY NIEMODLIN

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
1.	Niemodlin	układ urbanistyczny	miasto w granicach założenia średnio-wiecznego	nr rej. 56/50
2.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 1	nr rej. 1318/66
3.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 2	nr rej. 1319/66
4.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 3	nr rej. 1320/66
5.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 4	
6.	Niemodlin	poczta	Rynek 5	
7.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 6	
8.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 7	
9.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 7B	usytuowany od ul. Drzymały
10.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 8	
11.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 8B	usytuowany od ul. Drzymały
12.	Niemodlin	hotel "Pod Jeleniem"	Rynek 9	
13.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 9A	usytuowany od ul. Drzymały
14.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 10	nr rej. 1321/66
15.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 11	nr rej. 1322/66
16.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 12	
17.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 14	
18.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 15	
19.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 16	
20.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 17	był błędny adres: ul. Drzymały 9
21.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 17 (obok)	był błędny adres i funkcja: ul. Drzymały 9a
22.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 18	nr rej. 1323/66
23.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 19	
24.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 20	nr rej. 1324/66
25.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 20A	usytuowany od ul. Drzymały

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
26.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 21	nr rej. 1325/66
27.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 22	
28.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek23	nr rej. 1326/66
29.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 23A	usytuowany od ul. Drzymały
30.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 24	
31.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 25	
32.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 25a	usytuowany od ul. Drzymały
33.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 26	
34.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 27	
35.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 27a	usytuowany od ul. Drzymały
36.	Niemodlin	kościół parafialny pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP	Rynek 28	300/58
37.	Niemodlin	plebania	Rynek 29	856/64
38.	Niemodlin	budynek gospodarczy plebanii	Rynek 29	nie istnieje
39.	Niemodlin	budynek wozowni (tzw. ba-steja)	Rynek 29	?
40.	Niemodlin	organistówka	Rynek 29a	856/64
41.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 30	
42.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 31	
43.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 32	
44.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 33	
45.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 34	nr rej. 1327/66
46.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 36	
47.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 38	
48.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 39	nr rej. 1328/66
49.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 40	
50.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 41	nr rej. 1329/66
51.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 42	
52.	Niemodlin	spichlerz	Rynek 42a	
53.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 43	nr rej. 1330/66
54.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 43a	był błędny adres ul. Kilińskiego 43A
55.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 44	
56.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 44a	usytuowany od ul. Drzymały
57.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 45	d. 46, nr rej. 1331/66
58.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 46	d. 47, nr rej. 1332/66
59.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 47	d. 48, nr rej. 1333/66
60.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 48	d. 50, nr rej. 1335/66
61.	Niemodlin	dom – d. ratusz	Rynek 49	d. 51, nr rej. 1336/66

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
62.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 50	d. 52, nr rej. 1337/66
63.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 51	
64.	Niemodlin	plebania ewangelicka	Rynek 52	
65.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 53	d. 56 nr rej. 1338/66
66.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek 54	d. 57, nr rej. 1339/66
67.	Niemodlin	zamek	Rynek 55	nr rej. 20/50
68.	Niemodlin	park zamkowy	Rynek 55	nr rej. 87/83 i 852/64
69.	Niemodlin	budynek bramny zamku	Rynek 55	nr rej. 849/64
70.	Niemodlin	folwark przy zespole zamkowym	Rynek 55	nr rej. 851/64
71.	Niemodlin	most - cztery figury w zespole zamkowym	Rynek 55	nr rej. 850/64
72.	Niemodlin	pozostałości obwarowania zamku - basteja	Rynek 55	nr rej. 852/64
73.	Niemodlin	oficyna zamkowa II	Rynek 55a	nr rej. 848/64
74.	Niemodlin	oficyna zamkowa I	Rynek 55a	nr rej. 848/64
75.	Niemodlin	figura św. Floriana	Rynek	nr rej. Ks.B.t.I-181/59
76.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Boczna 2	
77.	Niemodlin	stodoła	ul. Boczna 3	
78.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Boczna 5	
79.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 1	
80.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 3	nr rej.1342/66
81.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 5	nr rej.1343/66
82.	Niemodlin	arsenał	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 7a	nr rej. 322/58
83.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 8	
84.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 9	
85.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 10	nr rej.1344/66
86.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 11	nr rej. 1345/66
87.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 12	
88.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 13	nr rej. 1346/66
89.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 13a	
90.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 14	
91.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 15	
92.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 16	

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
93.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 17	
94.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 18	nr rej. 1347/66
95.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 19	
96.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 20	
97.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 21	
98.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 22	
99.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 23	
100.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 25	
101.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 26	
102.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 28	
103.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 33	
104.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 33a	
105.	Niemodlin	d. starostwo	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 34	
106.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 36	
107.	Niemodlin	budynek	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 37	
108.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 38	
109.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 40	
110.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 42	
111.	Niemodlin	budynek administracyjny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 41-43	dodany - ob. policja
112.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 45	
113.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 46	był błędny adres: Zielona 2
114.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 49	
115.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 51	
116.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 53	
117.	Niemodlin	młyn	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 53	
118.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 63	zmodernizowany

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
119.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 73	
120.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 74	nie ma takiego numeru
121.	Niemodlin	przedwojenna synagoga (dom pogrzebowy) - budynek byłej odlewni	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 79	
122.	Niemodlin	cmentarz rzymskokatolicki	ul. Bohaterów Powstań Śląskich	
123.	Niemodlin	kaplica cmentarna	ul. Bohaterów Powstań Śląskich	zabytkowy przedsiónek z kolumnadą i tablicami epitafijnymi
124.	Niemodlin	ogrodzenie cmentarza	ul. Bohaterów Powstań Śląskich	
125.	Niemodlin	mauzoleum przy cmentarzu	ul. Bohaterów Powstań Śląskich	to samo co kaplica cmentarna
126.	Niemodlin	trafostacja za plebanią	ul. Bohaterów Powstań Śląskich	
127.	Niemodlin	zajazd, ob. dom mieszkalny	ul. Brzeska 1	nr rej. 1340/66
128.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Brzeska 1	
129.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 2	
130.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Brzeska 3	
131.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Brzeska 4	
132.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 5	
133.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Brzeska 6	
134.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Brzeska 7	
135.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 8	
136.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 9	
137.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 10	
138.	Niemodlin	trafostacja	ul. Brzeska 10	
139.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 12	
140.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 14	
141.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 15	
142.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Brzeska 16	
143.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 17	
144.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 19	
145.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 20	
146.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Brzeska 20	
147.	Niemodlin	stodoła	ul. Brzeska 20	
148.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Brzeska 21	
149.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Brzeska 21	
150.	Niemodlin	budynek -wycug	ul. Brzeska 23	korekta adresu

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
151.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospo- darczy	ul. Brzeska 25	dodana karta
152.	Niemodlin	stodoła	ul. Brzeska 25	
153.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzozowa 7	
154.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzozowa 9	
155.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzozowa 11	bliźniak z nr 9 - jedna karta
156.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzozowa 13/15	bliźniak z nr 15 – jedno- rodne
157.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 1	
158.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Daszyńskiego 1	
159.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 2	
160.	Niemodlin	dom w zespole folwarcznym	ul. Daszyńskiego 11	
161.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 15	był błędny adres: dom nr 13
162.	Niemodlin	zespół folwarczny: budynek mieszkalny	ul. Daszyńskiego 42/42d	
163.	Niemodlin	zespół folwarczny: stodoła I	ul. Daszyńskiego	
164.	Niemodlin	zespół folwarczny: stodoła II	ul. Daszyńskiego	
165.	Niemodlin	zespół folwarczny: spichlerz	ul. Daszyńskiego	
166.	Niemodlin	zespół folwarczny: oficyny	ul. Daszyńskiego	dwa budynki
167.	Niemodlin	zespół folwarczny: obora	ul. Daszyńskiego	
168.	Niemodlin	zespół folwarczny: dwór	ul. Daszyńskiego 13	
169.	Niemodlin	zespół folwarczny	ul. Daszyńskiego	
170.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Dębowa 1	przebudowany bez wartości
171.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Dębowa 2	
172.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Dębowa 4	
173.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Dębowa 18	
174.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Dębowa 22	
175.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 1	
176.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 3	
177.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 4	nr rej. 1341/66
178.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 5	
179.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 7	
180.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 8	
181.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 10	
182.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 11	
183.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 12/14	uzupełnienie o nr 14
184.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 15	
185.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 16	
186.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 17	
187.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 18/20	
188.	Niemodlin	dworzec	ul. Dworcowa 1	

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
189.	Niemodlin	dwa budynki gospodarcze przy dworcu	ul. Dworcowa 1	
190.	Niemodlin	dom pracowników kolei	ul. Dworcowa 2	był błędny adres: nr 3
191.	Niemodlin	d. gazownia	ul. Gazowa 1	błędny opis i adres jako warsztat kolejowy Opolska
192.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 1	
193.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 5	
194.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 5a	
195.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 9	
196.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 9a	
197.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 11	
198.	Niemodlin	dawny spichlerz / magazyn	ul. Kilińskiego 12	
199.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 13	
200.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 15	
201.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 17	
202.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 19	
203.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 21	
204.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 23	
205.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Kilińskiego 23	
206.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 25	
207.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 27	
208.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 29	
209.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Korfantego 1	
210.	Niemodlin	budynki w zagrodzie	ul. Korfantego 1	
211.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfantego 2	
212.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Korfantego 4	
213.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Korfantego 4	
214.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfantego 5	
215.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Korfantego 7	
216.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfantego 8	
217.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfantego 9	
218.	Niemodlin	kapliczka	ul. Korfantego 9	
219.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Korfantego 12	
220.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Korfantego 12	
221.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfantego 12	
222.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Korfantego 13	
223.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfantego 13	
224.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfantego 14	

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
225.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Korfantego 15	
226.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfantego 15	
227.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Korfantego 16	
228.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfantego 16	
229.	Niemodlin	zagroda	ul. Korfantego 17	
230.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfantego 18	był błędny adres: d. nr 20
231.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Korfantego 20	
232.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfantego 23	
233.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfantego 23/25	dodany nr 25 - jeden obiekt
234.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfantego 24	
235.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfantego 27	
236.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Korfantego 29	
237.	Niemodlin	budynki gospodarcze w zagrodzie	ul. Korfantego 29	zmiana pierwotnie tylko stodoła
238.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfantego 30	
239.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfantego 31	
240.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfantego 31	dodana karta, konstr. szkieletowa
241.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy w zagrodzie	ul. Korfantego 34	dodana zabudowa gospodarcza
242.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfantego 37	wg mapy 37a
243.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Korfantego 37	bez wartości
244.	Niemodlin	dom mieszkalny w d. folwarku	ul. Korfantego 38	był błędny adres: ul. Daszyńskiego 38
245.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfantego 39	
246.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Korfantego 39	
247.	Niemodlin	dom mieszkalny w d. folwarku	ul. Korfantego 40	był błędny adres: ul. Daszyńskiego 40
248.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Krótka 2	
249.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Krótka 3	
250.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Krótka 5	
251.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Krótka 9	wyłączyć z GEZ
252.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Lipowa 2	
253.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Lipowa 4/6	
254.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Lipowa 8/10	
255.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Lipowa 12/14	
256.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Lipowa 16/18	
257.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Lipowa 20/22	
258.	Niemodlin	obwarowania miejskie	ul. Lwowska, Podwale, Zawadzkiego	nr rej. 403/58

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
259.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Lwowska 1	jeden i ten sam budynek - Podwale 1
260.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Mickiewicza 9	
261.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Mickiewicza 11	
262.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Mickiewicza 13	
263.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Mickiewicza 15-17-19	
264.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Mickiewicza 21-23-25	
265.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Mickiewicza 27-29-31	
266.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Nowa 1	
267.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Nowa 2	
268.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Nowa 3	dodana karta
269.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Nowa 4	
270.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Nowa 5	
271.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Nowa 6	
272.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Nowa 8	
273.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 2	dodana karta
274.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 5	nie istnieje
275.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 9	
276.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 10	
277.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Opolska 10	
278.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 12	
279.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Opolska 12	
280.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 13	
281.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 17a-c	zostały numery de?
282.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 26	
283.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 27	
284.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 28	
285.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 29	
286.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 32	
287.	Niemodlin	budynek biurowy	ul. Opolska 38	
288.	Niemodlin	hala fabryczna	ul. Opolska 38	dodana karta
289.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 40	
290.	Niemodlin	zespół cegielni: budynek produkcyjny	ul. Opolska 44	
291.	Niemodlin	zespół cegielni komin	ul. Opolska 44	
292.	Niemodlin	zespół cegielni stróżówka	ul. Opolska 44	
293.	Niemodlin	zespół cegielni: budynek biurowy	ul. Opolska 44	
294.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 46	
295.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Opolska 46	
296.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 48	

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
297.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Parkowa 2	
298.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Parkowa 3	
299.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Parkowa 4	
300.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Parkowa 5	
301.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 1	
302.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 2	
303.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Podgórna 2	
304.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 3	
305.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 4	
306.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 5	
307.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 7	
308.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 11	
309.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 12	
310.	Niemodlin	stodoła	ul. Podgórna 13	nie istnieje
311.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 17	był błędny adres: nr 15 nieużytkowany
312.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 18	
313.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 19	
314.	Niemodlin	stodoła	ul. Podgórna 19	
315.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 21	
316.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 29	przebudowany
317.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 31	
318.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 35	cenny obiekt nie prze- kształcony
319.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 47	
320.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 49	
321.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podwale 2	
322.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podwale 4	
323.	Niemodlin	baszta nr 1	ul. Podwale	
324.	Niemodlin	baszta nr 2	ul. Podwale	
325.	Niemodlin	baszta nr 3	ul. Podwale	
326.	Niemodlin	baszta nr 4	ul. Podwale	
327.	Niemodlin	pozostałości bramy miejskiej	ul. Podwale	
328.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Polna 3	
329.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Polna 5/7	
330.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Polna 9/11	
331.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Polna 13/15	
332.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Reymonta 1	
333.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Reymonta 1	był błędny opis funkcji: dom
334.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Reymonta 2	
335.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Reymonta 3	
336.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Reymonta 5	

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
337.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Słowackiego 7	
338.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Słowackiego 8	
339.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Spółdzielcza 1	
340.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Szewska 1	nr rej. 1334/66
341.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Szewska 2	
342.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Szewska 4	
343.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 1	
344.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 2	
345.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 3	
346.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 4	
347.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 5	
348.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 6	
349.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 7	
350.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 8	
351.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 9	
352.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 10	
353.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 1	
354.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 3	
355.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 5	
356.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 8	
357.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 14	
358.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 16	
359.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 18	
360.	Niemodlin	trafostacja	ul. Wojska Polskiego	
361.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 1	przebudowany
362.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 2	
363.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 5	
364.	Niemodlin	budynek	Aleja Wolności 7	
365.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 11	
366.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 12	dodane
367.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 14	
368.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 16	
369.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 18	
370.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 26	
371.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 28	
372.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 1	
373.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 2	
374.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 3	
375.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 5	
376.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 6	

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
377.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 7	
378.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 8	
379.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 9	
380.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 11	
381.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Zamkowa 2	
382.	Niemodlin	spichlerz	ul. Zamkowa 2	
383.	Niemodlin	szpital	ul. Zamkowa 4	
384.	Niemodlin	stodoła przy szpitalu	ul. Zamkowa 4	
385.	Niemodlin	budynek gospodarczy przy szpitalu	ul. Zamkowa 4	przebudowany
386.	Niemodlin	trafostacja przy szpitalu	ul. Zamkowa 4	nie istnieje
387.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Zielona 4	błąd w numeracji był nr 3
388.	Niemodlin	cmentarz rzymskokatolicki	ul. Bohaterów Powstań Śląskich	
389.	Niemodlin	cmentarz żydowski	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 79	
390.	Niemodlin	trafostacja	przy drodze na Brzeg	
391.	Brzęczkowice	dom	nr 8	
392.	Brzęczkowice	dom	nr 10	
393.	Brzęczkowice	kapliczka	nr 3	
394.	Gościejowice	cmentarz		
395.	Gościejowice	dom w zespole folwarcznym	nr 7	
396.	Gościejowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 8	
397.	Gościejowice	dom w zespole folwarcznym	nr 9	
398.	Gościejowice	obora w zespole folwarcznym	nr 13	
399.	Gościejowice	spichlerz w zespole folwarcznym	nr 13	
400.	Gościejowice	stodoła w zespole folwarcznym	nr 13	
401.	Gościejowice	stodoła II w zespole folwarcznym	nr 13	
402.	Gościejowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 14	
403.	Gościejowice	dom w zespole folwarcznym	nr 15	
404.	Gościejowice	obora w zespole folwarcznym	nr 15	
405.	Gościejowice	szkoła, ob. dom mieszkalny	nr 16	
406.	Gościejowice	rządcówka w zespole folwarcznym	nr 17	
407.	Gościejowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 18	
408.	Gościejowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 20	
409.	Gościejowice	dom	nr 22	

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
410.	Gościejowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 23	
411.	Gościejowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 29	
412.	Gościejowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 30	
413.	Gościejowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 31	
414.	Gościejowice	dom	nr 32	
415.	Gościejowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 34	
416.	Gościejowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 36	
417.	Gościejowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 38	
418.	Gościejowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 43	
419.	Grodziec II	kaplica-dzwonnica		
420.	Grodziec II	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 16	
421.	Grodziec II	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 28	
422.	Grodziec II	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 31	
423.	Grodziec II	cmentarz rzymskokatolicki		
424.	Góra	cmentarz ewangelicko-augsburski		
425.	Grabin	brama kościelna	ul. Krótka 10	
426.	Grabin	kościół parafialny pw. św. Michała	ul. Krótka 10	nr rej. 1069/66
427.	Grabin	kapliczka	ul. Długa 35/37	
428.	Grabin	kapliczka	ul. Ogrodowa	
429.	Grabin	park		nr rej. 77/83
430.	Grabin	spichlerz		nr rej. 1651/66
431.	Gracze	układ ruralistyczny wsi		
432.	Gracze	dom	ul. Kolonia Duża 8	
433.	Gracze	dom	ul. Kolonia Duża 11	
434.	Gracze	dom	ul. Kolonia Duża 20	
435.	Gracze	dom	ul. Kręta 4	
436.	Gracze	dom	ul. Kręta 19	
437.	Gracze	dom	ul. Kręta 25	
438.	Gracze	dom	ul. Kręta 29	
439.	Gracze	kościół parafialny pw. Trójcy Świętej	ul. Niemodlińska 76	nr rej. 624/59
440.	Gracze	mur kościelny	ul. Niemodlińska 76	
441.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 1	
442.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 3	
443.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 5	

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
444.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 7	
445.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 10	
446.	Gracze	budynek gospodarczy w zagrodzie	ul. Niemodlińska 13	
447.	Gracze	dom w zagrodzie	ul. Niemodlińska 13	
448.	Gracze	stodoła w zagrodzie	ul. Niemodlińska 13	
449.	Gracze	gospoda	ul. Niemodlińska 42	
450.	Gracze	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Niemodlińska 45	
451.	Gracze	stodoła w zagrodzie	ul. Niemodlińska 45	
452.	Gracze	dom w zagrodzie	ul. Niemodlińska 47	
453.	Gracze	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Niemodlińska 59	
454.	Gracze	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Niemodlińska 61	
455.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 61	
456.	Gracze	dom w zagrodzie	ul. Niemodlińska 63	
457.	Gracze	stodoła w zagrodzie	ul. Niemodlińska 63	
458.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 71	
459.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 73	
460.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 75	
461.	Gracze	cmentarz rzymskokatolicki		
462.	Gracze	cmentarz ewangelicko-augsburski	ul. Kręta	
463.	Gracze	budynek gospodarczy w zespole stacji	ul. Bazaltowa 8a	dawna ul. XX lecia PRL
464.	Gracze	dworzec w zespole stacji kolejowej	ul. Bazaltowa 8a	j.w.
465.	Gracze	dom	ul. Bazaltowa 8	j.w.
466.	Gracze	budynek biurowy kopalni	ul. Bazaltowa 9	j.w.
467.	Gracze	kopalnia bazaltu	ul. Bazaltowa 9	j.w.
468.	Jaczowice	kapliczka		
469.	Jaczowice	dom	nr 10	
470.	Jaczowice	dom	nr 11	
471.	Jaczowice	kaplica cmentarna		
472.	Jaczowice	cmentarz rzymskokatolicki		
473.	Jakubowice	cmentarz rzymskokatolicki		
474.	Jakubowice	dzwonnica		nr rej. 1652/66
475.	Jakubowice	dom	nr 21	
476.	Jakubowice	dom	nr 40	
477.	Jakubowice	dom	nr 43	
478.	Jakubowice	dom	nr 1a	
479.	Jakubowice	dom	nr 16	
480.	Jakubowice	droga kamienna		

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
481.	Jakubowice	stodoła I w zespole folwarcznym		
482.	Jakubowice	stodoła II w zespole folwarcznym		
483.	Jakubowice	szkoła, ob. dom	nr 31	
484.	Jakubowice	park		nr rej. 78/83
485.	Krasna Góra	dwór	nr 49	nr rej. 1013/65
486.	Krasna Góra	park		nr rej. 98/84
487.	Krasna Góra	spichlerz		nr rej. 1013/65
488.	Krasna Góra	kościół filialny pw. Macierzyństwa NMP		
489.	Krasna Góra	dom	nr 5	
490.	Krasna Góra	figura św. Jana Nepomucena		
491.	Krasna Góra	cmentarz rzymskokatolicki		
492.	Krasna Góra	sztuczna ruina „Jastrzębia skała”	geodezyjna działka nr 109/2	
493.	Krasna Góra	kościół		
494.	Krasna Góra	stajnia z masztalernią w zespole folwarcznym		
495.	Krasna Góra	stodoła folwarczna		
496.	Lipno	kaplica leśna tzw. Kapliczka Pustelnika		nr rej. 1654/66
497.	Lipno	cmentarz leśny		
498.	Lipno	kapliczka-dzwonnica		
499.	Lipno	leśniczówka	nr 33a	
500.	Lipno	zespół przyrodniczo - krajo-brazowy		nr rej. P/1/54
501.	Lipno	budynek gospodarczy	nr 33c	
502.	Lipno	stodoła	nr 33c	
503.	Lipno	brama niemodlińska		
504.	Lipno	dom	nr 22	
505.	Lipno	dom	nr 24	
506.	Lipno	dom	nr 24b	
507.	Lipno	dom	nr 33b	
508.	Lipno	dom	nr 33c	
509.	Lipno	dom	nr 6	
510.	Lipno	kapliczka Madonny z Dzieciątkiem		
511.	Lipno	leśniczówka		
512.	Lipno	letnia gospoda, ob. dom	nr 34	
513.	Magnuszowice	dom	nr 1	
514.	Magnuszowice	dom	nr 4a	
515.	Magnuszowice	dom	nr 12	
516.	Magnuszowice	dom	nr 26	
517.	Magnuszowice	stodoła w zagrodzie	nr 26	

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
518.	Magnuszowice	gospoda	nr 30	
519.	Magnuszowice	szkoła, ob. dom mieszkalny	nr 31	
520.	Magnuszowice	dom w zagrodzie	nr 32	
521.	Magnuszowice	stodoła w zagrodzie	nr 32	
522.	Magnuszowice	dom w zagrodzie	nr 33	
523.	Magnuszowice	dom w zagrodzie	nr 35a	
524.	Magnuszowice	dom w zagrodzie	nr 35	
525.	Magnuszowice	stodoła w zagrodzie	nr 35	
526.	Magnuszowice	dom w zagrodzie	nr 36	
527.	Magnuszowice	dom	nr 39	
528.	Magnuszowice	dom	nr 41	
529.	Magnuszowice	dom w zespole młyńskim	nr 56	
530.	Magnuszowice	młyn	nr 56	
531.	Magnuszowice	stodoła w zespole młyńskim	nr 56	
532.	Magnuszowice	dom w zagrodzie	nr 58	
533.	Magnuszowice	dom w zagrodzie	nr 59	
534.	Magnuszowice	stodoła w zagrodzie	nr 59	
535.	Magnuszowice	dom	nr 61	
536.	Magnuszowice	dom	nr 65	
537.	Magnuszowice	cmentarz		
538.	Magnuszowiczki	dom	nr 4	
539.	Magnuszowiczki	dom	nr 10	
540.	Magnuszowiczki	dom	nr 13	
541.	Magnuszowiczki	dom	nr 15	
542.	Magnuszowiczki	dom	nr 19	
543.	Magnuszowiczki	dom	nr 20	
544.	Michałówek	budynek mieszkalno - gospo- darczy	nr 2	
545.	Michałówek	budynek mieszkalno - gospo- darczy	nr 5	
546.	Michałówek	budynek mieszkalno - gospo- darczy	nr 8	
547.	Michałówek	budynek mieszkalno - gospo- darczy	nr 10	
548.	Michałówek	budynek mieszkalno - gospo- darczy	nr 12	
549.	Michałówek	budynek mieszkalno - gospo- darczy	nr 14	
550.	Molestowice	budynek mieszkalno - gospo- darczy	nr 1	
551.	Molestowice	stodoła w zagrodzie	nr 1	
552.	Molestowice	budynek mieszkalno - gospo- darczy	nr 2	
553.	Molestowice	budynek mieszkalno - gospo- darczy w zagrodzie	nr 15	

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
554.	Molestowice	budynek mieszkalno - gospodarczy II w zagrodzie	nr 15	
555.	Molestowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 17	
556.	Molestowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 17a	
557.	Molestowice	gospoda	nr 26 - 26a	
558.	Molestowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 27	
559.	Molestowice	cmentarz		
560.	Piotrowa	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 2	
561.	Piotrowa	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 3	
562.	Radoszowice	dom mieszkalny	18	
563.	Radoszowice	dom mieszkalny	27	
564.	Radoszowice	budynek mieszkalno - gospodarczy w zagrodzie	nr 18	
565.	Radoszowice	dom	nr 4-4a	
566.	Radoszowice	dom	nr 5	
567.	Radoszowice	dom	nr 6a	
568.	Radoszowice	dom	nr 11	
569.	Radoszowice	dom	nr 19	
570.	Radoszowice	dom	nr 19a	
571.	Radoszowice	dom	nr 20	
572.	Radoszowice	dom	nr 30	
573.	Radoszowice	dom	nr 31	
574.	Radoszowice	dom	nr 33	
575.	Radoszowice	dom	nr 34a	
576.	Radoszowice	dom	nr 35	
577.	Radoszowice	dom	nr 36	
578.	Radoszowice	dom	nr 37	
579.	Radoszowice	dom	nr 38	
580.	Radoszowice	dom	nr 73	
581.	Radoszowice	dom	nr 75	
582.	Radoszowice	dom	nr 76	
583.	Radoszowice	dom	nr 77	
584.	Radoszowice	gospoda, ob. dom	nr 2-2a	
585.	Radoszowice	kaplica przy domu	nr 76	
586.	Radoszowice	zagroda	nr 25	
587.	Radoszowice	cmentarz		
588.	Rogi	dwór	nr 9	nr rej. 966/65
589.	Rogi	dom w zespole folwarcznym	nr 10	nr rej. 966/65
590.	Rogi	spichlerz w zespole folwarcznym	nr 10	nr rej. 966/65

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
591.	Rogi	dom w zespole folwarcznym	nr 11	966/65
592.	Rogi	stodoła w zespole folwarcznym	nr 11	966/65
593.	Rogi	dom w zespole folwarcznym	nr 12	966/65
594.	Rogi	stodoła	nr 12	966/65
595.	Rogi	dom z oborą w zespole folwarcznym	nr 13	966/65
596.	Rogi	dom mieszkalny w zespole folwarcznym	nr 14	966/65
597.	Rogi	stajnia w zespole folwarcznym	nr 14	966/65
598.	Rogi	dom	nr 15	
599.	Rogi	dom	nr 16	
600.	Rogi	dom, d. szkoła	nr 17	
601.	Rogi	dom	nr 18	
602.	Rogi	dom	nr 19	
603.	Rogi	dom	nr 32	
604.	Rogi	stodoła	nr 32	
605.	Rogi	dom	nr 33	
606.	Rogi	d. dom zakonny sióstr elżbietanek	nr 35	
607.	Rogi	dom w zagrodzie	nr 37	
608.	Rogi	stodoła w zagrodzie	nr 37	
609.	Rogi	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 37a	
610.	Rogi	cmentarz katolicki		
611.	Rogi	kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP	nr 30	
612.	Rogi	mur kościoła pw. Nawiedzenia NMP		
613.	Rogi	cmentarz protestancki		
614.	Rogi	park dworski		nr rej. 85/83
615.	Roszkowice	dom	nr 16	
616.	Roszkowice	dom	nr 17	
617.	Roszkowice	dom	nr 19	
618.	Roszkowice	stodoła	nr 19	
619.	Roszkowice	dom	nr 20	
620.	Roszkowice	dom	nr 20a	
621.	Roszkowice	dom	nr 21	
622.	Roszkowice	dom	nr 21a	
623.	Roszkowice	dom	nr 22a	
624.	Roszkowice	dom	nr 23a	
625.	Roszkowice	dom	nr 23a	
626.	Rzędziwojowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 9	

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
627.	Rzędziwojowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 11a	
628.	Rzędziwojowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 13	
629.	Rzędziwojowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 14	
630.	Rzędziwojowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 14a	
631.	Rzędziwojowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 16	
632.	Rzędziwojowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 22a	
633.	Rzędziwojowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 27	
634.	Rzędziwojowice	dom mieszk.	nr 32	
635.	Rzędziwojowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 33	
636.	Rzędziwojowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 33a	
637.	Rzędziwojowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 35	
638.	Rzędziwojowice	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 35a	
639.	Rzędziwojowice	cmentarz		
640.	Szydłowiec Śląski	ruina dworu		nr rej. 1017/65
641.	Szydłowiec Śląski	brama dworska		
642.	Szydłowiec Śląski	ogrodzenie zespołu pałacowo-parkowego		
643.	Szydłowiec Śląski	park		nr rej. 106/84
644.	Szydłowiec Śląski	kaplica grobowa (mauzoleum)		nr rej. 1017/65
645.	Szydłowiec Śląski	ogrodzenie zespołu pałacowo-parkowego		
646.	Szydłowiec Śląski	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 2	
647.	Szydłowiec Śląski	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 9	
648.	Szydłowiec Śląski	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 24	
649.	Szydłowiec Śląski	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 25	
650.	Szydłowiec Śląski	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 26	
651.	Szydłowiec Śląski	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 28	
652.	Szydłowiec Śląski	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 31	
653.	Szydłowiec Śląski	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 35	
654.	Szydłowiec Śląski	młyn	nr 43	
655.	Szydłowiec Śląski	budynek gospodarczy	nr 44	

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
656.	Szydłowiec Śląski	budynek mieszkalno - gospodarczy	nr 45	
657.	Szydłowiec Śląski	kościół filialny pw. Imienia Marii	nr 46	nr rej. 853/64
658.	Szydłowiec Śląski	ogrodzenie kościoła pw. Imienia Marii	nr 46	
659.	Szydłowiec Śląski	cmentarz		
660.	Szydłowiec Śląski	brama cmentarna		
661.	Sarny Wielkie	układ ruralistyczny wsi		
662.	Sarny Wielkie	zespół folwarczny		
663.	Sarny Wielkie	cmentarz ewangelicko-augsburski		
664.	Sarny Wielkie	dom - biblioteka wiejska	nr 18	
665.	Sarny Wielkie	dom	nr 1	
666.	Sarny Wielkie	dom	nr 4	
667.	Sarny Wielkie	dom	nr 6	
668.	Sarny Wielkie	dom	nr 7	
669.	Sarny Wielkie	dom	nr 10	
670.	Sarny Wielkie	dom	nr 11	
671.	Sarny Wielkie	dom	nr 12	
672.	Sarny Wielkie	dom	nr 19	
673.	Sarny Wielkie	dom	nr 21	
674.	Sarny Wielkie	dom	nr 25	
675.	Sarny Wielkie	dom	nr 30	
676.	Sarny Wielkie	dom	nr 33	
677.	Sarny Wielkie	dom	nr 41	
678.	Sarny Wielkie	dom robotników folwarcznych w zespole folwarcznym	nr 49,51,53,55	
679.	Sarny Wielkie	obora w zespole folwarcznym	nr 39	
680.	Sarny Wielkie	remiza		
681.	Sarny Wielkie	stodoła I w zespole folwarcznym	nr 39	
682.	Sarny Wielkie	stodoła II w zespole folwarcznym	nr 39	
683.	Sarny Wielkie	stodoła III w zespole folwarcznym	nr 39	
684.	Sady	zespół folwarczny		
685.	Sady	pomnik ofiar I wojny światowej (relikt)	w centrum wioski	
686.	Sady	dom	nr 40	
687.	Sady	droga z nawierzchnią brukową		
688.	Sady	dom w zagrodzie	nr 21	
689.	Sady	stodoła w zagrodzie	nr 21	
690.	Sady	dom	nr 23	

L.p.	Miejscowość	zabytek	adres	uwagi nr rejestru zabytków
691.	Sady	dom	nr 25	
692.	Sady	dom	nr 27	
693.	Sady	dom	nr 40a	
694.	Sady	dom w zespole folwarcznym	nr 52	
695.	Sady	dom w zespole folwarcznym	nr 56	
696.	Sady	dom w zespole folwarcznym	nr 57	
697.	Sady	dom w zespole folwarcznym	nr 58	
698.	Sady	dom	nr 59	
699.	Sady	dom	nr 63	
700.	Sady	cmentarz		Dodane
701.	Wydrowice	stodoły folwarczne	nr 4	
702.	Wydrowice	dom	nr 5	
703.	Wydrowice	stodoła w zespole folwarcznym		brak kart
704.	Wydrowice	d. obory w zespole folwarcznym		brak numeru budynków - mapa
705.	Wydrowice	d. spichlerz i stajnia w zespole folwarcznym	nr 5-6-7	na karcie obora i rząd-cówka nr 7
706.	Wydrowice	dom	nr 9	
707.	Wydrowice	dom	nr 14	

14.2. WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH UJĘTYCH W EWIDENCJI ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH ZLOKALIZOWANYCH NA TERENIE GMINY NIEMODLIN

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Kultura	Chronologia	Bliższe określenie lokalizacji	Nr rej. zab.
1.	Brzęczkowice	1	Punkt osadniczy		wczesne średniowiecze		-
			Punkt osadniczy		średniowiecze		-
2.	Gościejowice	1	Ślad osadniczy		pradzieje		-
			Punkt osadniczy		XIV-XV w.		-
3.	Góra	1	Grodzisko stożkowe		XIV-XV w.		A – 401/75
4.	Góra	2	Ślad osadniczy		neolit	dz. gr. 96/2	-
5.	Grabín	2	grodzisko		XIII – XIV w.		A – 453/77
6.	Gracze	1	punkt osadniczy		średniowiecze XIV – XV w.	dz. gr. 181/2	-
			punkt osadniczy		XVI – XVIII w.		
7.	Gracze	2	punkt osadniczy		epoka kamienia	dz. gr. 379	-
			punkt osadniczy		średniowiecze XIV – XV w.		
			punkt osadniczy		XVII – XVIII w.		
8.	Gracze	3	punkt osadniczy	łużycka			-
			punkt osadniczy		średniowiecze		

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Kultura	Chronologia	Blizsze określenie lokalizacji	Nr rej. zab.
9.	Gracze	4	punkt osadniczy		neolit (?)	dz. gr. 580/14	-
			punkt osadniczy		IX – 1 poł. X w.		
			punkt osadniczy		XIV – XV w.		
10.	Gracze	5	śląd osadniczy		pradzieje		-
			punkt osadniczy		średniowiecze		
11.	Grodziec	1	punkt osadniczy		średniowiecze		
12.	Grodziec	2	osada		wczesne średniowiecze		-
13.	Grodziec	3	śląd osadniczy		nieokreślona	Brak lokalizacji	-
14.	Grodziec	4	osada produkcyjna	przeworska	faza d		A-69/2009
15.			punkt osadniczy		VI - IX w.		
16.	Jakubowice	1	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
17.	Jakubowice	2	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
18.	Jakubowice	3	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
19.	Krasna Góra	1	grodzisko		XIV - XVI w.		A-356/73
20.	Krasna Góra	2	punkt osadniczy		XI – XIII w.		-
			osada		XIV – XV w.		
21.	Krasna Góra	3	osada		wczesne średniowiecze	Brak lokalizacji	-
22.	Krasna Góra	4	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
23.	Krasna Góra	5	punkt osadniczy		XIV – XV w.		-
24.	Magnuszowiczki	1	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
25.	Magnuszowiczki	2	grodzisko stożkowe		XIII - XIV w.	dz. gr. 78	A-400/75
26.	Magnuszowiczki	3	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
27.	Magnuszowiczki	4	śląd osadniczy		nieokreślona	Brak lokalizacji	-
28.	Molestowice	1	grodzisko stożkowe		XV w.	dz. gr. 41	A-361/73
29.	Molestowice	2	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
30.	Niemodlin	1	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze		-
31.	Niemodlin	2	grodzisko (?) kasztelania zamek		XIII(?)/XIV-XVIII w.		-
32.	Niemodlin	3	miasto		XIV – XVIII w.		-
33.	Niemodlin	4	osada		średniowiecze		-
			skarb		XIV w.		
34.	Niemodlin	5	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Kultura	Chronologia	Blizsze określenie lokalizacji	Nr rej. zab.
35.	Niemodlin	6	śląd osadniczy		wczesne średniowiecze	Brak lokalizacji	
36.	Niemodlin	7	skarb		XV-XVI w.		-
37.	Piotrowa	1	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	
38.	Radoszowice	1	punkt osadniczy	przeworska	okres rzymski	Brak lokalizacji	-
			punkt osadniczy		średniowiecze		
39.	Radoszowice	2	punkt osadniczy	przeworska	okres rzymski	Brak lokalizacji	-
			punkt osadniczy		średniowiecze		
40.	Radoszowice	3	śląd osadniczy		młodsza epoka kamienia		-
			punkt osadniczy	łużycka			
			punkt osadniczy		wczesne średniowiecze		
41.	Radoszowice	4	punkt osadniczy		epoka kamienia	dz. gr. 181/1, 188/5, 189/6, 190, 191	-
			punkt osadniczy	łużycka (?)			
			punkt osadniczy		IX-X w.		
			punkt osadniczy		XI-XII w.		
42.	Radoszowice	5	punkt osadniczy	łużycka		dz. gr. 183/1, 184	-
43.	Radoszowice	6	punkt osadniczy		paleolit		-
			punkt osadniczy		neolit		
			punkt osadniczy	pucharów leżowatych	neolit		
			punkt osadniczy		pradzieje		
44.	Radoszowice	7	Osada		epoka brązu	Brak lokalizacji	-
45.	Radoszowice	8	punkt osadniczy		pradzieje	dz. gr. 66/2	-
			punkt osadniczy		IX-X w.		
			punkt osadniczy		XIV-XV w.		
46.	Radoszowice	9	punkt osadniczy		epoka kamienia	dz. gr. 53	-
			punkt osadniczy		XI - XII w.		
			punkt osadniczy		XIV - XV w.		
			punkt osadniczy		XVI – XVIII w.		
47.	Radoszowice	10	śląd osadniczy		epoka brązu/okres halsztacki	dz. gr. 74	-
			punkt osadniczy		XIV-XV w.		
48.	Radoszowice	11	punkt osadniczy		paleolit	Brak lokalizacji	-
49.			punkt osadniczy		neolit		
50.	Rogi	1	grodzisko domniemane		późne średniowiecze – okres nowożytny	dz. gr. 147/1	-

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Kultura	Chronologia	Bliższe określenie lokalizacji	Nr rej. zab.
51.	Rogi	2	kopiec		późne średniowiecze – okres nowożytny	dz. gr. 104/3	-
52.	Roszkowice	1	punkt osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
			osada		późny OWR		
			punkt osadniczy		wczesne średniowiecze		
			punkt osadniczy		średniowiecze		
53.	Roszkowice	2	grodzisko		XIV-XVI w.		A-547/80
54.	Roszkowice	3	śląd osadniczy		neolit (?)		-
55.	Roszkowice	4	osada		XII w. (?)	Brak lokalizacji	-
56.	Roszkowice	5	punkt osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
			punkt osadniczy		średniowiecze		
57.	Roszkowice	6	punkt osadniczy		pradzieje		-
			punkt osadniczy		XIV-XV w.		
58.	Rzędziwojowice	1	punkt osadniczy		XIV-XV w.		A-557/80
59.	Rzędziwojowice	2	śląd osadniczy		wczesne średniowiecze	dz. gr. 59	-
60.	Rzędziwojowice	3	punkt osadniczy		epoka kamienia – mezolit		-
			śląd osadniczy		wczesne średniowiecze		
61.	Rzędziwojowice	4	śląd osadniczy		pradzieje		-
62.	Sady	1	obozowisko		mezolit (?)		-
			punkt osadniczy	łużycka	(?)		
			punkt osadniczy		wczesne średniowiecze		
			punkt osadniczy		średniowiecze		
63.	Sady	2	punkt osadniczy		pradzieje		-
64.	Sarny Wielkie	1	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
65.	Sarny Wielkie	2	punkt osadniczy	(?)	neolit	Brak lokalizacji	-
66.	Sarny Wielkie	3	osada		średniowiecze	dz. gr. 129	-
67.	Sarny Wielkie	4	osada hutnicza	przeworska	faza D	dz. gr. 130, 131	-
68.	Sarny Wielkie	5	osada		średniowiecze	dz. gr. 93/5, 95/2	-
69.	Sarny Wielkie	6	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
70.	Sarny Wielkie	7	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
71.	Sarny Wielkie	8	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Kultura	Chronologia	Bliższe określenie lokalizacji	Nr rej. zab.
72.	Szydłowiec Śląski	1	osada		wczesne średniowiecze	Działka nr 141 i 146	
73.	Szydłowiec Śląski	2	Ślad osadniczy		Okres rzymski		
74.	Szydłowiec Śląski	3	Ślad osadniczy		Epoka kamienia	Wzgórze w Szydłowcu Śląskim	
75.	Szydłowiec Śląski	4	Ślad osadniczy		Okres rzymski	Ogród zamkowy	
76.	Tarnica	1	grodzisko stożkowe		XIII-XIV w.	nr działki: 112	A-60/2007
77.	Tarnica	2	śląd osadniczy osada		pradzieje XIV-XV w.	działka nr: 23/2	-
78.	Tarnica	3	śląd osadniczy	łużycka		Brak lokalizacji	-
79.	Tarnica	4	punkt osadniczy	łużycka	epoka brązu	Brak lokalizacji	-
			punkt osadniczy	przeworska	okres rzymski		
80.	Tarnica	5	punkt osadniczy		epoka kamienia		-
81.	Tarnica	6	punkt osadniczy		epoka kamienia	dz. gr. 23/2	A-543/80
			punkt osadniczy	łużycka	V okres epoki brązu – okres halsztacki		
			punkt osadniczy		XIV-XV w.		
82.	Tarnica	7	punkt osadniczy	przeworska (?)	okres wpływów rzymskich	dz. gr. 35/2	A-561/80
			punkt osadniczy		XIV-XV w.		
83.	Tarnica	8	śląd osadniczy		mezolit	dz. gr. 62	-
84.	Tarnica	9	punkt osadniczy		pradzieje	dz. gr. 66/1	A-542/80
			punkt osadniczy		XIV-XV w.		
85.	Tarnica	10	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze	Brak lokalizacji	-
			punkt osadniczy		średniowiecze		
86.	Tarnica	11	punkt osadniczy		epoka kamienia	Brak lokalizacji	-
87.	Tarnica	12	punkt osadniczy	łużycka?	V okres epoki brązu – okres halsztacki	dz. gr. 106/2	-
88.	Tarnica	13	punkt osadniczy		neolit		-
89.	Tarnica	14	punkt osadniczy		epoka kamienia	dz. gr. 50	-
90.	Tarnica	15	punkt osadniczy		mezolit	dz. gr. 273/3	-
			punkt osadniczy		pradzieje		
91.	Tłustoreby	1	punkt osadniczy		neolit		-
			osada	łużycka	V okres ep. Br./okres halsztat		

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Kultura	Chronologia	Bliższe określenie lokalizacji	Nr rej. zab.
			osada prod.		OWR		
			punkt osadniczy		średniowiecze		
			punkt osadniczy		IX-X w.		
92.	Tłustoręby	2	grodzisko		XI-XII w.		A-7/2001
			grodzisko		XIV-XV w.		
93.	Tłustoręby	3	punkt osadniczy		neolit		-
94.	Tłustoręby	4	punkt osadniczy		okres wpływów rzymskich	Brak lokalizacji	-
			punkt osadniczy		wczesne średniowiecze		
95.	Tłustoręby	5	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
96.	Tłustoręby	6	punkt osadniczy		neolit		A-560/80
			punkt osadniczy	łużycka	(?)		
			punkt osadniczy		X-XII w		
97.	Tłustoręby	7	punkt osadniczy	łużycka	(?)		-
			punkt osadniczy		OWR		
98.	Tłustoręby	8	śląd osadnictwa		paleolit	Brak lokalizacji	-
99.	Tłustoręby	9	punkt osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
			punkt osadniczy		epoka brązu		
100.	Tłustoręby	10	śląd osadniczy	(?)	(?)	Brak lokalizacji	-
101.	Tłustoręby	11	osada		XIV-XV w	dz. gr. 36, 37/1, 61, 62	A-576/80
102.	Tłustoręby	12	punkt osadniczy		epoka kamienia	Brak lokalizacji	-

14.3. WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH UJĘTYCH W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW RUCHOMYCH ZLOKALIZOWANYCH NA TERENIE GMINY NIEMODLIN¹⁷

I.p.	Miejscowość	Miejsce	Obiekt	data-wanie	styl	Materiał	Nr rej.
1	Grabin	Kościół pw. św. Mikołaja	Ołtarz główny	2 poł. XVIII	rokoko	drewno, stiuk	Ks.B.t.l-370/1-7/67 23.10.1967 r.
2	Grabin	Kościół pw. św. Mikołaja	Obraz ołtarzowy	2 ćw. XVIII	barok	olej na płótnie	-//-
3	Grabin	Kościół pw. św. Mikołaja	Ołtarz boczny z grupą „Ukrzyżowania”	XVIII	barok	figury drewniane	//-

¹⁷ Wykaz zweryfikowany i zaktualizowany przez WUOZ w Opolu – stan na dzień 18 maja 2020r.

I.p.	Miejscowość	Miejsce	Obiekt	data-wanie	styl	Materiał	Nr rej.
4	Grabin	Kościół pw. św. Mikołaja	Ołtarz boczny z figurą Św. Jana Nepomucena	XVIII/ XIX	późny barok	drewno	//-
5	Grabin	Kościół pw. św. Mikołaja	Balustrada przed ołtarzem	XVIII	barok	drewniana	//-
6	Grabin	Kościół pw. św. Mikołaja	Kartusz herbowy na elewacji kościoła	1728	barok	kamień	Wojewódzka ewidencja
7	Grabin	Kościół pw. św. Mikołaja	Rzeźba NMP z Dzieciątkiem	1 ćw. XV.	gotyk	drewniana	Ks.B.t.I-370/1-7/67 23.10.1967r.
8	Grabin	Kościół pw. św. Mikołaja	Instrument wraz z szafą organową	1909	brak cech stylowych	drewno i metal	ks.B.t.IV-306/14 10.10.2014r.
9	Grabin	Kościół pw. św. Mikołaja	Rzeźba św. Jana Nepomucena	XVIII	barok	drewniana	Ks.B.t.V-893/92 18.08.1992r.
10	Gracze	Kościół pw. Trójcy Świętej	Ołtarz główny	2 poł. XIX	neobarok	drewno, stiuk	Ks.B.t.VI-962/1-11/97 02.06.1997r.
11	Gracze	Kościół pw. Trójcy Świętej	Obraz Trójcy Świętej z ołtarza głównego	XIX	akademizm	olej / płótno	-//-
12	Gracze	Kościół pw. Trójcy Świętej	Figury puttów z ołtarza głównego	2 poł. XVIII	barok	figury drewniane	-//-
13	Gracze	Kościół pw. Trójcy Świętej	Chrzcielnica	1 poł. XIX	klasycyzm	drewno	-//-
14	Gracze	Kościół pw. Trójcy Świętej	Płyta epitafijna Gabriela von Schmoltz z Rutek	1593	renesans	kamienna	-//-
15	Gracze	Kościół pw. Trójcy Świętej	Figura św. Jana Nepomucena	k. XVIII	późny barok	drewno	-//-
16	Gracze	Kościół pw. Trójcy Świętej	Obrazy Drogi Krzyżowej	XVIII/ XIX	akademizm	olej / płótno	-//-
17	Gracze	Kościół pw. Trójcy Świętej	Kielich	2 poł. XIX	neogotyck	metal	-//-
18	Gracze	Kościół pw. Trójcy Świętej	Monstrancja	2 poł. XIX	neogotyck	metal	-//-
19	Gracze	Kościół pw. Trójcy Świętej	Lampa wieczna	k. XIX	neobarok	metal	-//-
20	Gracze	Kościół pw. Trójcy Świętej	kociołek na wodę	k. XIX	neobarok	metal	-//-
21	Gracze	Kościół pw. Trójcy Świętej	Dzwon na wieży	XVIII	barok	metal	-//-
22	Gracze	Kościół pw. Trójcy Świętej	Krata w oknie zakrystii	1824	-	metal	Wojewódzka ewidencja
23	Gracze	Kościół pw. Trójcy Świętej	Wiatrowskaz	1696	barok		Wojewódzka ewidencja
24	Jaczowice	Kapliczka przydrożna	Obraz Ukrzyżowanie	XIX	ludowy	blacha	Wojewódzka ewidencja

I.p.	Miejscowość	Miejsce	Obiekt	data-wanie	styl	Materiał	Nr rej.
25	Krasna Góra	Kościół filialny pw. Macierzyństwa NMP	Pokrywa chrzcielnicy	XVIII	barok	drewno polichromowane	ks.B.t.V-891/1-7/92 29.08.1992r.
26	Krasna Góra	Kościół filialny pw. Macierzyństwa NMP	Tablica erekcyjna	Pocz. XVII	późny renesans	kamienna	-//-
27	Krasna Góra	Kościół filialny pw. Macierzyństwa NMP	Płyta nagrobna Anny Wiese	1612	renesans	kamienna	-//-
28	Krasna Góra	Kościół filialny pw. Macierzyństwa NMP	Płyta nagrobna Ryszarda Gelhorn	1612	renesans	kamienna	-//-
29	Krasna Góra	Kościół filialny pw. Macierzyństwa NMP	Płyta nagrobna Barbary Gelhorn	1601	renesans	kamienna	-//-
30	Krasna Góra	Kościół filialny pw. Macierzyństwa NMP	Płyta nagrobna dziewczynki z rodziny Gelhorn	Pocz. XVII	renesans	kamienna	-//-
31	Krasna Góra	Kościół filialny pw. Macierzyństwa NMP	Płyta nagrobna chłopca z rodziny Gelhorn	Ok. 1600	renesans	kamienna	-//- Brak karty ewidencyjnej
32	Krasna Góra	Przy wjeździe na dawny folwark	Rzeźba św. Jana Nepomucena	2 poł. XVIII	późny barok	kamienna	ks.B.t.V-890/92 22.06.1992r.
33	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Ołtarz w kaplicy północnej	2 poł. XVIII	późny barok	drewno polichromowane	Ks.B.t.II-421/1-22/69 24.11.1969r.
34	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Ołtarz główny	Poł. XIX w.	klasycyzm	drewno polichromowane	-//-
35	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Ołtarz boczny	2 poł. XVIII	późny barok	stiuk, drewno	-//-
36	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Ołtarz boczny prawy	2 poł. XVIII	późny barok	stiuk, drewno	-//-
37	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Obraz Apoteoza św. Anny z ołtarza w kaplicy południowej	2 ćw. XVIII	barok	olej na płótnie	-//-
38	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Obraz św. Apolonii z ołtarza w kaplicy południowej	2 ćw. XVIII	barok	Olej na płótnie	-//-
39	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Ambona	Ok. poł. XVIII	późny barok	Drewno polichromowane	-//-
40	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Rzeźba św. Jana Nepomucena	XVIII/XIX	późny barok	drewno	-//-
41	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Rzeźbiona scena Ogrójca	XVIII	barok	kamień	-//-

I.p.	Miejscowość	Miejsce	Obiekt	data-wa-nie	styl	Materiał	Nr rej.
42	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Komoda zakrystyjna	XVIII	barok	drewno	-/-
43	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Szafa zakrystyjna	XVIII	barok	drewno	-/-
44	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Rzeźba Chrystus Frasobliwy	XVIII	ludowy	drewno	-/-
45	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Rzeźba Matka Boska Bolesna	XVIII	ludowy	drewno	-/-
46	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Obraz św. Biskupa.	XVIII	barok	olej na płótnie	-/-
47	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Obraz Złożenie do grobu	Pocz. XIX	klasycyzm	olej na płótnie	-/-
48	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Obraz Chrystus w koronie cierniowej	Pocz. XIX	późny barok	olej na płótnie	-/-
49	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Obraz Ukrzyżowanie	Poł. XIX	późny barok	olej na płótnie	-/-
50	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Monstrancja	Ok. 1800	rokoko-klasycyzm	metal	-/-
51	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Pacyfikał	1764	rokoko	metal	-/-
52	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Lichtarz cynowy	Poł XVIII	barok	metal	-/-
53	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Lichtarz na paschał	2 poł. XVIII	rokoko	drewno	-/-
54	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Krucyfiks	Kon. XVIII	barok ludowy	Drewno	-/-
55	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Kocioł na wodę	XVIII	brak cech	metal	-/-
56	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Drzwi żelazne do zakrystii	XVI/XVII	brak cech stylowych	metal	-/-
57	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Kociołek na wodę	Poł. XIX	neogotyck	metal	Wojewódzka ewidencja
58	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Kociołek cynowy	XIX	neogotyck	metal	Wojewódzka ewidencja

I.p.	Miejscowość	Miejsce	Obiekt	data-wanie	styl	Materiał	Nr rej.
59	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Lavabo	XVIII	barok	metal	Wojewódzka ewidencja
60	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Dekoracja malarska ścian i sklepienia prezbiterium	XIV-ok. 1730	gotyk – późny barok	polichromia na tynku	ks.B.t.III-272/1-4/13 13.02.2013r.
61	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Malowidło ściennie w kaplicy północnej	1651	barok	polichromia na tynku	ks.B.t.III-272/1-4/13 13.02.2013r.
62	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Malowidło ściennie w kaplicy południowej	1651	barok	polichromia na tynku	ks.B.t.III-272/1-4/13 13.02.2013r.
63	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Dekoracja malarska łuku tęczowego i ściany tęczowej	XVIII	późny barok	polichromia na tynku	ks.B.t.III-272/1-4/13 13.02.2013r.
64	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Prospekt organowy i instrument	2 poł. XIX	klasycyzm	drewno, metal	Wojewódzka ewidencja
65	Niemodlin	Zamek	Kraty okienne	Ok. poł. XVIII	rokoko	metal	Ks.B.t.IV-663/1-7/77 27.01.1977r.
66	Niemodlin	Zamek	Obramienia okien	Ok. poł. XVIII	rokoko	stiuk	-//-
67	Niemodlin	Zamek	Dekoracja plafonu w obecnej auli	k. XIX	neogotyck	drewno intarsjowane	-//-
68	Niemodlin	Zamek	Dekoracja saloniku w skrzydle południowym	Poł. XVIII	rokoko	stiuk	-//-
69	Niemodlin	Zamek	Dekoracja Sali dużej	XVIII	rokoko	stiuk	-//-
70	Niemodlin	Zamek	Dekoracja Sali na parterze skrzydła południowego	1573-1577	renesans	stiuk	-//-
71	Niemodlin	Zamek	Kartusz herbowy	1859	bez cech stylowych	kamienny	-//-
72	Niemodlin	Zamek	szafa	k. XVIII	ludowy	drewno	Wojewódzka ewidencja
73	Niemodlin	W parku zamkowym na moście	Rzeźba św. Jana Chrzciciela	2 poł. XVIII	barok	kamienna	Ks.B.t.I-184/59 28.10.1959r.
74	Niemodlin	W parku zamkowym na moście	Rzeźba św. Antoniego	XVIII/XIX	barok	kamienna	Ks.B.t.I-182/59 29.10.1959r.
75	Niemodlin	W parku zamkowym na moście	Rzeźba św. Jana Nepomucena	XVIII/XIX	barok	kamienna	Ks.B.t.I-183/59 28.10.1959r.
76	Niemodlin	W parku zamkowym na moście	Rzeźba św. Floriana	2 poł. XVIII	barok	kamienna	Ks.B.t.I-185/59 28.10.1959r.
77	Niemodlin	Rynek	Rzeźba św. Floriana	Ok. poł. XVIII	barok	kamienna	Ks.B.t.I-181/59 29.10.1959r.

I.p.	Miejscowość	Miejsce	Obiekt	data-wanie	styl	Materiał	Nr rej.
78	Niemodlin	Rynek	Latarnia uliczna	1909	eklektyzm	metal	Ks.B.t.IV-659/76 29.12.1976r.
79	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (W 1996 r. przeniesiony do Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu)	Ołtarz główny, balustrada	1 poł. XVIII	barok	drewno polichromowane	Ks.B.t.I-374/1-6/67 23.10.1967r.
80	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Chrzcielnica	XVIII	barok ludowy	drewno	-//-
81	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	ławka	XIX	barok ludowy	drewno	-//-
82	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Ambona	XVIII	późny barok	drewniana	-//-
83	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	ławka	2 poł. XVIII	barok	drewniana	Wojewódzka ewidencja
84	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Konfesjonał	2 poł. XVIII	barok	drewno	Wojewódzka ewidencja
85	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Empora muzyczna	XVIII	barok	drewno	Wojewódzka ewidencja
86	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Okucia drzwiowe	XVIII/ XIX	barok	kuty metal	Wojewódzka ewidencja
87	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Wiatrowskaz	Poł. XVIII	barok	kuty metal	Wojewódzka ewidencja
88	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Obraz NMP z Dzieciątkiem z ołtarza głównego	k. XVII	barok	olej / płótno	Ks.B.t.I-337/64 31.01.1964r. Przekazany dn. 1987 r. w depozyt do Muzeum

I.p.	Miejscowość	Miejsce	Obiekt	data-wanie	styl	Materiał	Nr rej.
							Diecezjalnego w Opolu
89	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Obraz Drogi Krzyżowej	XVIII/XIX	barok ludowy	olej / płótno	Ks.B.t.l-374/1-6/67 23.10.1967r.
90	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Obraz Adoracji NMP	XVIII	barok	olej / płótno	-//-
91	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Figura św. Jana Nepomucena	XVIII/XIX	późny barok	drewno	Wojewódzka ewidencja Przekazany dn. 1987 r. w depozyt do Muzeum Diecezjalnego w Opolu .
92	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Figura św. Jana Chrzciciela	XVIII	barok	drewno	Ks.B.t.l-374/1-6/67 23.10.1967r.
93	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Krucyfiks	2 poł. XVIII	barok	drewno	Wojewódzka ewidencja Przekazany dn. 1987 r. w depozyt do Muzeum Diecezjalnego w Opolu .
94	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Epitafium Jana Karta	Zm. 1849	klasycyzm	drewno, szkło, tkanina	Ks.B.t.l-374/1-6/67 23.10.1967r. plebania
95	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Lichtarz	XVIII	późny barok	drewno	Wojewódzka ewidencja
96	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Świecznik	1 poł. XIX	neoklasycyzm	metal	Wojewódzka ewidencja
97	Rogi	Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych (jw.)	Świecznik	1 poł. XIX	brak cech stylowych	metal	Wojewódzka ewidencja
98	Rogi	Kościół drewniany pw.	Lampa wieczna	poł. XIX	eklektyzm	metal	Wojewódzka ewidencja

I.p.	Miejscowość	Miejsce	Obiekt	datowanie	styl	Materiał	Nr rej.
		Wszystkich Świętych (jw.)					
99	Rogi	Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP	Ołtarz główny	Pocz. XX	eklektyzm	murowany	Wojewódzka ewidencja
100	Rogi	Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP	Ołtarz boczny	Pocz. XX	eklektyzm	murowany	Wojewódzka ewidencja
101	Rogi	Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP	Ambona	Pocz. XX	eklektyzm	piaskowiec stiuk	Wojewódzka ewidencja
102	Rogi	Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP	Chrzcielnica	Pocz. XX	eklektyzm	kamienna	Wojewódzka ewidencja
103	Rogi	Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP	Prospekt organowy	XIX/XX	eklektyzm	drewno	Wojewódzka ewidencja
104	Rogi	Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP	Krucyfiks	XIX/XX	barok ludowy	drewno	Wojewódzka ewidencja
105	Rogi	Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP	Świecznik	XIX/XX	eklektyzm	drewno	Wojewódzka ewidencja
106	Rogi	Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP	Płaskorzeźbione stacje Drogi Krzyżowej	Pocz. XX w.	eklektyzm	piaskowiec, stiuk, relief	Wojewódzka ewidencja
107	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Ołtarz główny	1616 - 17	późny renesans	drewno polichromowane	Ks.B.t.I-412/1-8/66 17.12.1966r.
108	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Ambona	1616 - 17	późny renesans	drewno polichromowane	Ks.B.t.III-626/1-4/75 23.01.1975r.
109	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Chrzcielnica	1616 - 17	późny renesans	kamień, drewno polichromowane	Ks.B.t.I-412/1-8/66 17.12.1966r.
110	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Krucyfiks	1616 - 17	późny renesans	drewno polichromowane	-/-
111	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Figura Chrystusa Zmartwychwstałego	2 poł. XVII	późny barok	drewno	Ks.B.t.III-626/1-4/75 23.01.1975r.
112	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Tablica erekcyjna	1616	barok	kamienna	-/-
113	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Płyty nagrobne dzieci Hansa Pücklera	1616-17	późny renesans	kamienna	Ks.B.t.I-412/1-8/66 17.12.1966r.
114	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Płyta nagrobna rycerza z rodu Pücklerów (z kaplicy grobowej)	Poł. XVII	późny renesans	kamienna	Wojewódzka ewidencja

I.p.	Miejscowość	Miejsce	Obiekt	data-wanie	styl	Materiał	Nr rej.
115	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Płyta Heleny von Pückler	Poł. XVII	późny renesans	kamienna	Ks.B.t.I-412/1-8/66 17.12.1966r.
116	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Nagrobne figury Baltazara i polikseny von Pückler	1 poł. XVII	późny renesans	drewno	Ks.B.t.I-302/1-2/63 12.06.1963r. W Muzeum Diecezjalnym w Opolu.
117	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Dzwon	1615	brak cech	spiż	Ks.B.t.I-412/1-8/66 17.12.1966r.
118	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Trumny Pücklerów w ruinie kaplicy grobowej (3 szt.)	1699	barok	metal	Wojewódzka ewidencja
119	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Antaba i wykładka zamka do zakrystii	1616	późny renesans	metal	Ks.B.t.III-626/1-4/75 23.01.1975r.
120	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Nagrobek Kaspra Pücklera	1 poł. XVII	późny renesans	drewno polichromowane	Ks.B.t.I-302/1-2/63 12.06.1963r.
121	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Płaskorzeźba Adoracja Dzieciątka	XVI	renesans	majolika polichromowana	Wojewódzka ewidencja
122	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia NMP	Pomnik rycerza	1867	bezstylowy	kamienny	Ks.B.t.II-179/10 15.01.2010r.

14.4. WYKAZ OBIEKTÓW UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW PROPONOWANYCH DO WYŁĄCZENIA Z GEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
1.	Niemodlin	dom	Bohaterów Powstań Śląskich 74	nie istnieje – nie ma takiego numeru
2.	Niemodlin	dom	Opolska 5	nie istnieje
3.	Niemodlin	trafostacja	Zamkowa 4	nie istnieje
4.	Niemodlin	budynek gospodarczy	Zamkowa 4	przebudowany
5.	Niemodlin	dom	Dębowa 1	przebudowany
6.	Niemodlin	dom	Aleja Wolności 1	przebudowany
7.	Niemodlin	dom	Krótką 9	dekapitalizacja w stopniu powodującym utratę wartości zabytkowych
8.	Niemodlin	dom	Wojska Polskiego	dekapitalizacja w stopniu powodującym utratę wartości zabytkowych

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
9.	Niemodlin	stodoła	Podgórna 11	nie istnieje
10.	Niemodlin	dom	Podwale 1	nie ma takiego obiektu, jest Lwowska 1 – ujęty w ewidencji
11.	Niemodlin	dom	Kilińskiego 43A	nie ma takiego obiektu, jest Rynek 43A – ujęty w ewidencji
12.	Niemodlin	dom	Korfantego 14	po pracach modernizacyjnych – brak wartości zabytkowych, rozważyć wyłączenie z ewidencji
13.	Niemodlin	budynek gospodarczy	Korfantego 37	nie jest pewne, czy o ten obiekt chodzi (rozbiórka?) istniejący bez wartości
14.	Niemodlin	dom	Bohaterów Powstań Śl. 63	po pracach modernizacyjnych – brak wartości zabytkowych, rozważyć wyłączenie z ewidencji
15.	Niemodlin	dom	Podgórna 21	po pracach modernizacyjnych – brak wartości zabytkowych, rozważyć wyłączenie z ewidencji
16.	Niemodlin	dom	Mickiewicza 21-25	po pracach modernizacyjnych – brak wartości zabytkowych, rozważyć wyłączenie z ewidencji

14.5. WYKAZ OBIEKTÓW PROPONOWANYCH DO WŁĄCZENIA DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
1.	Niemodlin	budynek administracyjny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 41-43	
2.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Zielona 4	
3.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Brzeska 25	
4.	Niemodlin	zespół folwarczny	ul. Daszyńskiego	
5.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 12/14	uzupełnienie o nr 14
6.	Niemodlin	budynki w zagrodzie	ul. Korfantego 1	
7.	Niemodlin	zagroda	ul. Korfantego 17	
8.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfantego 23/25	dodany nr 25 - jeden obiekt
9.	Niemodlin	budynki gospodarcze w zagrodzie	ul. Korfantego 29	zmiana pierwotnie tylko stodoła

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
10.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfantego 31	konstrukcja szkieletowa
11.	Niemodlin	budynek mieszkalno - gospodarczy w zagrodzie	ul. Korfantego 34	zabudowa gospodarcza
12.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Nowa 3	
13.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 2	
14.	Niemodlin	hala fabryczna	ul. Opolska 38	
15.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 12	
16.	Niemodlin	dom	ul. Zielona 4	
17.	Grabin	zagroda	ul. Długa 35	
18.	Grabin	dom z budynkiem gospodarczym	ul. Długa 47	
19.	Grabin	gospoda	ul. Krótka 2	
20.	Grabin	dom	ul. Nyska 29	
21.	Grabin	dom	ul. Nyska nr 32	
22.	Grabin	dom	ul. Nyska nr 54	
23.	Grabin	dom	ul. Nyska 70	
24.	Grabin	dom	ul. Nyska 76	
25.	Grabin	zespół folwarku	ul. Krótka	
26.	Gościejowice	układ ruralistyczny		
27.	Grodziec	budynek straży pożarnej		
28.	Grodziec	dom, ob. przedszkole	nr 23	
29.	Grodziec	aleja lipowa	wzdłuż głównej drogi	
30.	Lipno	aleja kasztanowców	wzdłuż głównej drogi	
31.	Jakubowice	szpaler lip	wzdłuż głównej drogi	
32.	Radoszowice	układ ruralistyczny		
33.	Roszkowice	układ ruralistyczny		
34.	Tłustoręby	dom	nr 29	
35.	Tłustoręby	dom	nr 35	
36.	Tłustoręby	dom	nr 39	
37.	Tłustoręby	trafostacja	za nr 43	

15 SPIS ILUSTRACJI

Ryc. 1 Źródło: Prezentacja W. Zadka, Departament Polityki Regionalnej i Przestrzennej UMWO, marzec 2020.....	13
Ryc. 2 Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Niemodlina, ze wskazaniem obszarów i obiektów podlegających ochronie konserwatorskiej (kolor jasnoniebieski), źródło: https://niemodlin.pl/	21
Ryc. 3 Wizja, misja i cele Gminy Niemodlin na lata 2015 – 2025. Źródło: https://niemodlin.pl/2089/2004/strategia-rozwoju-gminy-niemodlin-na-lata-2015-2025.html , s. 131	23
Ryc. 4 Rozmieszczenie projektów na obszarze podlegającym rewitalizacji. Lokalny Program rewitalizacji Niemodlina na lata 2016 – 2023, Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2016 r., źródło: https://niemodlin.pl	25
Ryc. 5 Schematyczna mapa Gminy Niemodlin z poszczególnymi miejscowościami, źródło: https://niemodlin.pl/	28
Ryc. 6 Widok Niemodlina z połowy XVIII wieku, według rysunku Friedricha Bernharda Wernhera, z dzieła " <i>Silesia in Compendio seu Topographia</i> " https://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/show-content/publication/8092/edition/15414/?ref=desc	31
Ryc. 7 Mapa powiatu niemodlińskiego przed 1945r, ze zbiorów prywatnych R.A. von Wittke.....	32
Ryc. 8 Niemodlin, rynek z widokiem na kościół ewangelicki (nieistniejący) i zamek, źródło: fotopolska.eu	33
Ryc. 9 Niemodlin, przedmieście zachodnie – ulica Nyska, przy której od XIX w. powstawały gmachy urzędów, źródło: fotopolska.eu	33
Ryc. 10 Niemodlin, widok na stare miasto, źródło: https://niemodlin.pl/961/1053/niemodlin-zdjecia-lotnicze.html	35
Ryc. 11 Gracze, Zabudowa zagrodowa przy ul. Niemodlińskiej, fot. I. Solisz	37
Ryc. 12 Zabudowa wsi Sarny Wielkie w latach 30-tych XX w. (na pocztówce: gospoda, szkoła, zabudowa wsi, pomnik upamiętniający poległych mieszkańców w I wojnie światowej – obecnie w tym miejscu kapliczka), źródło: https://fotopolska.eu/m52204,Sarny_Wielkie ; Ryc. 13 Sarny Wielkie – zabudowa zagrodowa obecnie, fot. I. Solisz	37
Ryc. 14 Radoszowice, zabudowa wsi, fot. I. Solisz	39
Ryc. 15 Układ przestrzenny wsi Gościejowice, źródło: https://niemodlin.e-mapa.net/	40
Ryc. 16 Roszkowice, zabudowa wsi o uporządkowanym i zwartym układzie oraz przykład typowej zagrody ze stodołą w konstrukcji szkieletowej, fot. I. Solisz	40

Ryc. 17 Pozostałości średniowiecznych murów obronnych w Niemodlinie, fot. I. Solisz	41
Ryc. 18 Pozostałości średniowiecznych baszt oraz arsenał w systemie murów obronnych w Niemodlinie, fot. I. Solisz	41
Ryc. 19 Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP w Niemodlinie, fot. I. Solisz	42
Ryc. 20 Szydłowiec Śl., kościół filialny p.w. Imienia Marii, fot. I. Solisz	43
Ryc. 21 Grabin, kościół parafialny p.w. św. Mikołaja, fot. I. Solisz	44
Ryc. 22 Gracze, kościół parafialny p.w. Świętej Trójcy, fot. I. Solisz	44
Ryc. 23 Przykłady kaplic – dzwonnicy na terenie gminy w Jakubowicach, Radoszowicach i Grodźcu II, fot. I. Solisz	45
Ryc. 24 Niemodlin, zamek, elewacje zewnętrzne i dziedzińce, fot. I. Solisz	46
Ryc. 25 Krasna Góra, dwór, fot. I. Solisz	46
Ryc. 26 Rogi, dwór, fot. I. Solisz;	47
Ryc. 27 Szydłowiec, brama prowadząca na teren dworu, fot. I. Solisz	47
Ryc. 28 Niemodlin, kamienice przy Rynku (na pierwszym planie gmach poczty), fot. I. Solisz	48
Ryc. 29 Budynki dworców kolejowych w Niemodlinie i Graczach, fot. I. Solisz	48
Ryc. 30 Cegielnia w Niemodlinie, fot. I. Solisz, Ryc. 31 Przykład gąsiora wyprodukowanego w cegielni Wiesnera, pochodzący z zamku w Niemodlinie, fot. E. Wijas - Grocholska	49
Ryc. 32 Niemodlin, dawny młyn zamkowy (ul. Wojska Polskiego) i młyn Knorra (ul. Boh. Powstań Śl.), fot. I. Solisz	50
Ryc. 33 Młyny w Szydłowcu Śląskim i Magnuszowicach, fot. I. Solisz	50
Ryc. 34 Park w Lipnie, ogród dendrologiczny (pomnik przyrody – tulipanowiec amerykański), relikty tzw. Bramy Niemodlińskiej, kapliczka Madonny z Dzieciątkiem, fot. I. Solisz	52
Ryc. 35 Cmentarze w Jaczowicach, Gościejowicach, Szydłowcu Śląskim, fot. I. Solisz	54
Ryc. 36 Krasna Góra, grodzisko: inwentaryzacja skanowania laserowego (LIDAR) – model cieniowanego reliefu, opracowanie M. Legut-Pintal na zlecenie WUOZ w Opolu; Ryc. 37 Molestowice, grodzisko, fot. I. Solisz	57
Ryc. 38 Szydłowiec Śląski, wnętrze kościoła filialnego, fot. I. Solisz, Ryc. 39 Krasna Góra, rzeźba św. Jana Nepomucena, fot. I. Solisz	58
Ryc. 40 Niemodlin, prezbiterium kościoła parafialnego po wykonaniu prac konserwatorskich w 2016r., fot. autorka prac Jolanta Dudała, Ryc. 41 Niemodlin, latarnia gazowa, fot. I. Solisz	59
Ryc. 42 Zagroda nr 39 w Tłustorębach i przy ul Nyskiej nr 54 w Grabinie, nie ujęte w ewidencji zabytków, fot. I. Solisz	69
Ryc. 43 Aleja lipowa w Grodźcu, fot. I. Solisz; Ryc. 44 Aleja kasztanowców w Lipnie, fot. I. Solisz	69

Ryc. 45 Szydłowiec Śląski, Dąb Püclera oraz pomniki przyrody w zabytkowym parku – dąb szypułkowy i platan klonolistny, fot. I. Solisz.....	73
Ryc. 46 Niemodlin, plansza opisująca jeden z pomników przyrody w parku przyzamkowym, opracowanie w ramach projektu realizowanego przez Fundację Zamek Książęcy Niemodlin 1313	74
Ryc. 47 Niemodlin, dąb szypułkowy okazowy, nie podlegający ochronie przy ulicy Zielonej, dz. 126/2, fot. I. Solisz	74
Ryc. 48 Molestowice, tablica informująca o zabytkach i ciekawostkach miejscowości – w formie jednorodnej dla całej gminy, analogiczne tablice znajdują się w pozostałych miejscowościach, fot. I. Solisz.....	78
Ryc. 49 Plakat promujący Święto Karpia oraz Międzynarodowy Konkurs Rysunku Satyrycznego „Karpik”, za: http://www.okniemodlin.org/	78
Ryc. 50 Korony żniwne przygotowywane przez sołectwa na dożynki gminne w 2019r., za: https://niemodlin.pl/	78
Ryc. 51 Opolski szlak zamki i pałace, za: https://www.opolskie.pl/2018/03/opolski-szlak-zamki-i-palace/	80
Ryc. 52 Szlak rowerowy „Wokół Niemodlina”, za: https://niemodlin.pl/1074/1183/szlaki-turystyczne.html	80
Ryc. 53 Grafika prezentująca realizację projektu dofinansowanego z funduszy UE „Transgraniczne dziedzictwo rodu Praschma”, za: https://niemodlin.pl	81
Ryc. 54 Plakat promujący akcję pt. #MojZabytek!MamToDbam!.....	82